

Çınqı

Sevgili Okur,

Şanlı Ekim Devrimi'nin 100.yılında yeniden merhaba...

Dergilerin, gazetelerin ve televizyonların sansürlendiği, kapatıldığı bu günlerde Önsöz Dergisi, hem yayınına ısrarla devam ediyor, hem de sizlerle artık internet üzerinden de kurduğu bağı güçlendirdiğini müjdeliyor!

Ekim Devrimi'nin 100.yılı kutlarken hep 'Yeni Ekimlere!' dedik. Bu sayımızla da 'şimdilik' Ekim Dosyası'nı kapatıyor, bununla birlikte sizlere dergi formatımızın yanında artık bir de internet televizyonu ile ulaşacağımızı söylüyoruz. Önsöz, sizlerle 2 ayda bir dergi formatında buluşurken; belirli aralıklarla, çeşitli konularda ve mekanlarda yapacağımız yayınlarla "Önsöz TV" olarak da bir araya gelmek için hazırlanıyor!

Önsöz'ün takipçileri olan sizleri Önsöz TV'nin internet kanalını da takip etmeye ve desteklemeye çağırıyoruz. Önsöz olarak "Yeni yıla, yeni kanalımızla birlikte merhaba diyelim!" istiyoruz. Bugüne kadar -ve bundan sonrasında- dergimize birçok ilden, birçok takipçimizden yazılar, şiirler, denemelerle katkı sunanlarımızı şimdi de internet kanalımızı desteklemeye ve çevresine duyurmaya çağırıyoruz. Hem internet üzerinden kanalımızı takip ederek, hem de TV'ye elinizden gelen her türlü katkıyla destek olabilirsiniz.

Dergimiz TV'nin yanında yayınına devam ediyor. Bu sayıda yine farklı kalemlerden dopdolu yazılar ve çizimler göreceksiniz. Yazarlarımızdan, cezaevlerinden, okurlarımızdan ve çizerlerimizden gelenlerle sizleri şimdilik baş başa bırakıyoruz.

Keyifli okumalar...

Önsöz Kitap Dizisi
Sayı: 37 / Kasım - Ocak 2017

kültür / sanat / edebiyat

ISBN: 978-605-66545-7-2

Genel Yayın Yönetmeni
Songül Yücel

Yazı Kurulu
Songül Yücel / Ülkü Şeyda
Fatma Yıldırım / Kemal Oruç

Önsöz'e Ulaşabileceğiniz Adresler

İstanbul:

Merkez Mah. Abide-i Hürriyet Cad.
Hasat Sok. Sebül Apt. No: 9 K: 4 Sisli-İstanbul
+90 541 223 1917

Ankara:

+90 538 875 2944

Taksim: Mephisto / Pandora
Kadıköy: Seyhan / İmge Kitapevi / Mephisto
Ankara: İmge Kitapevi / İhan İhan Kitapevi
Bursa: Ezgi Kitapevleri
Diyarbakır: Aram Kitapevi
Mardin: Leylan Cafe Kitap
Dersim: Baran Kitabevi
Genel Dağıtım: Emek Dağıtım

Grafik Tasarım: Yusuf Alkım

Baskı: Yön Basım Yayın: Davutpaşa Cad.
Güven Sanayi Sitesi B Blok 1. Kat No: 366
Topkapı - Zeytinburnu - İstanbul

onsözdergisi@gmail.com
Facebook: Önsöz Dergisi

Yeni Dönem Yayıncılık Basın Dağıtım Eğitim
Hizmetleri Tanıtım Org.Tic.Ltd. Şti.
Adres: Sofular Mah. Sofular Cad. No: 8/3 Fatih
- İSTANBUL / Tel-Fax: 0 (212) 533 32 57

İÇİNDEKİLER

>> 04

Ruhan Mavruk
UNUTMA

>>05-09

Sıla Erciyes
Hasat Zamanı

>>10-12

D. Dağlı
Kapital

>>13-16

Temade Çınar
Kılıç Balığı Avı

>>17-18

Ruşen Avşar
Her Türden Leş Yiyicilere
Karşı Gür Bir Ateş

>>19-20

Emel
Anton'un hikayesi

>>21-32

Çenker Ekemen
Ekim Devrimi Dosyası-
Vertov Hala Bizi Gözlüyor

>>33-34

Nazım Hikmet Ran
Kışlık Saray

>>35-37

Önsöz Çeviri Grubu
Komünist Çizerler: Kukryniksy

>>39-48

Devrimci Hukukçular
Adalet Tesisi

>>49

Selah

bir zamanlar her mevsim

>>50-51

Renas Toprak

Yunak- Güz Günü

>>52-55

Önsöz / Antakya

ODTÜ Oyuncuları İle

"Komün" Üzerine

>>56-57

Gökçe Şahin

Derin Sular (Submergence)

>>58-64

Ergül Çiçekler

Erik Ağacı

>>65

Recep Çöl

Sol Yanınıza Ölssem

>>66-68

Elif Can

Adım umut

Güzel Şahin anısına

>>69-70

Aysel Hoşgıt

Kirpi

>>70

Gulareş Kara

Şiir

>>71-74

A. Asya

Maraş Katliamında Neler Oldu?

>>75-77

Gulsu Naz

Denemeler

>> 77

Sinan Hüseyin / okur

Gülümsemeler İçinde

>>78

Avaşın

Çünkü Yaşamak Galip

Sevgilim Hayat

>>79-86

Kemal Oruç

Yeni Başlayanlar İçin Oyunculuk

Eğitimi Alma Rehberi

>>87-88

Leninist Mizah Kolektifi

>>89-90

3. Rojên Çand û Hunera**Kurdî ya Stenbolê****3. İstanbul Kürt Kültür****Sanat Günleri**

>>91

Güneş Helvacı / okur

Hayatın Kadını ve Empati

>>92-96

Daima

Sena Şat

UNUTMA

petrol istiyor f hrer
onun için yanyor
bağdat, musul, rakka

en çok ezilmiş  z m n
şarabı çıkar

ama çöl r zgarlarında
ahmet muhtar, nasır, ben-bella

yeraltından yönetiyor gökleri zeus
s rg lemiş kapısını telaviv

arkasında bir ses

urvahim, urvahim...

bu şarkı bizim, unutma!

bor istiyor, tor istiyor
yetmedi bir vatan istiyor batista
onun için bir sömürge atlası
damar damar ellerim

Çocuklar kirleniyor, tütsülenmiş/yurtlarda
tahran'da bir kadın taşa tutuluyor

yılın annesi: holding patroniesi eva

kürsülerin ışığı söndü
kayzer bakıyor ders kitaplarından
Çantasında ardak kayalıkları taşıyan ocuk

tüm iyi kahramanları vursalar da
hanzala koşuyor aydınlık masallarda

o bizim yarınımız, unutma

pakistan'da gök patladı
hub kenti, şia dergahları
hun istiyor, d n istiyor
helalinden zen istiyor şövalye

indirdim maskesini:
arkasında pentagon, komarilla

cepheye giden asker
av kim, avcı kim

kim attı antana baldıran zehrini...

mehmed'in kulübesi sazdan samandan
künyesi gelir basra'dan, çam'dan

yan köşede nergis ana
bir tabut sırtında, ağır
göz göze geliyorlar
yağmurdan medet umup

havada ın yok
ana! senin derdin ne çok

susarsan tupac-amaro, el-Garip, şetilla

nehir boylarında
kanlı çığlığım, unutma

yerle gök arasında
her şey yilkı da!

Ruhan Mavruk

Hasat Zamanı

Sıla Erciyes

İki Belgesel, Tek Gerçek

Joshua Oppenheimer'in Christine Cynn ve adı saklı tutulan Endonezyalı bir yönetmenle birlikte gerçekleştirdiği *Öldürme Eylemi*, 2013 yılında İstanbul'da gösterilmiş. Ben ancak Karaburun Bilim Kongresi'ne sunulan Joshua Oppenheimer'in bir başka belgeseli *Sessizliğin Bakışı* ile ilgili sunum aracılığıyla bilgi sahibi oldum. Güçlü bir komünist partisine sahip, zafere çok yakın olan Endonezya halkının yaşadığı katliamı biliriz ama bu konu ile ilgili şimdiye dek ne bir kitap okumuş ne de bir film izlemiştim. Bu benim eksikliğim mi yoksa belgesele geç rastlamam gibi henüz ulaşamadığım başka bilgi kaynakları var mı bilemiyorum. 1 milyon komünisttin katledildiği Endonezya'ya kamerasını çeviren yönetmenin iki belgeselini aynı gün içinde arka arkaya izledim. Ama siz isterseniz aynı gün içinde ikisini birden izlemeyin. İki hafta gibi çok kısa bir sürede bir milyona yakın insanı katleden Suharto diktatörlüğü ve onun katillerine çevirilen kameranın gösterdiklerini izlerken sarsılacaksınız.

Sessizliğin Bakışı'nda abisi Suharto dönemi katledilmiş bir kardeşin gerçeği arayışını, katillerle yüzleşmesini bulacaksınız. *Öldürme Eylemi*'nde ise 1965 yılında ülke yönetimini ele geçiren General Suharto'nun, elbette ABD desteğiyle, Endonezya Komünist Partisi'ni ve tüm destekçilerini yok etmek üzere giriştiği katliamın faillerini bulacaksınız. Oysa yönetmen Endonezya 2001 yılında çok korkunç şartlarda çalışan ve sendikalaşmaya çalışan işçilerle ilgili bir belgesel çekmek, onların örgütlenme sürecine tanıklık etmek için gidiyor. Ama bambaşka gerçeklerle

karşılaşıyor ve kamerasını bu yöne çeviriyor. İşçiler Suharto diktatörlüğünün hapishanelerinin, toplama kamplarının, katliamların canlı tanıklarıdır ve böyle bir belgeselde yer almaktan korkarlar. Çünkü, katiller hala iktidardadır. Adları kara listede, kimliklerinin üzerinde işaretle yaşamak zorundalar ve onlar faşist devlet tarafından "lekeli" sayılıyorlar. Evlenmelerine, ortaokula gitmelerine, bazı işlere girmelerine izin yok. Ne kadar tanıdık baskı yöntemleri değil mi?

Yönetmen ve ekibi için artık mesele işçileri tehlikeye atmadan yaşananları nasıl anlatacaklarıdır. Çözümü de işçilerden biri bulur, "Bu işi yapmanın tek yolu katilleri çekmek." der. "Kendilerinden ve yaptıklarından çok gurur duyuyorlar. Özellikle öldürmekten bahsederken iyice kurumlanıyorlar; bu durum korku rejimini diğer her şeyden daha iyi anlatacaktır." Yönetmen de öyle yapıyor. "Böylece, sendika örgütlenmesi hakkında olacağımı sandığımız film, kırk senelik bir sessizliği bozmaya ve bu terör rejimini ifşa etmeye yönelik çok daha büyük bir projeye dönüştü. Bu çapta politik ve tarihî önemi olan bir işi üstlenmek, sessizliği bozmak, soykırımı göklere çıkararak, teröre dayanan, binlerce cesedin üstünde yükselen bir rejimi ifşa etmekte görevim."

Katillerin başrol olduğu bu belgeseli izlemek hiç kolay değil, ama izlemek, aramızda dolaşan katilleri

tanımak ve onların güçlenmesine, iktidar olmasına izin veren faşizme karşı daha kararlı mücadele edebilmek için. Ve insanlarımızın beyninin faşizm tarafından ele geçirilmesinin önüne geçmek için...

Bir Tutsak... Bir Kitap...

Zindanlar... F Tipi hücreler... Faşizme inat her anı mücadele ile geçen dört duvar arasındaki özgür ve devrimci tutsaklık... Okuma, üretme, düşünme yeri... Her girenin mutlaka bir şeyler yazdığı mekan... Şiir, öykü, roman, makale, deneme... Resim, karikatür ve daha bir çok şey... Düşüncelerinden arındırılmak istenenlerin düşünceleriyle daha da çoğaldığı büyüdüğü mekanlar. Faşizmin her seferinde yenildiği zindanlar.

Bu kez de Seher ile aşıldı zindan duvarları. Selahattin Demirtaş'ın Seher adlı öykü kitabı çıktı. Tanınmış bir siyasetçinin yazdığı öykülerden oluşan bir kitap olması kısa zamanda çok satmasına neden oldu. Belki 'kötü' de olsa çok satacaktı. Hem tutsak olması hem tanınan bir kişi olması açısından. Bu avantajlı durumdan mahçup olan Selahattin Demirtaş bir söyleşisinde şunları söylüyor: "Kitabın ilgi görmesinin ilk ve en önemli nedeni siyasi kimliğim ve tanınıyor olmamdır. Bilinmeyen bir isimle bu kitabı yayımlasaydık acaba aynı ilgiyi görür müydü? Asla. Ben bunun farkındayım. Fakat bu avantajımı, edebiyat yoluyla değerlendirerek mücadeleye bir de bu alandan katkı sunmanın yanlış olmadığına inandım."

İyi ki de bu sonuca varmış, iyi ki de yazmış... Çünkü beklediğim çok ötesinde bir yazar buldum karşımda. Yaratıcı, zeki ve komik... En önemlisi de "küçük insanların" dünyasını bize taşımayı ve onları görünür kılmayı, kahramanlaştırmayı kendine dert etmiş. İşte tanınmış olduğu için değil bunun için okuyun Seher'i. Kimler yok ki öykülerde, en sevdikleri tarafından namus adına katledilen Seherler, yaşamın zorluklarına karşı "Benim adım Temizlikçi Nazo, bekle beni Ankara" diyen emekçi kadınlar, akli bir

gidip bir gelen, ama hep insanca ve güzel şeyler düşleyen Mustiler, ördüğü duvarların neyi tutsak ettiğini bilmeden çalışan çocuk işçiler, savaştan kaçarken suların derinlerinde yok olan çocuklarımız, Minalar, orada burada patlatılan faşizmin bombalarının aramızdan aldığı Rukiyeler... Tarih kadar yalnızlar... Tarih yapmak için yola çıkanlar... Ve daha birçokları...

Faşizme Övgü ve Bir Şairin Ölümü

Yaşadıklarından öğrendiğin bir şey yok senin Ataal Behramoğlu... Yok... Daha çok hata yapacaksın hem de bilerek ve isteyerek. Çünkü sen insanlığı köleleştiren sermayeden ve onun partilerinden başka bir yerde kurtuluş olduğuna inanmıyorsun. Şiirlerin başka bir zamanın ürünleri sen yıllardır başka bir zamanın şairisin. Gençlik şiirlerin ile aranda uzun bir açığı var ve bu aslında yeni de değil. Ben ölürsem akşam üstü ölürüm diyorsun ya, hayır, sen bir Meral Akşener övgüsü sonrası öldün... Dinci faşizme karşı olmak adına kurt işaretli faşizme teslim olmak... İşte kaderin bu... Meral Akşener'e övgü dizmeden önce yazdığın Cesaret ve İsyân şiirlerinden seçtiğin ozanların dizeleriyle seslenelim sana. Aşık Serdari der ki: "Kısa çöp uzundan hakkın alacak / Mamurlar yıkılıp viran olacak." Daldaloğlu der ki: "Ferman padişahın, dağlar bizimdir." Pir Sultan Abdal der ki: "Benden selam olsun ev külfetine / Çıkıp ele karşı ağlamasınlar." Köroğlu der ki: "Tüfek icat oldu mertlik bozuldu." Çok sevdiğini söylediğin, Namık Kemal der ki: "Zalim olsa ne rütbe bî-

perva / Yine bünyad-ı zulmü biz yıkarız. ” Tevfik Fikret der ki; “İnsanlığı pâ-mâl eden (*çiğneyen, ayak altına alan*) alçaklığı yık / Billah yaşamak yerde sürüklenmeye değmez.” Nazım Hikmet der ki; “O duvar duvarınız, vız gelir bize vız.” Ahmed Arif der ki; “Yürü üstüne üstüne / Tükür yüzüne celladın.” Cesaret ve isyan şiirleri ırmağı geçmişten bugüne akıp geliyor ve hiçbir zaman zalimin sofrasına yoldaşlık etmediler, onlar her zaman mazlumun zalime karşı verdiği mücadeleye yoldaşlık ettiler. Sana artık asenalar ve onların uluyan sesleri yoldaşlık edebilir. Bir ömrü yazdıklarına uygun yaşamak kolay değildir, Yan Raynis’in gücünün kaynağını nereden aldığını onun dizelelerine başvurarak yazıyorsun, “Acı kapı kapı dolaşırken” nasıl başardın “Gelecek düşüncesidir koruyan beni / Emekçi halktır bana güç veren.” işte ezilenden yana ozanlarımız tüm ömürlerini yazdıklarına uygun yaşadılar ve bedeli ne ise ödediler. Girdiğin bu yolun seni nerelere götüreceğini göreceğiz. Yolun açık olsun...

Şarkılar... Memleket... Tarih...

Bu üçlüyü sahnede biraraya getiriyor Tiyatro Simurg... Çok uzaklardan geliyoruz çok uzaklardan, diyen insanın doğa karşısındaki korkusunu, bu korkuyla nasıl mücadele ettiğini, nasıl birbirine tutunduğunu çarpıcı, görsel devinimlerle anlatıyor. İnsanın doğaya karşı verdiği bu mücadelede seslerin keşfi ve kendi müziğini yakalaması... Seslere sözlerin eşlik edişi... Ve destanlaşması...

Nerede bir zulüm, nerede bir baskı, yasak varsa orada yoldaşlık etmiş müzik insana... Bazen acılarına tercüman, bazen umutlarına kaynak, bazen direncine güç katmış. Yan yana, omuz omuza olmuş insanla... Uzun yürüyüşümüzde hala da yoldaşlık ediyor bize.

Tiyatro Simurg 20. yılına Şarkılarla Memleket Tarihi oyunu ile perde dedi. Mehmet Esatoğlu'nun

yazıp yönettiği oyun, 13 Ekim günü Kadıköy Barış Manço Kültür Merkezi'nde izleyicileriyle buluştu. Şarkılarla memleket tarihi olunca mesele, sahnenin bir başka konukları daha vardı: Seyr-i Cem. Onlar da müzikleriyle insanın tarihteki yolculuğuna eşlik ettiler.

Tiyatro Simurg da uzun bir yolculuktan geliyor. Hiç kolay değil bizim gibi topraklarda uzun soluklu olmak, bir ömrü ideallerine bağlı olarak yaşamak, o idealler için birçok şeyi göze almak. Tiyatro Simurg bunu başaran tiyatro gruplarından birisi. 20 yıl önce, “Nasıl bir tiyatro olmalı?” diye sorduklarında kendilerine, “Asla ticari bir tiyatro olmamalı.” diyorlar. Ticari tiyatrolarda bir patron ve onunla girilen para ilişkisi sanatın amatör ruhunu öldürdüğünü ve amatör bir tiyatro olarak kalmaya karar veriyorlar. Her akşam işten sonra bir araya gelip, pijama, terlik, televizyon üçgenini reddedip, provalarını gerçekleştiriyorlar. Kolektif sanat yapmanın gücüne inanıyorlar. O güzel oyunlar işte bu özel zamanlarda ortaya çıkıyor. "Peki" diyorlar, "bu oyunlarımızı kime oynayacağız?" Sanatın gitmediği bütün varoşlara, kasabalara, köylere gidiyorlar. Grev yerleri, işgal fabrikaları, sokak gösterileri, mitingler onların sahnesi oluyor her zaman.

Mehmet Esatoğlu'na soruyoruz; “Faşizmin saldırılarının iyice arttığı bu zor günlerde şarkılar bize ne yapmamız gerektiğini söylüyor?” “Şarkılar bize, umutsuz olmamız gerektiğini söylüyor. Şarkılar bize, bu da gelir bu da geçer, diyor. Ama elimizi kolumuzu bağlayıp beklemek anlamında değil. Bizim işimiz dünyayı değiştirmek. Uzun koşucuyuz biz. Karamsarlığı reddediyoruz. Şimdiye kadar söylediğimiz doğruları yeniden yeniden söylemeye devam ediyoruz. Umudun şarkılarını söylüyoruz, söylemeye de devam edeceğiz.”

Nazım ustanın dediği gibi: “Şarkılarımız varoşlarda sokaklara çıkmalıdır. Şarkılarımız kapıların ellerini sıkmalıdır. Şarkılarımız, bir gaz sandığını yere yıkarak, sandığın üstüne çıkararak, kocaman elleriyle tempo tutmalıdır. Şarkılarımız, çam ormanlarında rüzgar gibi bize kendini, hep bir ağızdan okutmalıdır. Şarkılarımız ön safta en önde saldırmalıdır düşmana. Bizden önce boyanmalıdır şarkılarımızın yüzü kana... Şarkılarımız varoşlarda sokaklara çıkmalıdır! Şarkılarımız rüzgara çıkmalıdır.”

Kahramanlar Aramızda Dolaşiyor... Onları tanıyor musunuz?

“Kahramanlar çağının kapandığı söyleyenler, 31 Mayıs’a ve Haziran’a baksınlar. Yoğun saldırılar altında, barikatlara, sokaklara koşanlar, bu çağın sürdüğünü gösterdiler. Barikatlar orada burada toplanan derme çatma malzemeler üzerinde değil, başkaldıranların cesareti üzerinde kuruluydu.” Tıpkı, Kobani’de, Rojava’da, Cizre’de Sur’da yeni dünyayı yaratmak için yaşamlarını ortaya koyanların cesareti gibi... O barikatların ardında korkusuzca duran gençler, kadınlar, işçiler, emekçiler kitlesel kahramanlığın ne olduğunu gösterdiler bize. Barikatın ardındakiler olarak zaferi getiremedik henüz ama ona nasıl gideceğimizi öğrendik.

Öğrendiklerimizi hayata geçiremeyelim diye çok yoğun saldırılara maruz kaldık. Biz unutmak istemedikçe faşizm saldırdı. Biz unutmak istemedikçe faşizm katletti. Biz unutmak istemedikçe faşizm çılgına döndü. Her şeyi denedi, hatta bir de üstüne darbe yaptı. Ama ne sokakları susturabildi ne de insanları korkutabildi. Evet, bizler yeni Geziler olsun istiyoruz, 6-8 Ekim’leri zafere taşımak istiyoruz. Kitlesel kahramanlık örneklerini yeniden görmek istiyoruz. O nedenle de yaptığımız hiçbir şey yeterli gelmiyor. Ama şunu da biliyoruz kitlesel kahramanlıkların yolu zor dönemlerin günlük verilen mücadelesinden geçiyor. O günlük çaba olmadan, bireysel kahramanlıklar olmadan yol açılmıyor.

Ve o kahramanlar aramızda dolaşiyor. İş, ekmeği, onuru elinden alınan binlerce insan adına yola çıkmış olanlardır bu kahramanlar. Ankara, Suruç, Diyarbakır’da patlatılan bombalara inat ertesi gün meydanları dolduranlardır bu kahraman-

lar. Her gün işten eve giderken kent meydanlarında karşılaştığımız, ellerinde megafon, dillerinde “İşimizi geri istiyoruz” sloganlarıyla haykıran, binler adına orada olan kadın ve erkeklerimizdir bu kahramanlar. Ve bedenini açlığı yatıran Nuriye ve Semih ve diğerleridir.

Hakikatin Gücü adlı bir belgeselin gösterimi yapıldı yakın zamanda. KHK’larla işinden atıldıktan sonra tek yolun mücadele etmek olduğunu düşünen az sayıda sendikalı emekçiler tarafından yapılan eylemlerdeki kadınların hikayesini bulacaksınız. Her yeni KHK yayınlandığında, birilerinin eş, dost, tanıdık var mı diye korkarak baktığı, birilerinin, aman bize dokunmaz nasıl olsa deyip umarsamadığı o listelerde yer alan kadınların neler yaşadıklarını öğrenmek için izleyin Hakikatin Gücünü... Meydanlardan yükselttikleri ses belki yüreklerinize ulaşmamıştır, o sesi ve yüzleri beyaz perdede görmek belki açar yüreklerinizi onlara. O kahramanlarla tanışmak istemez misiniz?

Bir Devrimin Yüzüncü Yılında Lenin’i Düşünmek

Lenin bir Nisan günü İsviçre’den Rusya’ya doğru trenle yola çıkarken Petrograd tren istasyonunda o kadar büyük bir kalabalığın kendini bekliyor olacağını biliyor muydu bilmiyoruz. Ama yıllardır uğruna sürgün yaşadığı, tüm yeteneklerini adadığı devrim onu çağırdığında hiç tereddüt etmediğini biliyoruz. Sürgünlük yıllarında hep devrim için ve bir gün devrim çağırdığında hazır olabilmek için yaşadı. Tüm hayatı devrimin saatine ayarlıydı. Tren garında binlerin karşısına çıktığında yükselttiği slogan “Yaşasın sosyalist dünya devrimi.” düşlerinin büyüklüğünün simgesiydi. Düş-

lerinin büyüklüğü kadar, bir devrim meydana geldiğinde, bunun ne olduğunu anlama ve yeterli olup olmadığına karar verebilme öngörüsüne de sahipti. O kesintisiz bir devrim mücadelesinden yanaydı. Her yeni uğrak biliyordu ki insanlığı gerçek kurtuluşa biraz daha yaklaştıracaktı. İşte Lenin'i Lenin yapan bu gücüydü.

O, Şubat devrimi haberini alır almaz, emperyalist dünya savaşı tarafından yol açılan ilk devrimi büyük bir coşku ile selamladı, ama bu ilk devrimin sonuncu olmayacağını belirterek, işçi emekçileri, partisini, yoldaşlarını ikinci evreye hazır olmak için uyardı. Ne doğada mucize olur ne de tarihte, Çarcı krallığın bir kaç gün içinde yıkılabilmesi için tarihsel olarak bir çok koşulun bir araya gelmesi gerektiğini biliyordu. 1905 devrimi yüzlerce yıllık önyargıların kökünü kazımış, milyonlarca işçi ve on milyonlarca köylüyü siyasal savaşıma sokmuştu. Ama yenildiler. Yenener yenilenenlerin/di-

kişsiz, ak gömleğinde sildiler/kılıçlarının kanını. Her zaman olduğu gibi, yenilgilerinden öğrenerek çıktı Rus halkı da bu karşı-devrim günlerinden. Çarcı krallığın iç yüzünü daha iyi tanıdılar. Onun kokuşmuşluğunu, çürümüşlüğünü ve Romanov ailesinin Rusya'yı Yahudilerin, işçilerin, devrimcilerin kanına boğan katiller olduğunu. Şu bir gerçektir ki, 1905-1907 devrimi olmasaydı, 1907-1914 karşı devrimi olmasaydı Şubat olmazdı. Lenin ve Bolşevikler olmasa da Ekim olmazdı. Tüm bunları olanaklı kılan Lenin'in işaret ettiği bir büyük rejisör gerekliydi, o da emperyalist dünya savaşıydı. Gerçeğe dosdoğru bakabilen bir Lenin'e sahip olduğu için Şubat'tan Ekim'e giden yol böyle açıldı.

Ekim Devrimi'nin açtığı yoldan nice halklar yürüdü, devrim ve sosyalizm için. Ve yürümeye devam ediyor. Ekim Devrimi'nin 100. yılında zaman yeni devrimleri ekiyor toprağa... Hasat zamanı yakındır...

İlk basımı 1867’de yapıldı. Üzerinden 150 yıl geçti. Marks’ın büyük dehasını yansıtan Kapital, dahice çizilmiş düşünce parıltılarıyla yolumuzu aydınlatıyor.

Komünist Dünya Görüşünün Temellendirilişi

“Çağımızın ekonomi politiği üzerine en büyük yapıt”ı olan Kapital, Karl Marks’ın en iyi yıllarını verdiği bir çalışmanın sonucudur. 1867’de basılan Kapital, 1851 yılında başlayıp tam 15 yıl süren bir çalışmayla ortaya çıkarılmıştır. Kapital’in ortaya çıkarılması daha fazla 40 yılı bulur. Kapital’in ilk cildini Marks kendisi basıma hazırlar. İkinci ve üçüncü cilt ise Marks’ın notlarına dayanılarak -hemen hemen hazır olan- Marks’ın ölümünden sonra Engels tarafından basılır.

Proletaryanın kurtuluş kavgasında güçlü ve etkin bir silah olan Kapital, kapitalist ekonomik sistemin dayandığı emek-sermaye ilişkisinin uzlaşmaz karakterini gözler önüne serer. Marks, artı-değeri açığa çıkartırken, işçilerin sömürülmesinin kaynağının tam bir açıklamasını yapar. Marks, Kapital’de, proletaryanın tarihsel görevlerini temellendirir.

Marks’ın görüşleri derinliklidir. Bu büyük düşünürün görüşlerini yüzeysel olarak öğrenenler, Kapital’in derinlikli çözümlemesini kavrayamazlar.

Kapital, kapitalizmin ekonomik yasalarının bilimsel ve ayrıntılı bir çözümlemesini yapmakla kalmaz; kapitalizmin kaçınılmaz olarak ortadan kalkacağını ve yerini komünist topluma bırakacağını ikna edici bir

biçimde açıklar. Birçok kimse bu noktanın üstünden atlar. Oysa, kapitalist toplumun tüm gelişmesi komünizme doğru ilerlediğini ortaya koymakla kalmaz, bu sınırlar içinde, nasıl bir sonraki toplumun komünist kuruluşun, maddi koşullarının oluştuğunu da gösterir.

Marks, artı-değeri ortaya koyduktan sonradır ki, sosyalizm bir ütopya olmaktan kurtulur, bilimsel bir dünya görüşü haline gelir. Kapitalin büyük önemi işçi sınıfının bilimsel dünya görüşünü temellendirmesidir.

Marks bu büyük eserde, kendi diyalektik yöntemini uyguladığı gibi, olguların gelişimini, aynı zamanda tarihsel açıdan da açıklar. Diyalektik ve tarihsel materyalizm Kapital’de yoğun olarak uygulanır.

Kapital’e Önsözler

Marks, Kapital’in amacının yalın bir açıklamasını yapıyor: “Bu yapıtın son amacı, modern toplumun ekonomik hareket yasalarını ortaya çıkarmaktır.”

Modern kapitalist toplumun ekonomik yasaları, burjuva toplumun üzerinde hareket ettiği temeldir.

“Aslına bakılırsa, konu, kapitalist üretimin yasalarının sonucu olan toplumsal uzlaşmaz karşıtlıkların şu ya da bu derecede gelişmiş olmaları değildir. Burada söz konusu olan, bu yasaların kendisidir, kaçınılmaz sonuçlara doğru katı bir zorunlulukla işleyen bu eğilimlerdir.”

Kapitalist üretimin gelişmesiyle birlikte, modern toplumun temelindeki uzlaşmaz çelişkiler, kaçınılmaz olarak gelişecek ve keskinleşecektir. Yine kapitalist toplumun dayandığı emek-sermaye çelişkisinin geli-

şimi, proletaryayla burjuvazinin kaçınılmaz çatışmasına varır.

Yasalar, olguların dışında değildir; olguları, özsel olarak en genel çizgileri, en önemli, en tayin edici yönleriyle yansıtırlar. Marks, bu yapıtta, ayrıntılara kadar iner:

“Gerçekte de küçük ayrıntılar üzerinde durulmaktadır...”

Marks, Kapital’de, kapitalizmin çözümlemesini olabildiğince ayrıntılı ve somut biçimde yapar.

Marks’ın uyguladığı yöntem diyalektik yöntemdir; kendi diyalektik yöntemiyle, Hegel’in yöntemi sadece ayrı değil aynı zamanda karşıttır:

“Benim diyalektik yöntemim, Hegelci yöntemden yalnızca farklı değil, onun tam karşıtıdır da.”

İnsanın sosyal varlığını belirleyen düşünce değil, tersine insanların düşüncesi, onun sosyal varlığı tarafından belirlenir.

Her bilimin başlangıcında görülen zorluklar, Kapital’in ilk ele aldığı meta ve meta biçim analizleri bölümlerinde de karşımıza çıkar. Fakat her bilim gibi ekonomi-politik de biçimsel olarak ele alınmalıdır.

“Bilime giden düz yol yoktur ve ancak onun dik patikalarında yorucu tırmanmaları göze alanlar aydınlık doruklarına ulaşabilirler.” (Marks)

Kapital, sanatsal bütünlüğü olan bir eserdir. O halde, bu eser, sanatsal bütünlüğü içinde incelenmelidir.

Konun Ele Alınışı

Kapital’in birinci cildi, sermayenin üretim sürecini tahlil eder. İkinci cilt, sermayenin dolaşım sürecini ele alır. Üçüncü cilt ise, bir bütün olarak kapitalist üretim sürecini tahlil eder. Dördüncü cilt olarak yayınlanmakla birlikte, “Artı-Değer Teorileri” dördüncü cilt olarak kabul edilir. Konunun bütünlüğü üç ciltte verilmekle birlikte, birinci cilt kendi başına bir yapıt olarak da kabul edilir.

Okur, Kapital’i incelerken, Marks’ın 1859’da basılan “Ekonomi-Politiğin Eleştirisine Katkı” adlı yapıtını ve Grundrisse’yi de birlikte ele almalıdır. Marks’ın konu hakkındaki bilgi ve değerlendirme zenginliği ve derinliği daha geniş kavranır.

Meta üretimi kapitalist üretimin çıkış noktasıdır. Meta üretimi, kapitalist üretimden daha eski olmakla birlikte, en genel, eksiksiz, tam ve en olgun halini kapitalist üretim sürecinde alır. Ve kapitalist üretim sürecinin temelini oluşturur.

“Kapital üretim tarzının egemen olduğu toplumla-

rın zenginliği ’muazzam bir meta birikimi’ olarak kendini gösterir, bunun birimi tek bir metadır, bu nedenle, metanın tahlili ile başlaması gerekir.” (Kapital)

Meta, kullanım-değeri ve değişim-değerin birliğidir -karşıtların birliği... Bu, emeğin iki yönlü niteliğinden ileri gelir.

Kullanım-değeri, metanın yararlılığını ifade eder. Meta haline gelen ürünün, fiziki, biyolojik, kimyasal vb. nitelikleri göz önünde tutulur.

“... Metaların kullanım-değerini bir yana bırakırsak geriye ortak bir tek özellikleri, emek ürünü olmaları özelliği kalır.” (age)

Metaldaki değer, donmuş emektir.

“Bunların üretimleri sırasında insan-emek gücü harcanmıştır ve bunlarda insan emeği cisimleşmiştir. Hepsinde ortak olan bu toplumsal özün kristalleri olarak bakıldığında, bunlar değerdir -meta değeridir.” (age)

Değerin Büyüklüğü

“Peki öyleyse bu değer büyüklüğü nasıl ölçülecek? Besbelli ki malın içerdiği değer yaratıcı özün, yani emeğin niceliğiyle ölçülür. Emeğin niceliği, onun süresiyle ölçülür ve emek zamanının ölçütü de hafta, gün ve saat olarak ifade edilir.” (age)

Metaların değer büyüklüğü üretimleri sırasında kullanılan bireysel emek süresiyle belirlenmez.

“Öyleyse görüyoruz ki, herhangi bir malın değerinin büyüklüğünü, toplumsal olarak gerekli emek miktarı ya da onun elde edilmesi için toplumsal bakımdan gerekli emek zamanı belirler.” (age)

Meta da Cisimleşen Emeğin İki Yönlü Niteliği

Belirli bir biçimde harcanmış emek, somut emektir. Somut emek, metanın kullanım-değerini yaratır. Bir bütün olarak insan iş gücünün harcanması olan meta üreticisinin emeği, somut biçiminden bağımsız

olarak, soyut emektir; genel insan emegidir. Soyut emek, metanın değerini (değişim-değerini) oluşturur.

Meta Üretimine Parayla Bağı

Para, tıpkı sermaye gibi bir üretim ilişkisidir, bir toplumsal ilişkidir. Bütün metaların, eş değeri olma işlevine sahiptir. Toplumsal emeğin cisimleşmesidir. Paranın ortaya çıkması metaları iki kutba ayırır; meta ve para.

Değer Yasası

Meta ekonomisinin temel düzenleyicisi, değer yasasıdır. Değer yasası, kapitalist toplumda emeğin dağılımını ve metaların değişimini düzenler.

Kapitalizmin temel ekonomik yasası artı-değer yasasıdır.

“Emek-gücünün etkinliği bu nedenle yalnızca kendi değerini, yeniden üretmekle kalmaz, onun üzerinde ve ötesinde de üretimde bulunur. Bu artı-değer, ürünün değeriyle, bu ürünün oluşması için tüketilen öğelerin değeri arasındaki farktır; bir başka deyişle, üretim araçları ile emek-gücü arasındaki farktır.” (age)

Artı-değer işçinin emek-gücünün değerinin üzerinde yarattığı, kapitalistin değerini ödemediği el koyduğu değerdir. İşçinin, artı-üründe cisimleşen, artı-emegine, artı-değer olarak karşılıksız el konur.

Değişmeyen Sermaye ve Değişen Sermaye

Değişmeyen sermaye ve değişen sermaye ifadesi, ilk kez Marks tarafından kullanılmıştır. Değişen sermaye ve değişmeyen sermaye ayrımını kavramak çok önemlidir. Çünkü, işçinin sömürülmesinin kaynağı ve sömürülme derecesi, değişmeyen sermaye ve değişen sermaye ayrımının net olarak anlaşılmasıyla ortaya çıkar.

“Sermayenin, üretim araçları, hammadde, yardımcı malzemeler ve iş aletlerinde temsil edilen kısmı, üretim sırasında nicel bakımdan bir değer değişimine uğramazlar. Bu nedenle, bu kısma ben, sermayenin **değişmeyen** kısmı, ya da kısaca **değişmeyen sermaye** adını veriyorum.

“Öte yandan, sermayenin, emek-gücü tarafından temsil edilen kısmı, üretim sürecinde bir değer değişimine uğrar. Bu, kendi değerinin eş-değerini yeniden ürettiği gibi, bir fazlalığı da, değişen koşullara göre az ya da çok olabilen bir artı-değeri de üretir. Sermayenin bir kısmı durmadan değişmeyen bir büyüklükten değişen bir büyüklüğe dönüşür. Bu nedenle ben, buna, sermayenin değişen kısmı ya da **değişen sermaye** diyorum.” (age)

Kapital düşünce yönünden son derece zengindir. Kitaptan aktaracağımız birkaç pasaj, Kapital’le ilk defa tanışanlara bu yönde bir fikir verir.

Meta Fetişizmi

Bugüne dek Marks’ın en çok başvurulan görüşlerinden biri, Marks’ın “fetişizm” adını verdiği görüşüdür.

“Emek ürünlerine, meta olarak üretildikleri anda yapışveren ve bu nedenle meta üretiminden ayrılması olanaksız olan şeye, ben, fetişizm diyorum.

Genel kural olarak, kullanılır malları yalnızca işlerini birbirinden bağımsız olarak yürüten özel bireylerin ya da birey gruplarının emeklerinin ürünleri oldukları için meta haline geliyorlar. Bütün bu özel emeklerin genel toplamı, toplumun emeğinin tümünü oluşturuyor. Üreticiler, ürünlerini değişinceye kadar, birbirleriyle toplumsal temasa geçemedikleri için, her üreticinin emeğinin özgül toplumsal niteliği, kendisini ancak değişim içinde ortaya koyar. Başka bir deyişle, bireyin emeği, toplum emeğinin bir parçası olarak, bunlar aracılığıyla üreticiler arasında kurulmuş olan değişim eylemi olan ilişkiler aracılığıyla açığa vurur. Bunun için bir bireyin emeğini, öteki üreticilerin emeklerine bağlayan ilişkiler, üreticilere, aslında olduğu gibi çalışan bireyler arasında doğrudan toplumsal bir ilişki olarak değil, tersine, kişiler arasında maddi ilişkiler ve şeyler arasında toplumsal ilişkiler olarak görünür.”

Kapitalist Birikimin Tarihsel Eğilimi

“Sermaye tekeli, kendisiyle birlikte ve kendi ege-menliği altında fişkırp boy atan üretim tarzının ayakbağı olur. Üretim araçlarının merkezileşmesi ve emeğin toplumsallaşması, en sonunda, bunların kapitalist kabuklarıyla bağdaşmadıkları bir noktaya ulaşır. Böylece kabuk parçalanır. Kapitalist özel mülkiyetin çanı çalmıştır. Mülksüzleştirilenler mülksüzleştirilirler.

Kapitalist üretim tarzının ürünü olan kapitalist mülk edinme tarzı, kapitalist özel mülkiyetin, ilk yadsımasıdır. Ama kapitalist üretim bir doğa yasasının kaçınılmaz zorunluluğu ile üretici için özel mülkiyetin yeniden kurulması değildir, ama ona, kapitalist dönemde edinilen el birliği ve toprak ile üretim araçlarının ortak sahipliği temeline dayanan bireysel mülkiyeti sağlar.”

Burjuvazi ne yaparsa yapsın, onların yenilgisi ve proletaryanın zaferi aynı biçimde kaçınılmazdır.

“Yabancılaşmaya Karşı Beyin Egzersizleri”

Kılıç Balığı Avı Öyküsü

Temade Çınar

Kılıç balığı avını duymuşsunuzdur.

Küçük kılıç balıkları sürüleri ağlarda toplanıyor. Orta boydakiler tekneye yaklaştıkça halata bağlanmış zıpkınla öldürülüyor. Ama söz konusu olan büyük kılıç balığıysa av başka bir yöne evriliyor. Bizim hikayemizin konusu saatte yüz yirmi kilometre hızla yüzebilen, dört yüz- beş yüz kilo ağırlığında, dört-beş metre uzunluğunda karanın ve denizin en hızlı canlısının avı. Karanın en hızlısı çitayı yirmi kilometre daha fazla hızla geçiyor. Gücünü kilosundan daha çok hızından alıyor. Kılıç balıkları genelde sürüler halinde yaşıyor ve teknelere saldırmalarıyla ünlü. Üst çene uzantısı olan kılıcı yirmi beş-otuz santimlik bir tahtayı delebiliyor. Eti lüks restoranlara oldukça pahalıya satılıyor.

Önce sağlam bir tekneyle iyi bir ekibe ihtiyaç var. Avcılardan biri teknenin arkasında, yere sıkıca sabitlenmiş bir koltuğa kayışlarla bağlanıyor. Açık denizde oltayı atıyor. Kılıç balığı oltaya geldiğinde henüz güçlü, avcı misineyi gevşetiyor. Av uzun mücadelenin sonunda yoruluyor ve bu kez avcı balığı çekmeye başlıyor. Kılıç balığı biraz güç kazandığında yeniden çırpınmaya ve oltadan kurtulmaya çalışıyor. Kılıç balığının misineyi koparıp kaçtığı da oluyor tabii. Avcının işi kılıç balığını iyice yorulmadan tekneye yaklaştırmamak. Çünkü oldukça güçlü olan bu balık tekneyi parçalayabilir. Eğer kılıç balığı teknedekilerin hayatını tehlikeye atacak bir hızla saldıracak olursa avcının misineyi kesmesi gerekir. Teknenin de arkasına bakmadan kaçması tabii... Kılıç balığı yeniden göz kamaştıran hareketlerle kurtulmaya çalışıyor, misine gevşetiliyor, sonunda yoruluyor ve avcı onu çe-

kiyor. Av saatlerce sürüyor. Tekneye iyice yaklaştırılmış ve mücadeleden yorulmuş av sonunda mızraklarla öldürülerek yakalanıyor.

Yabancılaşmaya karşı beyin egzersizimize konu olan hikayeyi çözümlenerek başlayalım. Görüyoruz ki kılıç balığı bir kişinin baş edebileceğinden daha güçlü. Bunu avın ekip işi olmasından anlıyoruz. Oltaya gelen balığın oltayı koparıp kaçma ihtimali de var -ki av bu durumda yine devam eder-, tekneyi batırma ihtimali de. Kılıç balıklarının sürüler halinde gezdiklerini düşünürsek ikinci olasılık daha da güçleniyor. Kural şu, av güçlüyken bırak yorulsun, iyice yorulduğunda çek. En son darbeyi de iyice zayıfladığındaki zamana sakla.

Bu hikaye bize yaşamımızdaki pek çok ilişkiyi anlatıyor. Diyalektik bize yol gösterecektir. Özel ilişkilerden toplumsal ilişkilere bolca örnek çoğaltabiliriz. Hemingway'in "İhtiyar Balıkçı ve Deniz" romanında dev bir kılıç balığını hayatı pahasına yakalayan balıkçıyı analiz. Bir kaç örneği ele alırken bu defa kılıç balığından yana taraf olalım.

İlk örneğimizde avcılar evlilik kurumunun ekibi olsun. Devletinden ailesine örgütlenmiş bir ekip denize açılır. Bir kişide cisimlenmiş olan bu ekip, kendisinden beklenen bu avın başarısı için sağlam bir yere, bir kurallar bütününe sıkıca bağlanır. Sonra avını bazen kendisine çekerek, ama kaçırmamak için de hırçınlaştığında yavaş yavaş gevşeterek kurumun içine çeker. Kuruma karşı gelişler yadırganarak, yargılanarak bertaraf edilir. Kuruma uyum ödüllendirilir. Hediyeler, küsmeler, müdahaleler, ailenin içine çekmeler, aile kurumunun kurallarını inşa etmeler, sürprizler,

düğün planları, iltifatlar, gönül almalar, göz yaşları, gözdağları, vaatler, hayaller, ev eşyaları, öpücükler... Ava son mızraklar nikahla vurulur.

Av/avcı hikayesi yeniden başlamıştır. Ne de olsa misina yine de koparılabilir. Avcı pozisyonunu almış olanın ev içindeki iktidarı ele geçirme mücadelesi başlar. Yine ekip ve yaklaşık olarak yöntemler aynı. Misina çocuk(lar)la ve hatta borçlarla güçlendirilmiştir. Ekip daha deneyimli, tekne daha sağlamdır. Kim önce yorulursa, açık denizdeki hayallerinden vazgeçmiş, tekneye hapsedilmiş olur.

Aileyle çocuğun ilişkisi de bu ezberle devam eder ve hatta çocuğun aileyi ele geçirdiği de tekneyi parçaladığı da görülür. Aile içinde herkes hem av, hem de avcı pozisyonunda iktidarı ele geçirme ya da özgürlüğünü kazanma mücadelesinin bitmez tükenmez tekrarını yaşar. Ya avdan vazgeçilecek ya da bir taraf tam olarak bu oyunu kendi lehine bozacaktır.

Av/avcı ilişkisi bir çelişkiyse bir tarafın kazanmadan bitmeyeceğine bir başka örnek de sınıf mücadelesinden verelim. Egzersiz metaforumuzu buraya yöneltelim.

Bir iş yerini düşünelim. Huzursuzluk arttıkça patron ufak bir zam vererek büyük bir kesimi susturur. Sonra yavaş yavaş tekneye doğru çeker. Büyük bir grev patlarsa misinayı iyice gevşetir. Haklar kabul edilip içeri girdiğinizde öncü arkadaşlarınızdan birkaçının

orada olmadığını görürsünüz. Örgütlülüğün gevşemesinden, grevin dağılmasından güç alan patron mızrağa doğru yaklaştırır ve ilk fırsatta grevcilerin hepsini işten çıkarır, kadroları değiştirir.

Bu kez av, etinden hayli para kazanılacak ama aynı zamanda tekneyi batıracak niyete ve güce sahip olan emekçiler olsun. Varsayalım olta bir saldırı yasaasının "güya" görüşülüyor olması diye düşünelim. Defalarca bu yasaları görkemli mücadelelerle geri püskürttüğümüz ya da daha doğrusu saldırıyı ertelediğimiz oldu. Mücadele için sokağa döküldüler, tehdit büyüdü. Misina gevşedi. Yasanın görüşülmesi ertelendi ya da geri çekildi. Mücadele edenler yoruldu ve günlük yaşamlarına döndüler. Av tekneye doğru çekildi, mesafe azaldı, yeni ve daha kapsamlı bir yasa yeniden gündeme geldi. Avın çırpınışları çok güçlü ve görkemli. Misinayı gevşetmek gerek. Torbanın içinden vazgeçilebilir, ertelenebilir birkaç yasa geri çekilip basında şişirildi. Gevşediler ve dağıldılar. Yeniden tekneye çekiliş... İktidarın saldırıları karşısında mücadeleden yorulanlar avcıya biat etmeye başlıyor. Güçlü olduğu anlarda güçlerini boşa harcadılar. Faşizm tümüyle kurumsallaşma fırsatı buldu. Örgütlülükler zayıf düşüp dağıldı. Sendikalar kendilerini tekneye çeken güce bıraktılar. Tümüyle teslim almak için mızraklar hazır. Avcı saplamakta hiç tereddüt etmeyecek.

Gezi Ayaklanması'yla kılıç balığı teknede önemli

bir delik açtı, moral kazandı ve oldukça uzağa kaçtı. Avcı teknesini onarıp, güçlendirip ava devam edecek. Av onu zayıfken devirmeyi başaramadı. -Belki de- son mücadele için iki tarafta da sınırlar gergin. Avcı tedirgin. Tedirginliği sürekli hata yapmasına ve avı etki alanından daha uzağa kaçırmasına neden oldu. Karanın ve denizin en hızlı avı bir anda tekneyi alaşağı edebilir ve av/avcı ilişkisi değişebilir.

Kılıç balığına gelince, gördüğü her tekneye saldırma içgüdüsünden ibaret değil emekçilerin birikimleri. Sürü halinde dolaşan kılıçbalıklarının örgütlü saldırma davranışları ve bu konudaki birikimleri eksik olmalı. Emekçilerin daha ustaca örgütlenmeleri yapabildikleri, av/avcı ilişkisini değiştirdikleri daha önce görüldü. Avcıyı yoracağını umut edip misinayı koparmaya ya da tekneyi devirmeye cüret edemeyen uzlaşmacılar da çoktan tekneye çekildiler bile. Ağızlarındaki oltayı görmeden makus tarihlerine doğru sürüklenirken her barışçıl protestonun görmesine methiyeler dizdiler. "Üç metre havaya atladık, tekneyi nereye sürükledik..." Avcının misinayı gevşetmesini zafer ilan edenler bile oldu. Sürekli kendisini tekrar eden bu mücadeleden yorulmuş ve umutsuzluğa düşmüş olanlara kızmakla meşguller.

Her av/avcı ilişkisinde olduğu gibi rollerin her an değişebileceğini söylemiştik. Avcının misinayı gevşetme ya da kesme zorunluluğu da avın avcıya dön-

mesi değil midir? Avcının av tarafından yaralandığı hatta öldürüldüğü de görülmüştür. Zaman avın aleyhine işler. Avcılar bugün olduğu gibi her geçen gün deneyimlerinin birikimiyle daha fazla donanım kazanıyorlar. Ekibin ve ekipmanların gelişkinliği karşılaştığı dirençle ilgili.

Düne kadar avcısını tanımayanların birikimlerinin de kılıç balığının evrim hızından daha fazla olduğu kesin. Bu hızı kesmek için uygulanan sansürler, ilerici, aydın, devrimci kesimlere yönelen saldırılar... Sosyal medya paylaşımları bile en ağır saldırılardan nasibini alıyor. Kitaplar, dergiler, televizyonlar kapatılıyor. Ana akım medya denilen şey de denize açılan teknelerin avlanmalarını güzellemeden başka bir şey yapmıyor. Avcıların işbirliği, ekipmanları, saldırıları, avlarını alt edişleri bir belgesel kıvamında bize izlettiriliyor hatta onaylatılıyor. Televizyon başında heyecanla "işte yakaladı, yaşasın, oh be" nidalarıyla kendi türümüzün hatta en iyilerimizin mızraklanışını izliyoruz.

Eğer kılıç balığı tarihsel birikime ve deneyime sahip olsaydı ne olurdu? Yani kılıç balığı avı ve kurallarını bilseydi? Kılıç balıkları öyle tek tek değil de sürü olarak, hatta örgütlü ve planlı olarak tekneleri alaşağı etmeyi bilseydi. Kılıç balığı avı biterdi. Hatta denize tek bir tekne bile açılmazdı. Bırakın kılıç balığını diğer balıklar ve deniz ekolojisi de kurtulurdu. Daha

yavruyken ağlarla toplanan ya da güçlenmeye fırsat bulamadan mızraklarla öldürülen yüzbinlerce, milyonlarca kılıç balığını lüks sofralara sunanlar tüm yaptıklarını renkli, heyecanlı belgeseller gibi sunamazlardı. Bu duruma avcılar, "Kılıç balığının terörü denize açılmamıza engel oluyor, bu kılıç balığı diktatörlüğüdür, antidemokratiktir." derlerdi. Sosyalist ülkelere yapılan saldırıları anlayabiliyoruz. Hele ki tarihin en büyük avcı gemisini tuzla buz eden Sovyetler Birliği halkına ve onun temsilcisi Stalin'e olan öfkeleri son derece doğal.

Burjuvazinin özgürlük ve adalet diye bahsettiği ne varsa avlanma özgürlüğü ve bu avlanmanın sürmesini, açık denizlerde serbestçe yol almasını sağlayan yasalardan ibaret. Kapitalizmin içinde yaşayıp da ağzındaki oltayı anlamadan tekneye çekilenler de var. Yoksulluk ve yoksunluk büyük bir kesimi sarmış durumda. Ortalamanın üstünde kazananlar da bankaların cenderesinde. Misine bir uzuyor bir çekiliyor. Çırpınıp duruyoruz. Ne zaman tekneye çekileceğimizin korkusuyla yaşıyoruz. Yaşam biçimimiz mi kısıtlanacak, kafamızı çıkardığımızda mızrağı mı yiyeceğiz, bir gece saldırıya mı uğrayacağız, rastgele alıp götürecekler mi? Daha kötüsü bizim peşimizde değil de diğer kesimlerin peşinde olmalarını şans sayıyoruz. Oltayı koparana homurdananlar, kızanlar az değil. Tekneyi batırmaya girişenleri avcı asla affetmeyecek de diğer balıklar neden kılıç balığına düşman anlamak zor. Üstelik aramızda avcıyı gürültüyle alkışlayanlar bile var.

Kılıç balığının bunca yıllık evriminin sonunda her gördüğü tekneye saldırıyor ve ona zarar veriyor olması boşuna değildir. Bu saldırılarda mutlaka yaralanıyor da. Hatta ölümü göze alıyor. Misinayı kopardığında ağzının parçalanması ya da oltanın ağzının içinde kalması olasılığı yüksek.

Kılıç balığı ile tekne karşı karşıya geldiği anda kılıç balığının henüz gücü varken iki seçeneği var; av mı olacak yoksa avcı mı? Zaman seçme şansının aleyhinde işliyor.

İnsanın kılıç balığından daha zeki ve birikimli olduğunu kabul edersek denklem son derece basit.

Ve korkmakta çok haklılar...

Her Türden Leş Yiyicilere Karşı Gür Bir Ateş

Ruşen Avşar

Hatun Anne Antigone'nin hikâyesini bilmez. Kardeşini hak ettiği bir mezara koyabilmenin bedelini hayatıyla ödeyen Antigone'nin... Etik, ahlak, hak, adalet yahut bir gelenek tartışmasını, okuyarak kavramasına ihtiyacı da yoktur Hatun Anne'nin. Belki okuma yazması dahi yoktur, bilmiyorum. Kendisi bir Kürt ve bir alevi olarak, tahayyül edilebilecek ya da edilemeyecek her türden tartışmayı bizzat yaşamından öğren-

miştir zira. Hemen yanı başında, 2 yıl önce Şırnak'ta, komşusundan dönerken, devletin eğitimli savaş makineleri tarafından katledilip, cenazesi 7 gün boyunca sokakta bırakılan, alınıp gömülmesine izin verilmeyen Taybet Anne dururken, Hatun Anne'nin bir Antigone hikâyesiyle kendisini ifade etmesine gerek yoktur.

Bu halde -son birkaç yılda yaşanan deneyimlerle-

Hatun Anne'nin cenazesine yapılan saldırıyı¹ Antigone hikâyesi üzerinden okuma eşiği artık aşılmıştır. Antigone hikâyesinin içerdiği tartışmaların birçoğu bugün ve son birkaç yılda yaşananları ifade etmeye yetmeyecektir. Antigone'den bize kalan ve geçerliğini koruyan tek gerçek (Hatun Anne'nin cenazesine yapılan saldırı sonrası) bedel ödemektir. Cenazeye yapılan saldırı ve mezardan çıkarılmak zorunda kalan ölü bir beden, artık hak, etik, ahlak vb. tartışmaların konusu edilemez. Bu, ölü bedene bir başka kötülüktür kanımca.

Antigone, kardeşini görebilmek için bir bedel öder ve bu uğurda yaşamını verir. Onun kardeşini görebilmek için aynı zamanda dayısı da olan krala ve kız kardeşine karşı yürüttüğü tartışmaların hiçbirisi bugün Hatun Anne için ileri sürülmede, yine de elimizde argüman yok değildir. Evet belki çok az argüman kalmıştır elde ve fakat argümana ihtiyaç da yoktur.

Bir cenazeye dahi tahammülü olmayanlara, çetelere, faşistlere ve bir bütün olarak devlete karşı, cenazeye neden saygı gösterilmesi gerektiğini izah etmeye gerek yoktur. Burada, cenazenin sahipleri açısından, yani bu ülkenin bütün ötekileri açısından, böylesi bir açıklama yapma gayreti yersizdir. Ölü bizimdir ve onu gömmek boynumuzun borcudur. Bunun bedeli neyse ödenir.

Doğduğum yerde birisi öldüğünde ve defin işlemi tamamlandığında, üç gün boyunca mezar başında ateş yakılır. Ölüyü mezara alıştırmak, yakınlarının yanında olduğunu hatırlatarak onu mezarında yalnız hissettirmemek anlamlarını da taşıyan bu ateş daha çok leş yiyicileri mezardan uzak tutmak için yakılır. Yani ateş, sorusundan önce verilmiş bir cevaptır. Leş yiyicilere karşı mezarda yatan ölüye saygı duymaları gerektiği yönünde bir izahı içermez. Keza leş yiyiciler açısından böylesi bir izahın karşılığı da yoktur. Ateş, ölü ve saygı ilişkisini, saygı olgusunu içermeksizin, zoraki olarak kurar. Korku üzerinden inşa edilen bu ilişkiyle ateş, ölüye dokunmayı göze alanı, bunun karşılığında bir bedel ödemeye zorlar.

Leş yiyici tarafından ödenmesi gereken bu bedel, bizim Antigone hikâyesinde ölümümüzü gömmek için ödememiz gereken bedelle karşılıklıdır. Bizim, ölümümüzü gömmek için bedel ödememiz gerekirken, leş yiyicinin de onu gömdüğümüz yerden çıkarmak için

bedel ödemesi gerekir.

...
Hatun Anne, bir başka tür leş yiyiciler, faşistler yüzünden, gömülmesine izin verilmeden, bir mezardan çıkarılıp bir başka mezara götürüldüğünü hiçbir zaman bilmeyecek. Mezarına alışması ya da kendisini orada yalnız hissetmesi gibi dünya dışı hisleri taşıyacağı da meçhul. Fakat onun emin olmak isteyeceği bir şey var: Ateş.

Her türden leş yiyicilere karşı, gür bir ateş...

Kürtseniz ve aleviyseniz ve yoksulsanız, bu ülkede ölünüze dahi yer yoktur. Taybet Ana'ya yedi gün boyunca verilmeyen bir mezar yerinin Hatun Anne'ye de verilmemiş olması çok şaşırtıcı değil. Bütün ölülerimiz sokaklarda kalacağı günler de yakındır belki. Hatta çok yakındır.

Ve leş yiyicilerin ölülerimize bu kadar yaklaştığı bir zamanda, Hatun Anne'nin ve diğer annelerin, çocukların ve gençlerin ölüleri üzerine yeminle, bedel ödetecek o gür ateş yakılmalı.

¹ Halkların Demokratik Partisi Eş Genel Başkan Yardımcısı Aysel Tuğluk'un annesi Hatun Tuğluk, dün sabah saatlerinde vefat etti. Aynı gün içerisinde defnedilecek olan Hatun Anne'nin cenazesine, Kandıra zindanında rehin tutulan Aysel Tuğluk da özel izinle katıldı. Akşam saatlerinde defin töreni yapılırken faşist bir grup cenazeye saldırdı ve defin işlemine izin vermedi. Polisin dağıtmak için kılını kıpırdatmadığı grup, cenazede bulunanlara "Gömerseniz çıkarırız, buradan çıkamazsınız, buraya terörist cenazesi gömdürmeyiz, burası Ermeni mezarlığı değil." diyerek tehditler savurdular. Bunun üzerine Hatun Anne'nin cenazesi "vasiyeti üzerine" gömüldüğü mezardan çıkarılarak, defnedilmek üzere Dersim'e götürüldü.

Anton'un Hikayesi

Emel

27 Kasım Pazar

Doğruyu söylemem gerekirse gücenecek kadar iyi tanımıyorum. Yani bundan önce okuyup beğendiğim bir kitabı olmuştu. Bunun dışında arkadaş sohbetlerinde, benim yukarıda yazdığım gibi, içi boş, duygusu yüksek kelimelerle bahsedildi şimdiye kadar 11-12 defa. Düşüncelerim kendi içinde mantık hataları ile dolu gelebilir. Bir eleştirmen edası ile teknik edebi değerlendirmeler yapmak değil amacım. Yani dürüst bir okuyucu duyarlılığı ile yazmaya başlamış olsam da bi-

rine kırılmak için tanımaya ihtiyaç duymuyor insan. - Hatta bazen kırılmak için, birine/bir şeye bile...-

Bugün pazar. Bir haftadır Anton'un hikayesi aklımdaydı mesela. Ama bugün anlatmak istedim. Ve inanın küskünlüğümün bahanesi, bu pazar. Teorik olarak bir iş hayatım olduğu söylenemez aslında. Bizi pazartesi gününe bağlayan bu pazar yergisi yersiz gelebilir o yüzden. Ancak insan, yıllar boyunca durmaksızın yaptığı bir davranışın; alışkanlığa dönüşmesine ve duygusal tahribatlarına, davranış ortadan

kalksa da karşı koyamıyor. Sonuçta birisi zili çalıyor ve ağzım sulanıyor.

İşte "Unutulmayacak Bir İnsan" hikayesindeki kahraman Anton'un ve anlatıcının sinirimi bozması ile başlayıp Anton'u yok ettiğim bu düşünme sürecim sonunda kırıldım Stefan Zweig'a.

İşi gücü olmayan, üstü başı döküntü, pantolonu yırtık Anton denen bu adam, anlatılana göre "Kendine uygun yepyeni bir ekonomi dalı geliştirmişti. Birlikte yaşadığı insanların dürüstlüğüne inanıyormuş." Bunu anlatıcı söylüyor. Diyor ki;" ...bir çok kentte elinden bir çok iş gelen buna benzer çok insan vardır. Fakat Anton'u onlardan ayıran özelliği yaptığı iş ne kadar zor olursa olsun o gün gereksinimi kadar para alırdı, daha fazlasına gerek görmezdi."

Anton'un nasıl yaşadığını anlamışsınızdır. Yaşadığı kasabada küçük büyük tamir, bahçe ve hayvan bakımı gibi her türlü işi yapıyor. Mutlaka günlük yapıyor ve karşılığını günlük alıyor. Anton'u herkes çok seviyor. Bu yoksul ama "gönlü zengin" adamın, kentin sokaklarında "arazilerini herkese kullandıran, davranışları dostça, eli açık bir toprak sahibi gibi" dolaştığını anlatıyor.

Halet-i ruhiyesi sürekli şişen bir balon olan Türkiye'de, cumhurbaşkanı Avrupalılara- en çok da Almanya'ya- "kapıları açarız" diyor. Bu bir tehdit. Evet. Bu tehdidin konusu; sokaklarda mendil satan, flüt çalan, üstü başı döküntü, pantolonu yırtık, ayağı çıplak çocuklar; bunlardan biri. Düşük yevmiyeli işçiler, bebeği kucığında dilenen kadınlar bir diğeri. Dilimizi, hayatta kalabilmek için öğrenmek zorunda kalmasalardı, anlaşamayacağımız göçmenler.

Elinden bir çok iş gelen bu insanlardan Anton'u ayıran özelliğın, gerektiğı kadar para alıyor olması nasıl da komik...

Çoğ u kimsenin sevmediğ i, kirli ve yoksul bu insanlar, eli açık bir toprak sahibi gibi hiç bir yerde dolaşamıyor. Anlatıcı yalan söylüyor. Bütün çelişkiler aynı cümle içinde anlamsız ama bir bütün oluşturacak şekilde dizilmiş. Heps i bu.

Dünya, bu "kokarcaları" hangi kafese kapatacağına karar vermeye çalışırken, Anton sokaklarda özgürce

Bugün pazar. Bir haftadır Anton'un hikayesi aklımdaydı mesela. Ama bugün anlatmak istedim. Ve inanın küskünlüğümün bahanesi, bu pazar. Teorik olarak bir iş hayatım olduğu söylenemez aslında. Bizi pazartesi gününe bağlayan bu pazar yergisi yersiz gelebilir o yüzden. Ancak insan, yıllar boyunca durmaksızın yaptığı bir davranışın; alışkanlığa dönüşmesine ve duygusal tahribatlarına, davranış ortadan kalksa da karşı koyamıyor. Sonuçta birisi zili çalıyor ve ağzım sulanıyor.

dolaşılıyor.

Anlatıcı Anton'dan çok etkilenmiş. Hikayenin en başında Anton'dan "...tamamen kişisel özgürlüğe dayanarak, bu dünyaya hükmeden en büyük güce, paranın gücüne esir olmamayı ve içinde yaşanan toplumda tek bir düşman bile edinmemeyi..." öğrendiğini söylüyor.

Sokaklar kan kokuyor. Hastalık, kol geziyor. Açlık, hava aydınlanmadan bir servisle mesaiye başlıyor. Hiç birinin milyonlarca insanı tanımaya vakti yok. Bu kötü kokuyu takip edip sarılıyorlar birine.

Kan kokusuna aldırılmadan yaşayan kim kendine insan diyebilir?

Gününü kurtaran Anton'un hikayesinden düşman edinmeden yaşamının iyiliğ i değil, yalan dünyasının ağırlığı kalıyor geriye. Yoksulluğ un, bizleri doğal düşman yaptığı zamanlara haksızlık.

İçinde yaşadığı toplumla barışık, kendi bireysel özgürlüğ ünü yaşayan sevgili Anton, anlatıcı senden uzun zamandır haber alamadığ ını söylemiş ancak sen benim için hiç olmadın. Ayrıca senden daha fazla var olmayan biri var ise o da bu küt anlatıcı olmalı...

Yaşam, bu hikayeye kırıldığım yerden yükselecek ve hikaye en baştan yazılacak. Esaretten hep birlikte çıkıldığında "insan" olunacak. İnanıyorum.

Bir gün mutlaka

Ekim Devrimi Dosyası

Sevgili Okurlarımız,

Bundan tam 100 sene önce, işçi ve emekçilerin uzun zamandır verdiği zorlu ve kararlı mücadele ve komünistlerin ısrarlı adımlarıyla Çarlık Rusyası tarihe gömüldü ve yerine yeni bir dünyanın müjdecisi bir işçi devleti olan Sovyetler kuruldu. Bu yalnızca politik bir devrim değil, aynı zamanda tüm dünyayı yerinden sarsan bir kültür-sanat devrimiydi de. Emegın sanatının yeni baştan ele alındığı ve yeni eserler, yeni fikirler üretilen Ekim Devrimi'ni bir de bu açıdan okumak ve sizlerle paylaşmak istedik.

2017'ye girerken proletaryanın şanlı Ekim Devrimi'nin 100.yılı şerefine bu seneki sayılarımızın dosya konusu 'Ekim Devrimi' olarak duyurmuştuk. Bu sayımız Ekim Dosyası'nın son sayısı olacak.

Bu sayımızda sizler için üç yazı hazırlandı: bunlardan ilki Cenker Ekemen'in hazırladığı Sovyet sinema tarihinin önemli isimlerinden DzygaVertov'un Sinema Göz konulu yazısı... Diğeri ise Önsöz Çeviri Grubu'nun Sovyet kaynaklarından derlediği ve komünist çizer grubu olan Kukryniksy'nin konu alındığı yazı... Ve son olarak busene Eylül ayında -17'den 17'ye- başlığıyla toplanan Karaburun Bilim Kongresi'nde Devrimci Hukukçular'ın sunduğu Adalet Tesisi konulu yazı...

Sizlere keyifli okumalar diliyoruz. Ve 'Yeni Ekimlere, Hep Birlikte' diyoruz.

Önsöz Dergisi

VERTOV HALA BİZİ GÖZLÜYOR

Cenker Ekemen

"Sinema-Göz", evrenin sosyalizme açılması amacıyla sürdürülen savaşta bilim ve sinematografik aktüalitenin birleşimi, gerçek sinemanın perdede gerçeği gösterme deneyidir.

Dzyga Vertov

Gerçeği yeniden üretmek ya da onu olduğu gibi anlatmak arasındaki fark, kapitalist mülkiyet ilişkileriyle onu tersine çevirmek arasındaki farktır. Genişletirsek; sınıflı toplumun kültürel yapısıyla onu alaşağı edecek olan sosyalizmin, nihayetiyle komünist toplumun kültürel yapısı arasındaki farktır. Gerçekliği ya eğer büker, yeni bir uzamda onu yeniden var ederseniz, ya da tüm çıplaklığıyla gözler önüne serersiniz. İşin ilginç her ikisi de üreten bir zihin ve kol gücünün işidir. Her ikisi de işçilik ister. Her ikisi de bir sınıfa hizmet eder. İşte gerçeklikle silüetinin arasındaki temel fark, hangisinin hangi sınıfın hizmetinde olduğudur. Tarihin en büyük deneyi, bilinen ilk işçi devleti olan Sovyetler'in dünya kültür hazinesine kattığı en önemli şey, belki de gerçeklikle kurduğu doğrudan ilişkidir. Onun için tüm dünyanın bir laboratuvar, önüne çıkan her sorunun bilimsel bir çalışma olması bundandır. Sanayi toplumundan bu yana keskinleşmiş sınıf çelişkileri bir devrimle işçi sınıfını iktidara taşıırken, gerçekliği egemenlerin elinden alıp, üretenlerin hizmetine sunmuştur. Sovyetler Birliği'nde bilim, felsefe, kültür ve sanat gerçekliğin hizmetine

sunulmuştur. Yazımızda, 100. yılında Sovyetler Birliği deneyinin, sinema alanında dünyaya kattıklarını, Sovyet sinemasının gerçeklikle nasıl doğrudan bir ilişki kurmaya çalıştığını, nasıl hem bir deney, hem bir sanat, hem de sosyalizmin inşasında bir araç olarak kullanıldığını anlatmaya çalışacağız. Bunun için öncelikle sanatın gerçeklikle kurduğu ilişkiye kısaca değinmek, dolayısıyla ideolojiyle olan sıkı bağına göz atmak gerekir.

Sovyetler

Birliği'nde bilim, felsefe, kültür ve sanat gerçekliğin hizmetine sunulmuştur. Yazımızda, 100. yılında Sovyetler Birliği deneyinin, sinema alanında dünyaya kattıklarını, Sovyet sinemasının gerçeklikle nasıl doğrudan bir ilişki kurmaya çalıştığını, nasıl hem bir deney, hem bir sanat, hem de sosyalizmin inşasında bir araç olarak kullanıldığını anlatmaya çalışacağız. Bunun için öncelikle sanatın gerçeklikle kurduğu ilişkiye kısaca değinmek, dolayısıyla ideolojiyle olan sıkı bağına göz atmak gerekir.

Sanat ve İdeoloji

İdeoloji kelimesi, Yunanca idea ve logos kelimelerinin birleşiminden oluşur. İdea, ideal olan, doğru düşünce olarak çevrilebilir. Logos bilgi demektir. Birleştiklerinde, "doğru düşünme bilimi" anlamına gelen ideoloji kelimesini oluştururlar. Yani kelime karşılığı olarak ideoloji, gerçekliğin kendisi değil, ona bir yaklaşım biçimidir. Gerçeklikle, karşısında nasıl konumlandığımızı dairedir. Onunla ilişki kurma biçimimizdir. Gerçekliği pek çok yerden, pek çok farklı biçimde tanımlayabilirsiniz. Oysa o tektir. Biz olmasak da var olandır. Aynı gerçeğin farklı tanımlarını yapmamıza neden olan şey,

bakış açımızdır. Bir başka ifadeyle ideolojimizdir. Gerçekliğe nereden bakarsanız oradan tanımlarsınız. Antik Yunan’da bir aristokrat, bir tiransanız, gerçekliğiniz, tanrıların kutsadığı ve tüm toplumun hizmetinize sunulduğu ilahi bir varlık olduğunuzdur. Aynı toplumda köle iseniz, gerçekliğiniz kırbaçlanmamak için üretmek, mülkiyet hakkından mahrum olmak, meşhur Yunan demokrasısından nasibinizi alamamak arasında gider gelir. Bu iki anlayış arasındaki temel fark, gerçekliği tanımlarken sınıfsal olarak onun karşısında konumlanışları arasındaki farktır. Sınıfsaldır. İdeolojiktir.

Sanatın birbirinden farklı pek çok tanımını yapabiliriz. Büyüsel olandan kurtulup, bir ifade biçimi olarak ele alınmaya başlandığından beri yüzlerce defa tanımlanmıştır sanat. Bireysel bir kisma eylemi, bir dışavurum aracı, estetiğin felsefeyle buluştuğu uzam vb. sanatçının ya da sanatçıya bakanın yaptığı farklı farklı birçok tanımlama. Oysa sanat eseri tektir. Onu ortaya çıkaran da. Bu tanımların arasındaki fark da tıpkı gerçekliğin tanımı gibi durduğunuz yere göre değişir. İdeolojiktir. Sanatçının gerçeklikle kurduğu ilişkiyle ilgilidir. Gerçekliği olduğu gibi anlatma, ya da onu yeniden hayat görüşüne göre şekillendirme eylemi arasında yapılan tercihtir. Sanat ve ideolojinin arasındaki sıkı bağ, gerçeklikle kurdukları ilişki arasındaki bağıdır. Sonuç itibarıyla ideoloji, gerçekliğe dair doğrular bütünü, sanat ise gerçekliğin estetize edilmiş taklididir. Bu anlamıyla her ikisi de gerçeklikle ilişki kurar ve onu kendi doğruları doğrultusunda yeniden tanımlar. Bilim, somut verilerle gerçekliğe ulaşmaya çalışır. Felsefe ise gerçekliğe dair sorular sorarak. Dil gerçekliği ve onun bilgisini aktarmamıza yarar. Din yeni bir gerçeklik yaratarak ona inanmamızı ister. Sanat, tüm bunlardan faydalanarak, toplumsalın, sanatçı öznelinde estetik bir dışavurumdur. Gerçekliğin, sanatçının ideolojik süzgecinden geçerek soyutlanması ve yeniden bir gerçeklik olarak somutlanması eylemidir.

Bilim, din, dil ve sanatın aynı atadan doğması ilginçtir. Henüz sınıfların oluşmadığı zamanlarda, toplumsal deneni şey yokken, ilkel topluluklar “büyük düzeni” denilen bir sistemle yaşarlardı. Gerçeklik ve büyü, birbirinin içine geçmiş, madde ve ruh birbirinden ayrılmamıştı. Her nesnenin bir ruhu olduğuna inanılır, doğanın tamamen canlı olduğu düşünülürdü. Bu sebeple, ilkel insanın gözünün gördüğü her şey bir ri-

tüelin parçası gibiydi. Doğa veriyor, yine o alıyordu. Olan biten her şey muazzam bir ahengin tamamlayıcısıydı ve bu olsa olsa madde üzeri bir gücün ürünü olabilirdi. Böyle doğdu tanrılar. Doğar doğmaz kurban istediler. Tapınaklar, kendileri adına düzenlenen ayinler, şölenler. Adlarına yapılmış heykeller. Mağara resimlerinden bu yana büyüsel bir ritüelin parçasıydı “sanat”. Mağarada yaşayan ilkel insan, ne derdini anlatmaya çalışmıştı, ne de gerçekliğin taklidini yapmaya. Sadece av bereketli geçsin istiyordu. Bu yüzden avının ruhunu hapsetmeye çalıştı. Onu duvarlara çizerek büyülemeye çalıştı. Yeni bir iletişim biçimi oluşturduğunu bilmeden. Daha sonraları adına resim denecek sanatı yarattığından habersizdi. Bugün kullandığımız dilin ilk örneklerini verdiğinin de... Yaranın üzerine şifalı olduğunu düşündüğü bir ot çiğneyip koyarken büyü yapıyordu aslında. İyileştiren şey otun içindeki mineraller değil, onun ruhuydu çünkü. Tıp denen şeyi keşfetmesi bin yıllar alacaktı. Büyü, bir dil, bir ifade biçimi, bir estetik olmazdan evvel din olup gelişti. Sınıflar oluşmaya başladığı zaman, egemen olanın işine yarasın diye. Tüm toplumun üzerinde tanrı krallar mutlak bir hakimiyet kursun diye. İnsan, kendi, elleriyle kutsal olanı böyle yarattı. Kısacası henüz yer yüzünde ideolojiler yokken, sanat, henüz bir ifade biçimi ve estetik olarak tanımlanmazdan evvel, ideolojik bir aygıt olarak var oldu ve gelişmeye başladı.

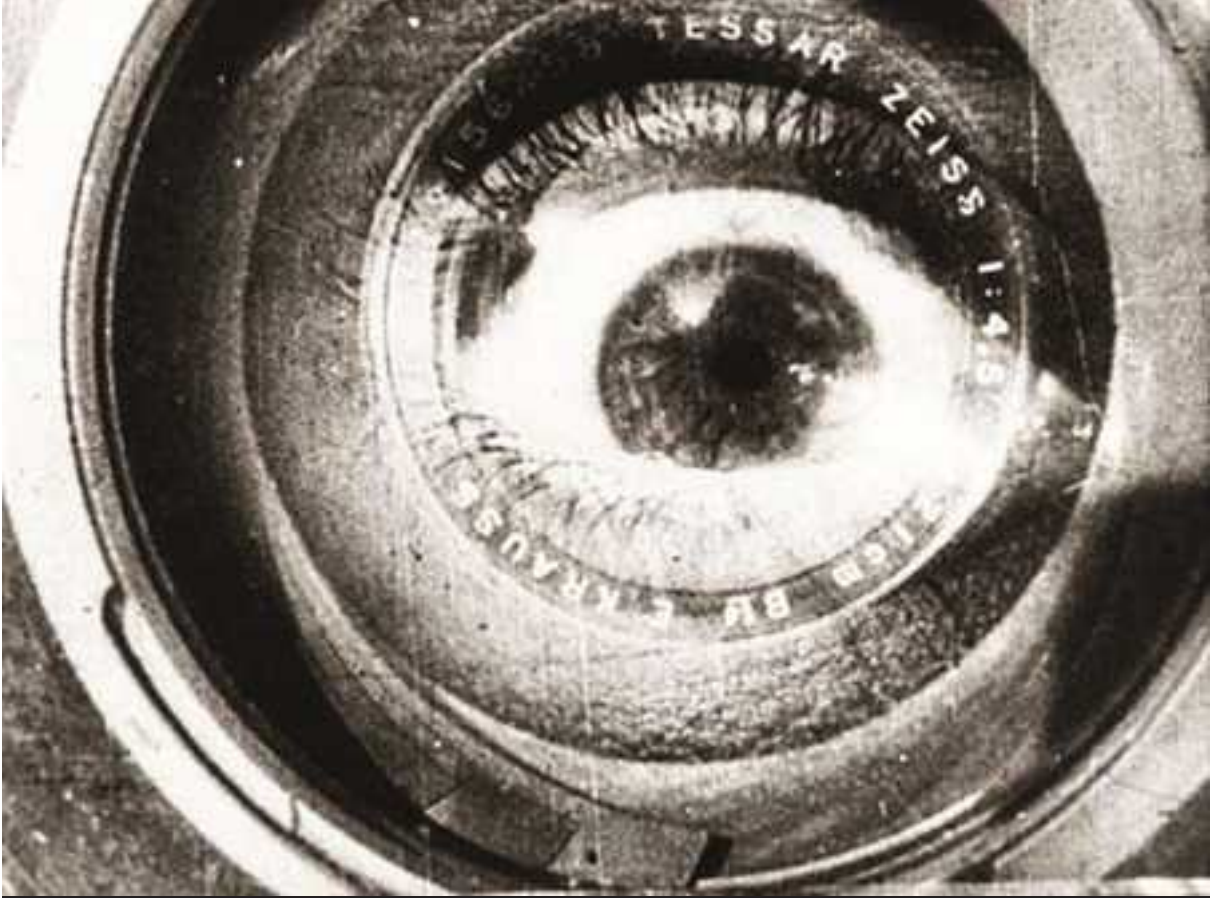
Üretim ilişkileri geliştikçe, mülkiyet ilişkileri kurumsallaştıkça, toplumsal, ilkel toplumdan kalma geleneksel yaşam biçiminin sınıf ilişkileri temelinde yeniden şekillendi ve kurumsallaştı. Gerçeklik, ona yön veren sınıfın hizmetinde yeniden şekillendi. Büyük mimari yapılar, devasa heykeller, kadınların ve kölelerin asla sahnede gösterilmediği tragedyalar... Kendi durdukları yerden yeniden yarattılar gerçekliği. Tanrılar görünür olmak istiyordu. Yer yüzündeki temsilcileri de tanrısallaşmak. Bu yüzden onlardan geriye görkemli tapınaklar kaldı. Derme çatma köylü barınakları değil, kent agoraları görürsünüz bir antik kenti gezdiğiniz zaman. İhtişamlıdırlar. Kente ve insanlara yukarıdan bakar tüm saraylar. Tüm tapınaklar içine girdiğinizde kendinizi ufacık hissetmeniz içindir. Tüm arkeoloji müzelerini dolaşın, bir tane çalışan köylü heykeline rastlamazsınız. Hiçbir kölenin anıt mezarı yoktur. Çünkü görkem ve ihtişam, ancak soylu olanlar içindir. Soylu kalabilmelerinin teminatıdır. Tüm tragedyaya metinleri aristokrat aileler arasındaki anlaş-

mazlıklar, savaşlar ve kahramanlıklar arasında dolanır dururlar. Bir kahraman vardır, kaderine karşı gelir ve en iyi ihtimalle sakat kalır. Bir tragedya kahramanı olmak istemezsiniz. Zira tüm oyun, kahramanın başına gelecek korkunç olaylardan çıkarılacak ders içindir. Belki de bu yüzden her Yunan kentinde neredeyse kentin nüfusu kadar amfi tiyatrolar bulunur. “Katharsis” ruhsal arınma demektir. Aristoteles binlerce yıl önce yazdığı “Poetika” (şiir sanatı) adlı kitabında “Katharsis”i, korku ve acıma duygusu yaratarak ruhu kötülüklerden arındırma olarak tanımlar. Kapital dünyanın ideolojik aygıtlarına bakınca binlerce yıldır benzer yöntemlerle nasıl idare edebildiklerine şaşırıyor insan. Her tragedya, katharsisle finale ulaşır. Oyun gereği karakterin arada kalacağı bir ikilem, karakterin aksiyonunu belirleyecek bir çatışma yaratılır. Karakter adım adım kendi sonuna doğru yaklaşırken bir dizi hata yapar ve izleyiciye “E sen de tanrılara karşı gelmeseydin, kaderine razı olsaydın.” dedirtecek finale birlikte genellikle eşek cennetini boylar. Karakterle “özdeşlik” kuran izleyici, onun hazin sonundan ge-

rekli dersi alarak evinin yolunu tutar. Tıpkı günümüz Hollywood sineması gibi. İleride göz atacağımız gibi Hollywood, gerçekliğin taklidi konusunda ustalaşmış olmakla birlikte, neredeyse onun birebir kopyasını yaratarak, aslında üç bin yıllık bir hikayeyi farklı biçimlerde tekrar etmekten başka bir şey yapmaz. Başka yazılarda etraflıca ele almayı umuyoruz.

Özetle her tragedya metni, aynı zamanda döneminin kutsal kitabı işlevi görür. Belki de bu yüzden tüm tek tanrılı kutsal kitaplar tragedya metinleri gibi dörtlülükler şeklindedir. Belki de bu yüzden her peygambere ilk ortaya çıktıklarında “yeni bir şair çıkmış” muamelesi yapılmıştır. Bu yüzden Aristoteles’in tragedyaya dair kitabının adı “Poetika”, Türkçesiyle şiir sanatıdır. Tragedya yazarları, öte dünyayla iletişim kurabilen ilahi varlıklar olarak algılanırlar. Zira o günlerden günümüze miras kalan düşünce, sanatçıların ilham perisi olmadan üretemeyecek olmaları düşüncesidir. İlkel dönemden günümüze gelen bu kalıntı, iki sanat anlayışından birinin kitleler nezdindeki iz düşümüdür. Sanatçı, sinema özelinde ele alacak olursak yö-

netmen, ya tanrısal bir iş yapmaktadır, yani modern dönemin peygamberidir ya da somut ve soyut arasında diyalektik ilişki kuran bir filozof. Gerçekliğin bir kesitini olduğu gibi estetize ederek soyutlar ve onu yine gerçekliğin hizmetine sunar. Sanat ve ideoloji arasındaki bağ, peygamberlerle gerçeğin peşine düşen filozoflar arasındaki farktır.

Modern Çağın Filozofları ve Sovyetler

“Bugüne kadarki filozoflar, dünyayı yorumlamakla yetindiler, ama asıl olan onu değiştirmektir.”

Karl Marx

“Yönetmenler modern çağın filozoflarıdır”

Jean Luc Godard

Sinema, doğduğu andan itibaren gerçeklikle çok sıkı bir ilişki kurmuştur. Hatta onun neredeyse birebir kopyasını yaparak, Jean Baudrillard’ın söylediği gibi zaman zaman onun yerini alan bir simülakra dönüşmüştür. Öyle büyük bir taklit yeteneği vardır ki, gerçekliği kendisinden daha mükemmel bir şekilde yeniden üretebilir. Böylelikle kitleler üzerindeki ikna kabiliyetini de mükemmelleştirir. Belki de bu yüzden dünyadaki en büyük üç sektörden biridir. Diğer ikisinin silah ve uyuşturucu ticareti olduğu düşünülürse sinemanın bir sanattan çok ideolojik bir mekanizma olduğu rahatlıkla söylenebilir. Üstelik bu gücü daha ortaya çıktığı yıllarda keşfedilmiştir.

Lumière Kardeşler, Paris’teki Grand Café’de Trenin Gara Girişi adlı bilinen ilk filmin gösterimini yaptığında, bir perdeden kendilerine yaklaşan kalabalıklar birbirlerini ezercesine kaçışmışlardı. Lumière Kardeşler benzer gösterilerden sonra bu yeni icadın ticari geleceği yoktur diyerek büyük bir ticari hata yapıp piyasadan çekilirken, o gün o filmi izleyenlerden biri olan George Meliés, “Bu bir büyü” diyerek sinematografin gerçeği yeniden yaratma gücünü ilk keşfeden yönetmen oldu. Meliés bir hokkabazdır ve gerçeği manipüle etme konusunda uzmandır. Bilinen ilk film stüdyosunu kurar ve kısa filmler çekmeye başlar. Çoğu Jules Verne öykülerinin uyarlaması olan bu filmlerde büyü bir atmosfer yaratmaya çalışır. Meliés ile birlikte hızla yayılan bu yeni “eğlence”, ABD’de David W. Griffith’in elinde ırkçı bir silaha dönüşür. Yıl 1915’tir. Tüm dünya büyük bir savaşın pençesinde kı-

Sinema, doğduğu andan itibaren gerçeklikle çok sıkı bir ilişki kurmuştur. Hatta onun neredeyse birebir kopyasını yaparak, Jean Baudrillard’ın söylediği gibi zaman zaman onun yerini alan bir simülakra dönüşmüştür. Öyle büyük bir taklit yeteneği vardır ki, gerçekliği kendisinden daha mükemmel bir şekilde yeniden üretebilir. Böylelikle kitleler üzerindeki ikna kabiliyetini de mükemmelleştirir. Belki de bu yüzden dünyadaki en büyük üç sektörden biridir. Diğer ikisinin silah ve uyuşturucu ticareti olduğu düşünülürse sinemanın bir sanattan çok ideolojik bir mekanizma olduğu rahatlıkla söylenebilir. Üstelik bu gücü daha ortaya çıktığı yıllarda keşfedilmiştir.

r1-

lırken

ABD sessiz

sedasız sanayileş-

meye devam etmiştir. Dolayı-

sıyla sinema, serüvenine Avrupa’da başlasa da, gelişme imkanını ABD’de bulur. Aynı yıllarda bir başka coğrafyada, dünyanın gidişatını tamamen değiştirecek bir başka tarihi olay hazırlanmaktadır.

Rus takvimine göre ekim ayında gerçekleştiği için Ekim Devrimi de denilen Sovyet Devrimi, dünyayı politik, ekonomik ve kültürel olarak geri dönüşü olmaksızın ikiye bölmüştür. Bir yanda kapitalist mülkiyet ilişkilerinin ve onun yarattığı kültürel yapının yeniden üretildiği ABD öncülüğündeki kapitalist dünya, diğer yanda aynı zamanda tarihin en büyük deneyinin gerçekleştiği, Sovyetler şeklinde örgütlenmiş ilk işçi devleti. Sınıflı toplum yapısında açılan bu büyük gedik çok geçmeden kendi kültürel mekanizmalarını da oluşturmuştur. Mülkiyet ilişkilerini tersine çevirmek için politik iktidarı almak ya da ekonomik gücü burjuvazinin elinden almak yeterli değildir. Sınıflı toplum yapısından miras kalan ve kapitalist mülkiyet ilişkilerinin tüketim alışkanlıklarını tetikleyip, üretici güçleri aynı zamanda tüketici kitlelerine dönüştüren kültürel yapısını da dağıtmak gerekir. Bu anlamıyla kültürel üretim, özelde de sanat büyük bir öneme sahiptir. Bu iki dünya görüşü, iki ayrı ekonomik ve politik sistem, kaçınılmaz olarak kendi kültürel ilişkilerini de yaratır. Bu kültürel çatışma, birinin

diğerini yok edeceği antagonist bir çatışmadır. Yani aslında burjuvaziyle işçi sınıfı arasındaki savaş, Sovyetler Birliği'nin kurulmasından sonra büyük bir hızla kültür-sanat alanına da sıçramıştır. Bunun en büyük örneği özellikle sinema alanında gerçekleşir. Çünkü sinema kitleleri doğrudan etkileme gücüne sahip, gerçeğin birebir kopyasını yapabilen en önemli sanattır. Savaş sonrası kapitalist dünyada sinema endüstrisi büyük stüdyolarda, bütçeli filmlerle, yıldız oyuncularını, büyük bir şov dünyasını ve dahası gerçekliği kendi ideolojik yapısına göre yeniden yaratırken, Sovyetler Birliği'nde sinema, bir bilim, bir karşı duruş, yeni dünyanın estetik anlayışı ve sosyalizmin inşa sürecinde etkili bir araç olarak gelişmiştir. Modern dünya, fabrikaları, modern sanayiye, modern tıbbi, bilim ve tekniği geliştirirken, her nedense sinema anlatısı olarak üç bin yıllık tragedya geleneğine sadık kalmıştır. Özdeşlik, katharsis, serim, düğüm, çözüm, çatışma, kapalı uçlu final gibi aristokratların hizmetine sunulmuş geleneksel anlatıyı, modern tekniğin imkanlarıyla mükemmelleştirmiş ve saniyede 24 kere

yalan söylemeyi kendine düstur edinmiştir. Devrim sonrası Sovyet Sineması, sosyalist bir toplum inşa edilirken, sinemayı saniyede 24 kere gerçeği anlatma üzerine kurmuştur. Hollywood, burjuvazinin desteğiyle büyük bir eğlence, aynı zamanda burjuva toplumun en büyük kültürel hegemonya aracı olarak endüstriye ürünler verirken, Sovyet sinemacılar kurgu masasını bir laboratuvar gibi kullanmışlardır. Bu anlamıyla en büyük desteği de "Sinema bize en yakın sanattır." diyen Lenin'den ve tarihin ilk işçi devletinden almışlardır. Hollywood, modern dönemin peygamberlerini yaratırken, Sovyetler Birliği, modern çağın filozoflarını çıkarmıştır. Büyük ve görkemli ürünler modern çağın tanrılarını ve kutsallarını yaratırken, Sovyetler Birliği'nde küçük bir grup sinemacı, tüm dünyanın bugün sinema sanatı olarak bildiği şeyi yaratmışlardır.

Kuleşov Deneyi ve Kurgu Kuramı

Devrimin hemen ertesinde, 1918 yılında Lev Kuleşov bir deney gerçekleştirdi. Sovyetler Birliği'nde

sinema, kamera arkasında değil, kurgu masasında başlamıştır. Sovyet Sineması'nın ve kurgu kuramının yaratıcı kadrosu ilk icraatlarına görüntü olarak değil, daha önce çekilmiş olan görüntüleri farklı şekillerde kurgulayarak başlamışlardır. Çünkü sinemaya büyüsel bir olay ya da ticari bir alan olarak değil, ilk etapta sınırlarının araştırılması gereken bir deney olarak bakmışlardır. Aynı görüntüleri farklı şekillerde kurgulayarak yeni anlamlar elde edildiğini gördüklerinde ise kurgunun sinema sanatını diğer sanatlardan ayıran en önemli ayrıcalığı olduğunu keşfetmişlerdir. Sovyet Deneysel Sineması'ndan önce kurgu hileleri elbette keşfedilmişti. Önce Fransa'da Meliés, bilim kurgu filmlerinde hokkabazlıktan getirdiği yeteneklerini selüloz üzerinde deneyerek ilk animasyon görüntüleri de elde etmiş oluyordu. Ardından Amerika'da D. Griffith, kurgu hileleri kullanarak kendi filmlerini, tiyatro sahnesini kayda almış gibi çekilen diğer filmlerden ayırmayı başarmıştı. Ancak hiçbir yönetmen, Kuleşov'un deneyleriyle elde ettiği sonuçlara ulaşamamıştı.

Kuleşov, ifadesiz bir adam yüzü çeker. Ardından ip atlayan bir kız çocuğu. Kurgu masasında görüntüleri şu sırayla birleştirir; ADAM – KIZ ÇOCUĞU – ADAM. İzleyenler kendilerine adamın ruh durumu sorulduğunda, mutlu olduğunu söylerler. Ardından aynı ifadesiz adamın iki görüntüsünün arasına bu kez de bir tabut yerleştirilir. İzleyenler adamın üzgün olduğunu söylerler. İki resim arasına bir tas çorba konulunca da adamın aç olduğunu söylerler. Bu deneyle Kuleşov, sinemanın sadece bir eğlence aracı olmadığını, aynı zamanda yeni ve evrensel bir dil olduğunu da keşfetmiş olur. Bu yüzden sinemaya genel olarak sinematografi denmiştir. Filmi kayda alan aygıt sinematograf, kaydeden kişiye de sinematografer denir. Kelime anlamı olarak Kinetik kelimesinin de kökü olan Yunanca Kine (hareket) kelimesiyle yine Yunanca graphi (yazmak) kelimelerinin birleşiminden oluşur.

Türkçe karşılığı "hareketle yazı yazma sanatı"dır. Yani aslında sanat olmakla birlikte, ifade olanakları neredeyse sınırsız bir dildir.

Kuleşov Deneyi bugün endüstriyel ya da bağımsız tüm filmlerde gördüğümüz kurgu yapısını ortaya çıkarmıştır. Farklı görüntüler yan yana getirilerek anlam yaratılmaktadır. Kurgu kuramı her ne kadar yine bir Sovyet Yönetmen olan Sergei M. Eisenstein'la anılsa da yaratıcısı Lev Kuleşov'dur. Kuramı alıp geliştirenler ise Eisenstein, Pudovkin, ve Vertov gibi Sovyet sinemacılarıdır. Açık, ölçek, yüceltme, küçültme gibi pek çok teknik yenilik Sovyet Sineması'nın ilk yıllarında yukarıdaki isimlerin denemeleri sonucu keşfedilmiştir. Çizgisel kurgunun yanında, paralel kurgu, çapraz kurgu, çatışma gibi kavramlar, Sovyet Sineması'nın ilk filmlerinde denenerek dünya literatürüne kazandırılmıştır. Kurgu kuramı öyle önemsenmiştir ki, Eisenstein, "Film, kurgu masasında yeniden yaratılır." demektedir. Sadece anlam yaratmamış, kurgu sayesinde izleyicilerin duygusal durumlarına da etki edilmiştir. Eisenstein'in 1905 devriminde büyük katkısı olan, hatta devrimin kaderini tayin eden bir zirhlıya yaşanan isyanı konu edinen "Potemkin Zirhlısı" adlı filminde kullanılan merdiven sahnesi, yarattığı gerilim etkisi sayesinde kurgunun gücünü kanıtlamış, daha sonraları birçok Hollywood filmi dahil sayısız filmde taklit edilmiştir. Sovyet Sineması'nın dünya kültürel hazinesine kattıkları bu kadar değildir elbet. "Kurgu Kuramı" dünya sinemasının seyrini değiştiren bir laboratuvar çalışmasının ürünü olsa da sinema anlamında Sovyet yönetmenlerin sinemasal tercihleri, ideolojik donanımlarıyla doğru orantılıdır. Kapitalist mülkiyet ilişkilerinin yeniden üretilmesine izin vermeyecek bir şekilde sadece sinema estetiğini değil, filmlerin içeriğini ya da biçimini değil aynı zamanda üretim şeklini de ele almışlardır. Kapitalist toplumun ve endüstri anlayışının ürün olarak uzmanlaşmayı reddeden Sovyet yönetmenler, aynı zamanda birer işçi-

Hollywood, burjuvazinin desteğiyle büyük bir eğlence, aynı zamanda burjuva toplumun en büyük kültürel hegemonya aracı olarak endüstriye ürünler verirken, Sovyet sinemacılar kurgu masasını bir laboratuvar gibi kullanmışlardır. Bu anlamıyla en büyük desteği de "Sinema bize en yakın sanattır." diyen Lenin'den ve tarihin ilk işçi devletinden almışlardır. Hollywood, modern dönemin peygamberlerini yaratırken, Sovyetler Birliği, modern çağın filozoflarını çıkarmıştır. Büyük ve görkemli ürünler modern çağın tanrılarını ve kutsallarını yaratırken, Sovyetler Birliği'nde küçük bir grup sinemacı, tüm dünyanın bugün sinema sanatı olarak bildiği şeyi yaratmışlardır.

Kuleşov'un deneyi, sinemanın sadece bir eğlence aracı olmadığını, aynı zamanda yeni ve evrensel bir dil olduğunu da keşfetmiş olur. Bu yüzden sinemaya genel olarak sinematografi denmiştir. Filmi kayda alan aygıt sinematograf, kaydeden kişiye de sinematografer denir. Kelime anlamı olarak Kinetik kelimesinin de kökü olan Yunanca Kine (hareket) kelimesiyle yine Yunanca graphi (yazmak) kelimelerinin birleşiminden oluşur.

dirlar. Ya alanlarıyla ilgili dersler verirler ya kültürel çalışmalarda ve bu çalışmaların örgütlenmesinde yer alırlar, ya bütün ülkeyi baştan aşağı dolaşarak propaganda ve ajitasyon çalışmalarına gönüllü katılan parti üyeleridir. Üretim ilişkilerini de yeni toplumsal yapıya göre şekillendirmişlerdir. Uzmanlaşmaya gitmemiş, herkesin her şeyi yapabileceği bir çalışma modeli ile filmlerini üretmişlerdir. Yıldız oyuncu kullanmamışlar, aksine tüm filmlerde sıradan işçileri oynatmışlardır. Stüdyolara hapsolmemişler, ilk andan itibaren sokakları, meydanları, kentlilerin yaşadığı alanları stüdyoya çevirmişlerdir. Örneğin Avrupa Sineması bu aşamaya gelmek için İkinci Dünya Savaşı sonunda yeniden inşa sürecini beklemek sorunda kalacaktı. Örneğin; tüm salonları ABD hegemonyasına giren, ulusal sinemasını Amerikan savaş, macera ve aşk filmlerine kaptıran İtalyan Sineması, kamerayı sokağa taşıdığı andan itibaren 50'lerin başlarında ve sonlarına doğru Yeni Gerçekçilik akımının örneklerini vermeye başlayacaktır. Ancak Sovyetler Birliği'nde özen gös-

terilen en önemli özellik kameranın işçilerin yaşam alanlarına olduğu gibi girebilmesidir. Eisenstein ilk filmi olan Grev'den itibaren, geleneksel öykü kullanımına karşı çıkmış, bir hikayeyi takip etse de filmlerinde belgesel havasının izlerini hep korumuştur. Karakterlerle izleyicinin özdeşlik kurmasından kaçınmış, böylelikle geleneksel anlatıdan uzaklaşarak modern bir anlatı yapısına ulaşmıştır. Filmlerinde zaman zaman tiyatro oyuncularına yer verse de oyuncularını genellikle işçi kültür evlerinde sanatla uğraşan işçilerden seçmiştir. Örnek olarak, birçok belgeselde ya da Ekim Devrimi'ne dair etkinliklerde sıkça kullanılan işçilere bir fabrikada konuşma yapan Lenin görüntüsü, aslında Eisenstein'ın "Ekim" filminin bir sahnesi, Lenin olarak bildiğimiz oyuncu ise Lenin'e çok benzeyen bir fabrika işçisidir. Eisenstein için önemli olan oyuncunun ne kadar popüler ya da başarılı bir oyuncu olduğu değil, yan yana getireceği karelerden ortaya çıkacak anlam bütünlüğüdür. Karenin içindekiler kadar hangi karelerin yan yana geleceği, bunun nasıl bir ri-

timde olacağı, kareler oluşturulurken hangi açıların kullanılacağı, ışığın ve gölgenin buna etkisinin nasıl olacağıyla ilgilenir.

Dzyga Vertov ve Kinoglaz Manifestosu

Sinemada konstrüktivizm, en uç deneylerini Dzyga Vertov'la birlikte gerçekleştirir. Vertov için sinema, bir sanattan çok, toplumun inşasında kullanılan bir araçtır. Bir deneydir. Kayıt alan cihazla, izleyici arasındaki ilişkiyi dolaylandıran her şeyden uzak durmaya çalışmıştır. Böylelikle gerçekliği eğip bükmekten kaçınıp, onu olduğu gibi aktarmayı dener. Vertov'a göre sinema, diğer tüm sanatlardan üstündür. Hatta kamera-göz, nesnel olma özelliğine sahip tek araçtır. Gözden dahi üstündür. Bu sebeple, tiyatro, edebiyat, müzik gibi tüm sanat dallarından kurtulduğunda ancak o zaman katışıksız bir sinemadan söz edilebilir. Ancak o zaman işçiler, oldukları yerde, oldukları gibi kayıt altına alınabilirler. Devrimci olan, geleneksel toplumun kalıntısı olan sanat dallarıyla ve anlatı biçimleriyle aynı yolda yürüyemez. Onlardan kesin ve keskin bir kopuş yapması gerekmektedir. İçerik değişecekse, biçim de ona göre değişmeli, o da devrimci bir yöntem olmalıdır. Dramadan özellikle uzak durulmalıdır. Vertov, Marx'ın din için yaptığı afyon benzetmesini, drama için yapmıştır. Ünlü manifestosunda "drama halkın afyonudur" der. Hollywood sinemasının mükemmele yakın olarak kurduğu dramatik yapıları filmlerinin işlevi düşünüldüğünde haksız da sayılmaz. En önemli filmi "Kameralı Adam" Kinoglaz manifestosunun özeti gibidir.

Vertov, Kameralı Adam'da günün doğuşundan batışına kadar olan süre içinde, Sovyetler Birliği'ndeki gündelik hayata tanıklık etmek istemiştir. Film, bir sinema (ya da tiyatro) salonunda henüz izleyiciler yokken başlar. Bir filmin gösteriminin öncesi olduğu bellidir. Sessiz sinema döneminin en önemli özelliği olan film sırasında müzik yapan orkestra yerleşmeye başlar. Daha sonra koltuklar, dönemin ilk stop-motion örneklerinden biri sayılan bir sahneyle henüz izleyiciler gelmeden açılırlar. İzleyiciler geldikten sonra

film gösterimi başlar. Vertov filmin henüz ilk sahnesiyle birlikte, anlattığı hikayenin o filmi izleyenlerin hikayesi olduğu mesajı vermeye başlar. Ardından sabah erken saatlerde boş sokakların görüntüleri gelir. Sabah saatlerinin sakinliği, sabit kareler, ağır bir kurguyla verilmiştir. İşçiler hareketlenmeye başladıkça, onlarla birlikte kamera ve kurgu da hareketlenmeye başlar. Gün içinde işçilerin çalışma koşulları, makineler ve insanlar arka arkaya kurgulanarak sanayileşmenin önemi ve kol gücünün hala en üretimin en önemli parçası olduğu gösterilir. Film boyunca kurguya dair birçok deneme yapar Vertov. Evlenme – boşanma, yaşam – ölüm vb kavramlar birbiriyle çatıştırılarak anlam yaratılır. Kurgunun ritmiyle oynanarak anlattığı şeyle kurgu arasında orantı kurulur. İşçilerin sadece çalıştığı saatler değil, boş vakitlerini değerlendirme şekilleri, sportif ve kültürel faaliyetleri, eğlence ve moda anlayışları gibi günlük etkinlikleri de kayıt altına alınır. Slow-motion görüntüler anlam yaratmanın bir aracı olarak kullanılır. Günümüz sinemasında görmeye alışık olduğumuz hatta doğduğumuz andan itibaren film seyrettiğimiz için artık bize anlam ifade etmeyen pek çok teknik ilk defa bu filmde de-

nenmiştir. Bu anlamıyla Vertov, bu filmde yalnızca Sovyetlerin o dönemi için önemli bir belge bırakmakla kalmamış, sinemada devrim sayılacak teknikleri ilke defa kullanmıştır. İleriki yıllarda avante-garde sinemanın öncüsü sayılacak bu belgesel, aynı zamanda belgesel sinemanın başlangıcı olarak kabul edilir. Vertov sadece film üretmekle kalmamış, kuramsal çalışmaların yanında da, tarihe “ajit-trenler” olarak geçen trenlerle tüm Sovyetleri dolaşarak üretilen filmlerin Sovyet halkına ulaşmasını sağlamıştır. Film endüstrisinin dağıtım tekelleri henüz kültür emperyalizminin en temel aracı haline dönüşmeden önce, kültürel üretimin kitlelere ulaşması için bir model de geliştirmiştir. Yani üretim gibi dağıtım için de yeni ve devrimci yöntemler geliştirmiştir. Sinemasını Sovyet halklarının, işçi sınıfının ve sosyalizmin hizmetine sunmuştur. Sinemanın bir endüstri değil, bir sanat üstelik de devrimci bir sanat olarak anlatım olanaklarını zorlamış ve döneminin devrimci sinemacılarıyla birlikte kendinden sonraki dünya sinemasını da etkilemiştir. Hatta Fransız Yeni Dalga akımının kurucularından ve en önemli yönetmenlerinden Jean Luc Godard, 70’li yıllarda Vertov gurubu adıyla bir sinema oluşumu kurup, deneysel filmler çekmeye başlamıştır.

Hiç kuşkusuz Dzyga Vertov, Sovyet Sineması’nın en önemli yönetmeni olmakla kalmayıp, dünya avante-garde sinemasının öncülerinden ve önemli yönetmenlerindedir. Kinoglaz manifestosu, dünya sinemasında birçok sinema akımını ve bu akımları yaratıcısı, mensubu ya da takipçisi yönetmeni etkilemiştir. İngiliz Özgür Sineması, İtalyan Yeni Gerçekçiliği, Fransız Yeni Dalgası, Latin Amerikan Yeni (ya da Gerilla) Sineması bu ekolden etkilenmiş, avante-garde sinemanın önemli örneklerini sunmuşlardır.

Sovyet Sineması, aynı zamanda bir okul olarak (Fransızca ekol olarak kullanılan kelimenin gerçek anlamıyla bir okuldaki söz ediyoruz. Dört duvarla çevrili olan ve derslerin verildiği mekandan değil) dünyaya önemli yönetmenler yetiştirmiş, bu ekole bağlı birçok filmin çıkmasına vesile olmuştur. Bildiğimiz anlamda da Eisenstein Sinema Okulu olarak geçen okul yine devrimin ilk yıllarında kurulmuş, Sovyetler tarafından desteklenmiştir. Türkiye Sineması’nın kurulmasına öncülük eden, Türkiye tiyatrosu için modern tiyatrosunun kurucularından sayılan, Türkiye Sineması’nın gelişmemesindeki en büyük etmenlerden biri olan Muhsin Ertuğrul’un da devlet görevlisi olarak gidip

eğitim aldığı bu okul, dünyanın dört yanından yönetmenler yetiştirmiştir.

Özetleyecek olursak, Büyük Ekim Devrimi ve onun etkileri, hala güncelliğini korumaktadır. Vertov’un ve Sovyet avante-garde sinemasının etkileri, bağımsız sinemanın yolunu aydınlatmaya devam etmektedir. Özellikle sosyal medyanın aktif olarak kullanıldığı günümüzde Vertov’un etkilerini görmek mümkündür. Neredeyse tüm Akdeniz’i etkisi altına alan, küresel sermayenin sonunun geldiğini müjdeleyen eylemler sürecinde devrimci sinemacılar sokakları zapt etmişler, kameralarını sistemi cepheden karşılımları alan bir silah olarak kullanmışlardır. “Tahrir” belgeselini izlemenizi tavsiye ederiz. Örneğin; dünyanın yakın zamanda gördüğü en büyük ayaklanmalardan biri olan “Gezi Ayaklanması” döneminde Vertov’un Kinoglaz Manifestosu, Kamera Sokak olarak hayat bulmuş, bağımsız sinemacılar ve fotoğraf sanatçıları, gönüllülerden oluşan bir ekiple birlikte hem sokağın belleğini tutmuş, hem ajit-videolarla kitlelerin enerjisini yüksek tutmaya çalışmıştır. Olanı olduğu gibi gösterirken kurgunun anlatım olanaklarını kullanmışlar, kendi ekip isimlerini koyarken Vertov’u selamlamışlardır.

Vertov ve onun Kinoglaz’ı, bizi gözlemeye devam ediyor. Emek -sermaye çelişkisi devam ettikçe izlemeye devam edecek.

Yazının sonuna, Ekim Devrimi’nin 100. Yılı ve devrimin yetiştirdiği, devrimci sinemanın yolunu aydınlatan Vertov anısına Kinoglaz Manifestosu’nu olduğu gibi ekliyoruz.

KİNOGLAZ (SİNEMA-GÖZ) MANİFESTOSU

Ben gözüm.

Mekanik bir göz.

Ben, size dünyayı yalnızca onun bakış açısıyla yansıtan makine.

Artık insanın devinimsizliğinden kurtulacağım. Sürekli hareket halindeyim.

Nesnelere yaklaşım, uzaklaşıyorum. Üzerlerine süzülüp aralarından geçiyorum.

Bir yarış atıyla at başı gidiyorum.

Kalabalıkları tüm hızıyla aşılıyor, taarruz eden askerlerin en önünde gidiyorum. Uçaklarla havalanıp sırtüstü düşüyorum. Tıpkı çevremdeki bedenler gibi düştüğüm yerden kalkıyorum.

İşte ben buyum.

Karmakarışık manevralarla dönerken birbirlerinin peşi sıra kaydettiğim hareketleri yığınlar halinde bir araya getiren bir makineyim.

Zamanın ve mekanın sınırlarından bağımsız bir halde, evrenin her noktasına dilediğim şekli veriyorum.

Size tanımadığımız bir dünyanın kapılarını aralıyorum. Yolumu dünyayı yeniden değerlendirerek açıyorum.

Dramatikleştirilmiş sinema insanlığın afyonudur.

Kahrolsun beyaz perdenin ölümsüz kralları ve kraliçeleri,

Yaşasın öncülerin sıradan hayatlarında ve tezgahlarının başındaki çekimleri.

Kahrolsun burjuvazinin düzmece senaryoları!

Yaşasın hayatın kendisi!

Dramatik sinema kapitalistlerin elinde öldürücü bir silahtır.

Günlük yaşamımızdaki devrimci uygulamalarımızla bu silahı düşmanın elinden alacağız.

Çağdaş sanatsal dramlar eski dünyanın kalıntılarıdır. Bu, devrimci perspektiflerimizi burjuva sosuyla yavanlaştırma girişimidir.

Hayatımızın sahnelenmesine son verin!

Bizleri olduğumuz gibi çekin.

Yazarın senaryosu hakkımızda uydu-rulmuş hikayelerden başka bir şey değildir.

Her birimiz diğerlerininkini aksatmadan kendi işlerine devam etmelidir. Kinoks'ların amacı rahatsız etmeksizin sizi çekmektir.

Yaşasın devrimin sinema-gözü!

BİZ

"Biz kendimizi çöplüklerden bolca malzeme toplayan paçavracı sinemacı sürüsünden ayırt edebilmek için" Kinoks'lar olarak adlandırıyoruz.

Bu küçük panayır tüccarlarının alış-verişleri ile "Kinoks'ların gerçek sineması" arasında herhangi bir benzerlik yoktur.

Çocukluk anıları ile yüklenmiş Rus-Alman psikolojik-dram sineması bizce budalalıktan öte anlam taşımamaktadır.

Kinoks, büyük ölçüde görkemli bir görüntü dinamiklerine dayanan, Amerikan serüven filmlerindeki, Pinkertonvari sahneye koyuşlarındaki yakın çekimlerle, hızlı geçişlere teşekkür eder. Bu iyidir, ama bütünüyle düzensiz ve kesin devinim araştırmasından yoksun olarak oluşturulmuşlardır. Psikolojik dramlara oranla bir üstünlüğe sahip olmalarına karşın, bunlar herhangi bir temelden yoksun, sıradan yapıtlardır. Kopyanın birer kopyasıdır.

Biz ilan ediyoruz ki, romanlaştırılmış, tiyatrolaştırılmış eski filmler ve diğerleri cüzzamlıdır.

-Onlara yaklaşmayınız!

-Gözlerinizle dokunmayınız!

-Ölüm tehlikesi vardır!

-Bulaşıcıdırlar!

Biz Kinoks sinemasını Müzik, Edebiyat ve Tiyatro gibi diğer sanatlardan arıyor ve bize özgü bir ritm arıyor. Bunu da, ancak şeylerinin devinimlerinde bulabileceğimizi sanıyoruz. Biz sesleniyoruz:

Romanın tatlı kucaklaşmasından,
Psikolojik romanların zehrinden,
Aşk tiyatrosunun sıkıcılığında,
Kaçın!
Müziğe sırt çevirin!

Kendi ritmimiz ve kendi değerlendirmelerimiz ile, kendimize özgü araçların arayışı içinde büyük aşamalar kaydederek üçüncü boyuta zamanı da katarak dört boyutlu sinemaya ulaşalım.

Yarının sinema sanatının bugünün sinemasının yansıması olması gerektiğini düşünüyoruz. Sinema sanatının yaşayabilmesi için sinematografi ortadan kalkmalıdır. Bu durumun bir an evvel gerçekleşmesini istiyoruz.

Farklı sanatların bir araya getirilmesiyle oluşan, birçokları tarafından "sentez" sineması olarak adlandırılan bu olguyu reddediyoruz.

Renkler özenle seçilmiş olsa da ürkütücü renklerin karışımı ürkütücü bir renk vereceğinden beyazı elde etmek mümkün değildir.

Doruklarına varamadıkları sürece, farklı sanatların asli birlikteliği gerçekleşemeyecektir.

Sinemamızı, Tiyatro ve Edebiyat'ın içine nüfuz etmiş olan her türlü hastalıktan kurtaracağız.

Ona nesnelere deviniminde saklı olan kendine özgü bir ritm kazandıracamız.

Devinim sanatı sinema, tüm dikkatlerimizi bugünün insanı üzerine yoğunlaştırmamıza hiçbir şekilde mani olmuyor.

Tıpkı makineler gibi insanların dengersizliği ve düzensizliği bizi utandırıyor.

Gelişmelere aya uyduramayan insanın filmini çekmeyi düşünüyoruz.

Makinelerin lirizminden tartışılmaz bir şekilde makineleşmiş insana geçeceğiz. Makinelerin ruhunu açığa çıkararak işçinin işliğini, çiftçinin traktörünü, makinistin lokomotifini sevdireceğiz.

İnsanı ve makineyi yakınlaştıracamız.
Yeni insanı yaratacağız.

Beceriksizliklerinden arınmış, makinenin öz ve biçimindeki gelişmelerin getirdiği zorluklara alışmış bu yeni insan, filmlerimizin ana temasını oluşturacak.

Mekaniğin büyümesine kapılmış bu yeni insan, makinenin işleyişini yüceltecek kimyasal tepkimelerin harikalarına doğru ilerlerken mekanik ve akkor halindeki araçlar sayesinde şiirler, senaryolar yazacak.

Bu yeni insani akan yıldızların, gökyüzü olaylarının ve gözlerimizi kamaştıran projektörlerin devinimini gözlemleyecek.

Sinema-Göz

"Sinema-Göz" sinema analizdir.

"Sinema-Göz" uzakların kuramıdır.

"Sinema-Göz" perdede bağıntılık kuramıdır.

Saniyede 16 kare görüntüsünü kaldırıyorum. Çünkü bunlar artık hızlı çekimlerin ve hareketli alıcıların görüntüleri yanında basit birer çekim yöntemi olarak kalmaktadırlar.

"Sinema-Göz"ü gözün göremediğini çekebilene, teleskop ve mikroskop gibi sınırsız ve mesafesiz görebilene olanağı sağlayan, bir telegöz, bir göz ışını, ani bir görüş olarak tanımlamalıyız.

"Sinema-Göz" aşağıdaki hususları amaçladığından birbirini tamamlayan tüm bu tanımlamaları içermektedir. Çünkü "Sinema-Göz":

Tüm sinema olanakları,
Tüm sinema buluşları,
Tüm yöntem ve metotları,
Tüm gerçeği bulmaya ve göstermeye çalışan yararlı şeyleri amaçlar.

Gizli çekimin amacı, "gizli çekim" değil, kişilerin maskesiz, makyajsız, oynamadıkları bir anda, alıcı tarafından yalınlaştırılmış düşüncelerini alıcı gözüyle göstermek olmalıdır.

"Sinema-Göz" görünmeyeni görünen kılan, karanlığı aydınlatan, maskeli olanı yalınlaştıran, oyun-suz oyunu sağlayan bir yöntemdir.

"Sinema-Göz", evrenin sosyalizme açılması amacıyla sürdürülen savaşta bilim ve sinematografik aktüalitenin birleşimi, gerçek sinemanın perdede gerçeği gösterme deneyidir.

Kışlık Saray

Nazım Hikmet Ran

Kışlık Saray'da Kerenski.

Smolni'de Sovyetler ve Lenin,
sokakta o n l a r .

O n l a r biliyorlar ki, O :

"- Dün erkendi, yarın geç.

Vakit tamam bugün," dedi.

O n l a r : "- Anladık, bildik," - dediler.

Ve hiçbir zaman

bildiklerini bu kadar müthiş ve mükemmel
bilmediler...

İşte : cepheden dönen süngüleri,

kamyonları, mitralyözleriyle,

hasretleri, ümitleri, mukaddes iştihaları,

rüzgârda karın üstünde savrulan sözle-
riyle

o n l a r yürüyorlar kışlık saraya...

Putilovski Zavot'tan Bolşevik Kitof :

"- Bugün büyük bir gündür, yoldaşlar, -

diyor, - büyük bir gündür.

Ve ihtar ederim ki çapul yapmak
isteyenlere

artık Kışlık Saray ve bütün Rusya işçinin
ve köylünüdür."

Tesviyeci Topal Sergey :

"- Hey gidi dünya, - diyor, - hey,

ben 905'te on yaşında geçtim bu yoldan :

en önde iri, mazlum gözlü azize tasvirleri,
yalnayak çocuklar, kocakarılar

ve uzun saçlı papaz Gapon...

Karşıda, kırmızı pencerede, bütün

Rusların çarı

sapsarı bakıyordu bize.

Kadınlar ağlaşarak toprağa diz çöktüler.

Ben kaldırmıştım ki elimi istavroz

çıkarmak için

birdenbire dörtnala Kazaklar geldi

karşımıza.

Kazaklar şahlanmış bir at ve simsiyah bir kalpaktılar.

Biz çocuklar bağırsarak serçe kuşları gibi düştük.

Bir at nahı ezdi benim dizkapağımı..."

Ve Topal Sergey bacağını sürüyerek yürüyor o n l a r l a Kışlık Saray'a...

Rüzgârdır

kardır

ve insanlardır hâkim olan manzaraya.

Lehistan cephesinden gelen köylü İvan

Petroviç'in gözleri

karanlıkta kedi gözleri gibi görüyor :

"- Ehhh, Matuska, - diyor, -

yeşil başlı ördek gibi toprağı attık çantaya..."

Sütunların arkasından ateş açtı Kışlık Saray,

ateş açtı yüzü güzel Yunkersler

ve şişman orospular.

Tesviyeci Topal Sergey :

"- Hey gidi dünya, - dedi, - hey,

Kerenski kalmış kimlere..."

Ve topal bacağının üstünden

düştü yere...

Köylü İvan Petroviç,

yağlı, semiz toprağı avucunun içinde

görüp

ve kırmızı sakalına tükürüp

bir Ukrayna şarkısı gibi işletiyor

mitralyözü...

Gecenin ortasında kırmızı tuğladan Kışlık Saray

ve limanda üç bacalı Avrora...

Bolşevik Kitof haykırdı yoldaşlara :

"- Yoldaşlar, - dedi, -

tarih

yani işçi ve köylü sınıfları,

yani kızıl asker,

yani, bir meşale yakıyoruz, - dedi, -

hücuma kalkıyoruz, - dedi...

Ve Neva nehrinde buzlar kızarıırken

o n l a r bir çocuk gibi iştihali

ve rüzgâr gibi cesur,

Kışlık Saray'a girdiler.

Demir, kömür ve şeker,

ve kırmızı bakır,

ve mensucat,

ve sevda ve zülüm ve hayat,

ve bilcümle sanayi kollarının,

ve küçük ve büyük ve Beyaz Rusya ve

Kafkasya, Sibiryaya ve Türkistan,

ve kederli Volga yollarının

ve şehirlerin bahtı

bir şafak vakti değişmiş oldu.

Bir şafak vakti karanlığın kenarından

karlı çizmelerini o n l a r

mermer merdivenlere bastıkları zaman...

İstanbul Tevkifanesi - 1939

Komünist Çizerler : Kukryniksy

Önsöz Çeviri Grubu

Kukryniksy üçlüsü Mikhail Kupriyanov (1903–1991), Porfiri Krylov (1902–1990) ve Nikolai Sokolov (1903–2000)’dan oluşuyordu ve bu üçlü Kukryniksy adıyla çalışmaya 1920’lerin ortalarında başladılar ve 1980’lere kadar birlikte çalışmayı sürdürdüler.

Üçlü, 1920’de VchUTEMAS olarak adlandırılan Yüksek Sanat ve Teknik Stüdyoları’nda tanıştılar. Dmitrij Moor’un altında çalıştılar ve 1924’te karikatürlerini birlikte yayınlamaya başladılar. Grup adını ise, kendi isimlerinin bir kombinasyonundan oluşturdu. (Mikhail Kupriyanov, Porfiri Krylov, Nikolai Sokolov-Kukryniksy).

Resmin yanı sıra, politik karikatürlerle ve afiş hazırlamakla geçen uzun ve verimli çalışmaları, Sovyetlerin en ünlü politik sanatçıları arasında önemli bir yer edinmelerine neden oldu. Çok çalışkan ve üretken olmaları 1973 yılında Sosyalist Emek Kahramanı ünvanını kazandırdı. Maksim Gorki, Kukryniksy üçlüsünü “sosyalist yaratıcılık alanının kahramanları” olarak nitelerken, onların eserlerini ise “keskin ve hedefe kilitlenmiş silahlar” olarak tanımlıyordu.

Kukryniksylerin karikatürleri Pravda’da yayımlandı. Pravda ile birlikte karikatürler çok geniş Sovyet topraklarına dağıldı. Gazetenin en önemli bölümlerinden birini oluşturdu. Metin ağırlıklı gazete bu karikatürlerle okuyucularının daha da ilgisini çekti.

Pravda’da yayınlanan politik karikatürler sıklıkla önceden yayınlanan makalelere atıfta bulunur; yayımlandığı makaleyle aynı tonda dünyadaki olayları hicveder ve haliyle komünist partiyle benzer bir ideolojik bakış açısını taşırdı. Özellikle dış ilişkilerle ilgili kari-

katürler, “batının gücünü” eleştiren ve politik hicvin en ince örneklerini teşkil ediyordu. Karikatürlerin bu gücü, Sovyetlerin düşmanlarının gerçek yüzünü gösteriyor, partinin bakış açısını vurguluyor ve tekrarlıyordu. Tüm bunlar hesaba katıldığında, Pravda’da yayınlanan karikatürlerin, Partinin dünyada yaşanan olaylara ilişkin ideolojik tutumunun konsantrasyon hali gelmiş bir hali olduğunu ve okuyuculara bu konuda temel fikri veren ve onların politik meseleleri hızla özümsemesini sağlayan önemli araçlar olduğu anlaşılmaktadır. Tam bu noktada, Kukryniksylerin ilginç yanı; kendilerinin ve karikatürlerinin hem ulusal ve

kültürel açıdan ciddi bir öneme sahip olması hem de bu değerlerin taşıyıcısı olmasında yatıyor. Yine ilginç bir biçimde, Kukryniksylerin eserleri, karikatürün nasıl politik bir araç olabileceğini ve politik karikatürlerin propaganda için kullanımının nasıl olacağını, bizlere gösteren önemli ve ilginç bir örnek olarak tarihte yerini alıyor.

Başta Pravda olmak üzere, üçlünün eserleri "Komsomolskaya Pravda", "Literaturnaya Gazeta", "Krasnaya Zvezda" gazetelerinde ve "Spotlight", "Crocodile", "Smeac", "Change" dergilerinde yayımlandı.

En ünlüleri "Transport" (1933-1934), "Warmongers" (1953-1957), "On bullshit" (1959-1960) olmak üzere bir çok karikatür serisi çizen üçlü; Büyük Vatansever Savaş sırasında onlarca çarpıcı eser ürettiler. Bunlardan "Düşmanı acımasızca ezip, yok et! (1941)" adlı çalışma 1942 yılında devlet ödülü almıştır.

Üçlü, Sovyet Sanatlar Akademisi'ne 1947 yılında üye oldular ve 1958'de Sovyetler Birliği Halk Sanatçısı ünvanını kazandılar.

"Old masters" (1936-1937), "the Flight of fascists from Novgorod" (1944-1946), "the End" (1947-1948, devlet ödülü, 1949), "the Prosecution" (1967) gibi çok sayıda başarılı çalışma da, üçlünün işbirliği ile performe edilmiştir. Ayrıca Kukryniksy üçlüsü, 1965 yılında Lenin Ödülü'nü kazanmışlardır.

Kukryniksy'lerin çalışma metodu çok özelleşmiştir ve her birinin bireysel yetenekleri uyumlu bir biçimde birleşmiş ve Kukryniksy Stili'ni yaratmıştır. Üçlü'nün bireysel çalışmalarında ise portre çizimleri ve manzara resimlerine rastlanmaktadır.

Çalıştıkları süre boyunca birçok serginin de parçası olan Kukryniksy üçlüsü için, 2008'de Moskova'da "Kukryniksy retrospektif sergisi" düzenlendi.

Yararlanılan Kaynaklar:

- Büyük Sovyet Ansiklopedisi 3. Baskı
- Gorky, M. Sobr. soch., vol. 26.
- Demosfenova, G. L. Kukryniksy
- Sokolova, N. I. Kukryniksy
- Reeta Kangas, Kulttuuripolitiikan tutkimuksen vuosikirja, The Law of The Wolf,
- Taylor & Francis, Soviet Studies, Vol. 2, No. 2, On the Magazine Crocodile
- Harriet K. Stratis and Peter Zegers, Art Institute of Chicago Museum Studies, Vol. 31, No. 2, Conserva-

tion at the Art Institute of Chicago, Under a Watchful Eye: The Conservation of Soviet Tass-Window Posters

-George A. Novossiltzeff, Quarterly Journal of Current Acquisitions, Vol. 2, No. 2, Soviet Union War Posters

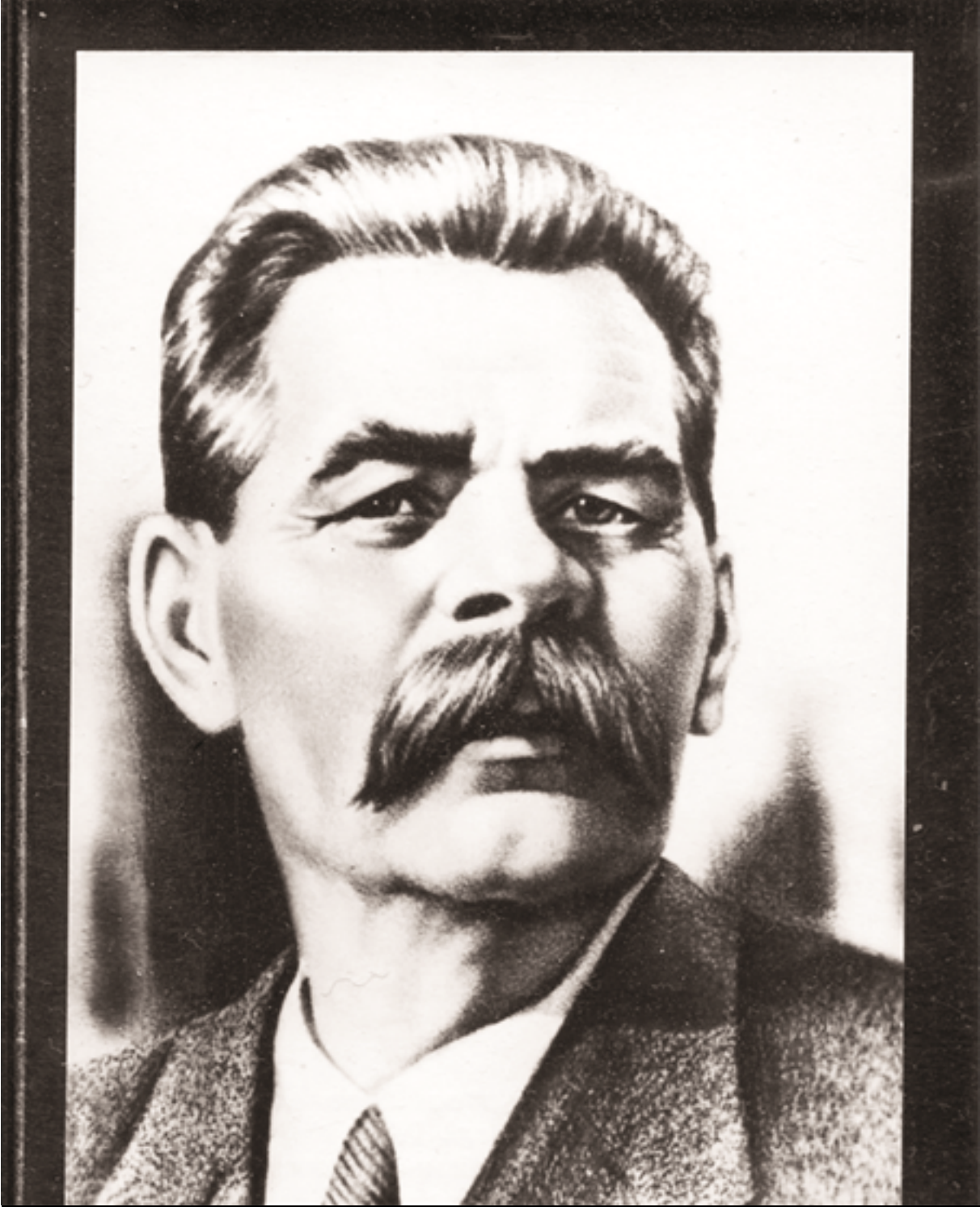
-A. C. WRIGHT, Canadian Slavonic Papers / Revue Canadienne des Slavistes, Vol. 11, No. 4, Some Aspects of Twentieth-Century Russian Painting

-Mark Edele, Jahrbücher für Geschichte Osteuropas, Neue Folge, Bd. 47, H. 1, Themenschwerpunkt: Magnaten und ländliches Gewerbe, Paper Soldiers: The World of the Soldier Hero according to Soviet Wartime Posters

-John Bowlt, The Slavic and East European Journal, Vol. 21, No. 2, New Soviet Publications on Modern Russian Art: A Review Article

Büyük harfle yazılan İNSAN'ın, kültürün, barış ve güneşin şarkısını söyleyen Gorki, Rus edebiyatı için halk destanlarından çıkmış genç bir kahramandır. Dünyaya, "hayatımızın en karanlık, en iğrenç kötülüklerine meydan okumak ve onları yenmek üzere geldiğini" söyler. Takma ad olarak halk için duyduğu acıyı türküleştirmiştir. Daha da fazlası; insanın güzel olduğunu, birleşmek, ortak hareket etmek, aklın ve emeğin egemenliğini kurmak şartıyla, insanın olağanüstü eserler yaratabileceğini dile getirmiştir.

K. Zelinski

BİR SINIFIN BİR BAŞKA SINIF ÜZERİNDE TAHAKKÜM KURMASI YA DA ADALET TESİSİ -2017'DEN 1917 EKİM DEVRİMİNE BAKMAK-

* Karaburun Bilim Kongresine Devrimci Hukuçular tarafından sunulmuş metindir.

I. GİRİŞ

“Adalet” kavramı üzerine yapacağımız tartışma: (Hukukun/eşitliğin) adaleti, sınırlandırılmış bir çerçevede ve Marksist bakış açısıyla ele almaktadır. Adaletin tarihsel bir kavram olduğu, ele alındığı toplumsal düzenin sınırlarıyla belirlendiği ve tesis edilmesi gereken bir olgu olduğu ve bu özelliği ile sınıfsal bir içerik taşıdığı ele alınacaktır.

Ekim Devrimi ya da proletarya diktatörlüğünün, bu anlamda, adalet anlayışı ile diğer sınıflı toplumlardan farkı –sınıfsız toplum vaadi ile- ele alınarak, komünist toplumda adaletin gerekliliğine veya gereksizliğine ilişkin bir değerlendirmede bulunacağız.

Adalet olgusunun, bugünkü konjunktürde her kesimce, yaygın olarak dile getirilmesi ve talep

edilmesi, Marksist düşünce açısından neye karşılık geldiğinin tartışılmasını gerekli kılmıştır.

Ekim Devrimi'nin 100. yılında, devrim ihtiyacının yakıcılığı, başka bir topluma duyulan özlem ile bu toplumun tüm sınıflarınca dillendirilen adalet talebi arasında bir ilgi veya ilişkinin bulunup bulunmadığı konusu, genel olarak adalet kavramının irdelenmesi ihtiyacını, bizim açımızdan, ortaya çıkarmıştır.

II. ADALET ÜZERİNE

Adalet üzerine bir tartışma, bir sınırlandırma, tanımlama gereğini başında hissettirmektedir. Her ne kadar bir tür olarak ayırmamız da tarihsel olarak 3 şekilde ifade edilebilir: Tanrısal (ilahi), sonsuz (tarihsel) ve hukuksal adalet.

Tarihsel olarak da kendini ilk olarak hissettiren "tanrısal adalet": Tanrının bu dünyaya biz kullarını tanımak için göndermiş olduğu fikrinden hareket eder. Yaşanan hayat bir sınav olup, tartılması bir başka zaman ve dünyaya aittir. Kişiler fani olarak nitelendirilen bu dünyada her ne yapar ve yaşarlarsa ölümden sonra gidecekleri gerçek dünyada – ya da bu dünyadaki yeni hayatlarında- bunun karşılığını göreceklerdir. Tanrı, zalimleri cezalandıracak; mazlumları mükâfatlandıracaktır. Tanrısal adaleti, bu dünyanın değil, ölümden sonra gidileceğine inanılan bir başka dünyanın konusu olması sebebi ile belki de bu dünyanın bir tartışması olarak ele alma zorunluluğu dışında bir anlam ifade etmez.

Biraz daha dünyevi bir tarif ile bir başka ele alış yani "sonsuz adalet": "Kendinden kopan ve tanımlanmış bir özdeşlik ilkesi uyarınca hakların, güçlerin, işlevlerin belirli bir dağıtımına, mübadelesine, paylaşımına karşılık gelen, tesis edilmiş bir eşitlik fikrine yabancıdır. Hiçbir hesaplama cetveline veya karşılaştırma şablonuna indirgenmeye cevaz vermez."

Heyecan verici ve olanak yaratıcıdır. Her türlü ölçüyü kırma ve dağıtma anlamında kışkırtıcı bir

yaratıcılığa sahiptir. Tam da bu imkânı nedeni ile belki tartışmamızın bir miktar uzağında durması gerekmektedir.

Bu anlamda adalet tartışmasını, bu sonsuzluktan daha belirgin ve tartışmamız için taban oluşturacak, hukukun adaletine indirgemeyi gerekli görmekteyiz.

Zamandan kopuk ya da bir başka deyişle bütün zamanlar için geçerli olan ve bütün toplumsal yapılarda karşılık bulacak (tarihsel olmayan) bir adalet anlayışı çokça tartışılmıştır.

Ancak Marx'ın Gotha ve Erfurt Programlarının Eleştirisi'nde belirttiği: "*Hak, hiçbir zaman, toplumun ekonomik yapısının ve ona tekabül eden kültürel gelişmesinin üstüne çıkamaz.*" Bu sınırlılık, adaletin tarihsel bir olgu olduğu, tarihin bir evresinde ortaya çıktığı ve içinde bulunduğu toplumsal yapının öğeleriyle sınırlandırıldığı iddiasını tartışma gereğini doğurmuştur.

Bu durumda geriye diğer bir adalet türü ya da yorumu olarak hukuksal adalet kalıyor. Bu metinde ele alacağımız adalet kavramı, hukuksal adalet olacaktır.

Hukuksal adalet, hukukun belirleniminde oluşur. Hukuk, sözselleşmiş ya da yazınsal ifadesini yasalarla ortaya koyarken, bu yasaların adil olduğuna dair topluma bir inanç empoze eder. Burada üzerinde durulması gereken konu, hukuksal adaletin sınıflı toplumlara özgü oluşu, dolayısıyla sınırlı olmasıdır. Marx'ın yukarıda yer verdiğimiz "*Hak, hiçbir zaman, toplumun ekonomik yapısının ve ona tekabül eden kültürel gelişmesinin üstüne çıkamaz.*" sözü, adalet için uyarlanarak, adaletin de (ve doğal olarak hukukun da) tıpkı "hak" gibi sınırlı oluşuna dayanak gösterilebilecektir. Adalet, içinde bulunduğu toplumun üretim ilişkileriyle ve bu üretim ilişkilerinin nihai sınırlarıyla sınırlıdır. Üretim ilişkilerini aşacak düzeyde, sınıflar üstü bir adalet yoktur.

Hukuksal adalette, adalet kaynağını veren

Ekim Devrimi'nin 100. yılında, devrim ihtiyacının yakıcılığı, başka bir topluma duyulan özlem ile bu toplumun tüm sınıflarınca dillendirilen adalet talebi arasında bir ilgi veya ilişkinin bulunup bulunmadığı konusu, genel olarak adalet kavramının irdelenmesi ihtiyacını, bizim açımızdan, ortaya çıkarmıştır.

hukuk(ya da yasalar), toplumun üretici güçleri ile üretim araçları arasındaki ilişkilerin, yani üretim ilişkilerinin biçimsel ifadelerinden biridir. Üretim ilişkileri ise bir toplumun tarihsel olarak ele alınışında esas kriterdir. Tarihsel materyalist bir anlayışla herhangi bir toplum tanımlarken, ilk bakılması gereken nokta, o toplumun ekonomsal alt yapısı yani üretim ilişkileridir. Marksizm, toplumlar tarihini üretim ilişkileri, bu üretim ilişkilerine göre konumlanmış sınıflar ve bu sınıfların birbirleri ile mücadelesi üzerinden tarif ederek inceler. Hukukun bu noktada Marx'ın deyimiyle *"toplum tarihinden bağımsız bir tarihi yoktur."* Bu sözünde Marx, hukuku toplumlar tarihinin bir parçası olarak tanımlamış, dolayısıyla sonsuz/tarihsiz bir hukuk anlayışının olmadığı gerçeğine işaret etmiştir. Marx'ın bu sözünde yer alan *"toplum tarihi"* ifadesini, yine Marx'ın kendisi, F. Engels ile birlikte yazdıkları Komünist Parti Manifestosu'nda açıklıyor: *"Günümüze kadar ki bütün toplumların tarihi, sınıf savaşmaları tarihidir."*

Sınıflı toplumların bir yazgısı olarak, zıt çıkarlara sahip sınıflar arasında süren mücadele, sınıflı toplumların tarihini ortaya koyduğu gibi bu toplumların değişiminin de motoru olmuştur. Varlığını sınıfların varlığına borçlu olan devlet ve hukuk da bu sınıfların mücadelesi sonucu değişik biçimler almış, değişmiştir. Bir toplumda geçerli hukuk dü-

zeninin, o toplumda yerleşik ekonomsal yapının bir ifadesi olduğunu belirtmiştik. Toplumun köle ve efendi diye sınıflara bölündüğü köleci toplumda, kölecilik hukuku, feodal üretim ilişkilerinin hüküm sürdüğü feodal toplumda, mutlakiyetçi-dinsel hukuk, çağımız kapitalist üretim ilişkilerinde ise burjuva hukuku uygulanmaya gelmiştir. Her toplumsal biçim bu anlamda kendi adalet anlayışını içermiş ve tesis etmiştir.

"Sınıflara bölünmüş toplumun politik örgütlenişi, en yüksek gelişim basamağına kapitalizm çağında ulaştı. Kapitalist toplumun politik ve hukuksal ilişkileri, bu toplumun üretim ilişkilerinin özelliklerini yansıtır. Feodal sınıfların hiyerarşik eşitsizliğinin tersine, yasa önündeki biçimsel eşitlik burjuva toplumunun hukuk normlarının belirgin bir özelliğidir. Hukuk artık yerel olma karakterini yitirerek ülkenin her yanı için geçerli hale gelmiştir. Ekonomik ve diğer toplumsal ilişkilerin çok yanlılığı ve karmaşıklığı, aynı şekilde çok yanlı ve karmaşık hukuk normlarını da beraberinde getirmiştir. Bu normlar yalnızca sınıflar arasındaki ilişkileri düzenlemekle kalmaz. Üretim ve ürünlerin bölüşümü alanındaki ekonomik ilişkilerin tüm biçimlerini, özellikle de mal-para ilişkilerini ve finans ilişkilerini, toplumsal örgütlerin, politik partilerin ve basın durumunu da düzenler. Medeni yasanın ve ceza yasasının normları, yurttaşların hakları vb.

ayrıntılı bir şekilde saptanmıştır. Ne var ki tüm bunlara karşılık hukuk, tıpkı daha önceki dönemlerde olduğu gibi özellikle egemen sınıfın (bu toplumda burjuvazinin) çıkarlarını ve iradesini dile getirir ve burjuva mülkiyeti korur.”

Bu bağlamda kapitalist toplum düzeninde hukukun sözselsel ya da yazınsal olarak ifadesini bulduğu yasalar, egemen sınıfların kural olarak kendisini dayatan yazılı hale gelmiş iradeleridir. Yasalar, mülkiyet ilişkilerinin, toplumun ekonomik varlık koşullarının başka bir biçimde ifade edilmesinden başka bir şey değildir. *“Toplumun gelişmesinin çok ilkel, belirli bir aşamasında herkesin ortak üretim ve değişim koşullarına bağlı kılınmasını sağlamak ve ürünlerin, her gün yinelenen üretim, dağıtım ve değişim işlemlerini ortak bir kural altında toplamak gereği duyulmuştur Başlangıçta âdet olan bu kural kısa zamanda yasa haline gelmektedir. Yasa ile birlikte, onun korunmasıyla yükümlü organlar -kamu yetkesi, devlet- zorunlu olarak doğar.”*

“Öyleyse devlet, topluma dışarıdan dayatılmış bir güç değildir; Hegel’in ileri sürdüğü gibi, “ahlak fikrinin gerçekliği”, “akıl imgesi ve gerçekliği” de değildir. Devlet, daha çok, toplumun, gelişmesinin belirli bir aşamasındaki bir üründür; bu, toplumun, önlemekte yetersiz bulunduğu uzlaşmaz karşıtlıklar biçiminde bölündüğünden, kendi

kendisiyle çözülmez bir çelişki içine girdiğinin itirafıdır.”

Bu bağlamda devlet, hukuk, yasa, adalet tarihsel bir olgudur. Bunlar, sınıflı toplumun bir ürünüdürler ve ürünü oldukları sınıflı toplumun sınırları ile belirlenmişlerdir.

Sınıflı toplumların birer ürünü olan bu kurumların, bu toplumlarda egemen olan sınıfların çıkarlarını korumak için birer araç olduklarını da burada belirtmek gerekir. *“Ama, karşıtların, karşıt iktisadi çıkarlara sahip sınıfların, kendilerini ve toplumu kısır bir savaşın içinde eritip bitirmemeleri için, görünüşte toplumun üstünde yer alan çatışmayı hafifletmesi, “düzen” sınırları içinde tutması gereken bir güç gereksinmesi kendini kabul ettirir; işte toplumdan doğan, ama onun üstünde yer alan ve gitgide ona yabancılaşan bu güç, devlettir.”*

Özellikle devlet ve hukukun, egemen olan sınıfın çıkarları doğrultusunda, sınıflar arasında süren mücadeleyi egemen sınıf yararına kontrol altında tuttuğu açık ve nettir. Bu kurumlar sınıflar mücadelesinde tarafsız değil, aksine, kaynakları itibarı ile tarafıdırlar. Bu bağlam içerisinde adalet, egemen sınıfların istencinin herkese dayatılmasıdır. Bugünkü toplumda, burjuvazi kapitalist üretim ilişkilerinden doğan istemlerine, devlet aracılığıyla uygun hukuksal düzenlemeler, yasalar hazırlayıp, proletaryayı ve emekçi sınıfları bunlara uymaya

zorlar.

Bu uyumun gerçekleşmesinin sağlanması her şeyden önce zor aygıtının ilgisindedir. Burjuva diktatörlüğü olarak adlandırdığımız kapitalist biçimi, bu fonksiyonu ile birlikte adaletin tesisini de içerir.

Sınıflı toplumların özü olan, bir sınıfın başka sınıf veya sınıflar üzerindeki tahakkümü, toplumların genel düşüncesi bakımından da belirleyicidir. Bir toplumda hâkim olan düşünce, o toplumda egemen olan sınıfın düşüncesidir. Bu sebeple, bir toplum yapısı içerisinde kullanılan kavramların içerik ve anlamları, sınıfsal tahakküm tarafından belirlenir. Kısaca egemen olanın sözü, anlayışı ve kavrayışı, -tesis edilmiş adalet- tüm topluma mal edilir. Toplumun tüm kesimlerinde benimsenen, ortak bir adalet anlayışı yoktur. Bugünkü kapitalist toplumun adalet anlayışı egemen burjuva sınıfının adalet anlayışıdır ve burjuva sınıf tarafından tesis edilmiştir.

Bu noktada, adalet/hak ve hukukun egemen sınıfın kendi kalıplarından kurtarılıp, bir başka anlamla tekrar egemen sınıfa karşı yöneltebileceği imkânı aklaya gelecektir.

Fakat bu imkânı, taşıdığı şu riskle birlikte değerlendirmek gerekir: Bugün yürütülen hak, hukuk, adalet, eşitlik tartışmaları ve bu yönde yükseltile talepler, sınıfları ve sınıfsal tahakkümü ön varsayar. Bu sebeple sınırlıdır; bu toplumun üretim ilişkisi biçimiyle, sınıfsallığıyla sınırlıdır.

“Burada, Gilbert’in yaptığı gibi, doğal adaletten söz etmek... saçmadır. Üretimi yürütenlerin arasında geçen işlemlerin adaleti, bunların, üretim ilişkilerinin doğal (sonuçları olarak ortaya çıktık-

ları) olgusuna dayanır. Bu ekonomik işlemlerin, ilgili tarafların iradi hareketleri olarak, kendi ortak iradelerinin ifadeleri olarak ve bir üçüncü tarafa karşı yasa zoruyla kabul ettirilebilir sözleşmeler olarak görüldükleri hukuki biçimler, sırf biçimler olarak bu içeriği belirleyemezler. Bunlar onu yalnızca ifade ederler. Bu içerik üretim tarzına tekabül ettiği, ona uygun düştüğü yerde adaletlidir. Bu biçimle çeliştiği yerde adaletsizdir. Kapitalist üretim temeli üzerinde kölelik adaletsizdir; tıpkı, metaların kalitesine hile karıştırmanın adaletsiz olması gibi.”

Sınıflı toplumların özü olan, bir sınıfın başka sınıf veya sınıflar üzerindeki tahakkümü, toplumların genel düşüncesi bakımından da belirleyicidir. Bir toplumda hâkim olan düşünce, o toplumda egemen olan sınıfın düşüncesidir. Bu sebeple, bir toplum yapısı içerisinde kullanılan kavramların içerik ve anlamları, sınıfsal tahakküm tarafından belirlenir. Kısaca egemen olanın sözü, anlayışı ve kavrayışı, -tesis edilmiş adalet- tüm topluma mal edilir. Toplumun tüm kesimlerinde benimsenen, ortak bir adalet anlayışı yoktur. Bugünkü kapitalist toplumun adalet anlayışı egemen burjuva sınıfının adalet anlayışıdır ve burjuva sınıf tarafından tesis edilmiştir.

Doğal bir adaletten söz etmenin saçmalığını vurgulayan Marx, adaleti üretim ilişkilerine denk düşen üretim tarzına uygunluğu açısından ele almış ve hukuki biçimlerin (örn; yasa) ifade ettiği ekono-mik içeriklerin, üretim tarzına uygun düştüğü ölçüde adaletli olduğunu belirtmiştir. Bu halde adalet, üretim ilişkileri ve üretim biçiminin, uygun ve uyumlu olduğu noktadadır.

“Emek gücünün günlük geçimi sadece yarım günlük emeğe mal olurken, aynı emek gücü bütün bir gün boyunca çalışabilir. Sonuç olarak, emek gücünün bir gün boyunca kullanılmasını yarattığı değer, kapitalistin bu kullanımı için ödediği şeyi iki katına çıkarır. Bu durum, kuşkusuz, satın alan için iyi bir şanstır, ancak satan açısından hiçbir şekilde haksız bir durum değildir.

Kapitalist, iş gününü mümkün olduğu kadar uzatmaya ve mümkün olduğunda, bir iş gününü iki işgünü haline getirmeye çalıştığı zaman, bir adalet olarak kendi hakkını savunur. Öte yanda, satılan metanın kendine özgü doğası, onun alıcı tarafından tüketimine bir sınır getirir ve emekçi işgünün

belirli normal süreye indirilmesini istediği zaman satıcı olarak kendi hakkını savunur. O halde burada, bir antinomi, her ikisi de değişim yasasının mührünü eşit olarak taşıyan hakka karşı haklar eşit haklar arasında belirleyici olur ”

Marx, adaleti bu anlamda toplumsal biçimin kendi sınırları içerisinde mükemmelliğine bakarak ele alır ve adillik tartışmasını sonuçlandırır. Bu bir anlamda yukarıda zikrettiğimiz gibi çelişki gibi gözüke de Marx’a göre “*Ücretli işçilik sistemi sürüp gittikçe, eşit ya da adaletli iş ücreti istemek, kölelik sistemi temeli üzerinde özgürlük istemekten ayırmızsızdır.*”

Gotha Programı’nın birinci maddesi içerisinde yer alan “*Emeğin özgürleşmesi için, emek araçları toplumun ortak mülkiyeti durumuna yükseltilmeli ve emeğin tümü, emek ürünlerinin adil bölüşümü ile birlikte kooperatif temelde düzenlenmelidir.*” ifadelerine karşı Marx’ın, Gotha ve Erfurt Programlarının Eleştirisi kitabında yaptığı “*‘Adil bölüşüm’ nedir? Burjuvazi bugünkü bölüşüm sisteminin ‘adil’ olduğunu iddia etmiyor mu? Ve gerçekte, bugünkü üretim tarzı temeli üzerinde bu, biricik ‘adil’ bölüşüm değil midir? Ekonomik ilişkiler hukuksal kavramlar tarafından mı düzenlenir, yoksa tersine, hukuksal ilişkiler ekonomik ilişkilerden mi doğar?’*” eleştirisi, adil bölüşümün, dolayısıyla adaletin tarihselliğini, sınıfsallığını, tesis edilirliğini ve sınırlılığını ortaya koyar. Marx aynı bölümün devamında “*tüm emek üretisinin*” ve bu üretilen çıkarılması gereken, yeniden üretim için gereken payın hesabının, hiçbir durumda adil olma temeli üzerinden yapılamayacağını da zikreder.

Adalet kavramını kullanmaktan çoğu zaman kaçınan Marx, Birinci Enternasyonal tüzüğünün hazırlanışı sürecinde Engels’e yazdığı mektubunda belirttiği gibi başkalarının önerisiyle “hak”, “adalet” kavramlarını kullanmak zorunda olduğunda ise bunları bilimsel sosyalizm anlayışına zarar veremeyecek şekilde kullanmaya dikkat etmiştir.

Marksizmin genel bir adalet anlayışı bulunmaz. Adalet tarihsel bir olgudur. İdeolojiktir. “*Ve her zaman için bu adalet, bazan tutucu, bazan devrimci açıdan, mevcut ekonomik ilişkilerin ideolojileştirilmiş, yüceltilmiş ifadesinden başka bir şey olmamıştır.*” Bir toplumun içerisinde bulunduğu koşullar, adalet kavramından yola çıkılarak açıklan-

namazlar. Tersine bir toplumun içerisinde bulunduğu koşullara bakılarak o toplumun adalet anlayışı açıklanabilir. Marksizm toplumlar tarihine bakışını, ideolojik kavramlar üzerinden değil, somut ekonomsal ilişkiler üzerinde belirler.

...

Adaletin bir başka ideolojik kavramla, eşitlikle ilgisi de bilinen bir olgudur. Fransız Devrimi ile egemenliğini kuran burjuva sınıfının, bayrağına yazdığı sloganlarından birisi olan eşitlik, aynı zamanda bu sınıfın adalet anlayışını da gösterir. Burjuva hukukunun gelişimi ile “yasa- lar önünde eşitlik” kalıbına dökülen bu anlayış, burjuvazinin adalet kavramına yüklediği anlamı da su yüzüne çıkarır.

Kapitalist pazar ekonominin, değişim değeri üzerinden şartladığı ve ölçü olarak alacağı “soyut emek” istemi, eşitliği ön varsayar. Bir malın değeri, o malın üretimi için harcanmış olan toplam insan emeğine eşittir. Farklı nitelik ve nicelikte somut emeği içeren, farklı malların, kapitalist pazar içerisinde, ortak bir ölçü ile değişiminin koşulu, bu malların içerdikleri farklı emeklerin eşit sayılmasıdır. Burjuvazinin eşitlik anlayışı bu iki yönüyle de, sınıfsaldır. “Yasalar önünde eşitlik” meselesine gelince, sermaye sahibi bir patron ile yaşamak için emeğini satmak zorunda bulunan bir işçinin, yasalar önünde eşit sayılmasının gerçekte bir karşılığı yoktur.

Adaleti ve eşitliği tesis etmeye yönelik her türlü girişim, bu anlamıyla içinde bulunduğu toplumsal yapının sınırları ile belirlenecektir.

III. EKİM DEVRİMİ: PROLETARYANIN BURJUVAZİ ÜZERİNDEKİ SINIFSAH TAHAKKÜMÜ

Buraya kadar gördüğümüz çerçevede, bir sınıfın kendi istemlerini, toplumun tümünün istemleri gibi ortaya koyması ve dayatmasının tüm sınıflı toplumların bir özelliği olduğu yeterince açıklanmıştır. Kendisine bulduğu adlar her ne olursa olsun, sonuçta, bu bir sınıfın, bir başka sınıf üzerinde kurmuş olduğu tahakkümden öteye geçemez.

Bilindiği gibi, 1917 Ekim Devrimi bir sınıfın (burjuva) bir başka sınıf (proletarya) üzerindeki tahakkümünü yok edip, yerine bir başka “tahakkümü” yani proletarya diktatörlüğünü tesis etmiştir. Sosyalizmin inşasını gerçekleştirmek ve komüniz-

min yolunu açmak hedefiyle tesis edilen proletarya diktatörlüğü, burjuva diktatörlüğünün her ortam ve koşulda teşhiri görevini de yerine getirmiştir.

Devrim, kendisinden önceki toplumsal düzenin birçok kurumunu ortadan kaldırmış, birçoğunun işlevini yeniden tarif etmiş ayrıca yeni toplumsal düzenin kurumlarını inşa etmiştir. Bir yıkımı ve aynı zamanda inşayı içeren devrim, tüm dünyanın gözleri önünde, dünya halklarının bütün bildiklerini yeniden şekillendirmiştir.

Ekim Devrimi ile ortaya çıkan sosyalizm, bir anlamı ile kapitalist toplumsal düzenin baskı ve yönetim araçlarının parçalanması ve egemen sınıf olarak örgütlenmiş proletaryanın, yeni toplumsal biçimde adaleti ve eşitliği tesis etmesi olarak kendisini gösterirken, sınıfların, dolayısıyla kendisini de içerecek şekilde, sınıflı toplum yapısına son verme amacıyla, kendisinden önceki toplumsal yapılardan ayrılır.

1. Proletaryanın Burjuva Sınıf Üzerindeki Tahakkümü ve Onu Tasfiyesi ile Adalet Tesisi

İşçi sınıfı, Ekim Devrimi ile burjuva diktatörlüğünü yıkmış ve yerine kendi iktidarını inşa etmeye koyulmuştur. Uzun erimde genel olarak değindiğimiz egemen sınıf ve onun istemleri meselesi artık proletarya açısından gündeme gelmiştir.

Ekim Devrimi ile birlikte artık egemen olan sınıf, işçi sınıfıdır. Ve işçi sınıfı tarihsel olarak

önüne gelen ve ihtiyaç duyduğu istemlerini genel-leştirerek, diğer sınıflara dayatmıştır. Artık bu toplumda hâkim olan düşünce, bu toplumun egemeni olan işçi sınıfının, proletaryanın düşüncesidir. Adalet parantezinde bu, burjuvazinin adalet anlayışına karşı, artık işçi sınıfının adalet anlayışının geçerli olacağıdır.

İşçi sınıfının egemenliğindeki bu toplumda da adalet, yine bu toplumun sınırlarıyla bağlıdır. Bu toplumu yaratan üretim ilişkisi ve biçiminin nihai sınırı, adaletin sınırını belirler.

“Burada, kendi temelleri üzerinde gelişmiş değil, tersine, kapitalist toplumdaki çıkmış komünist bir toplum söz konusudur; dolayısıyla, ekonomik, ahlaki, entelektüel olarak, her bakımdan, hala bağrından çıktığı eski toplumun damgasını taşır. Buna uygun olarak, bireysel üretici topluma ne veriyse onu –çıkarmalar yapıldıktan sonra- geri alır. Onun topluma verdiği, bireysel emeğinin miktarıdır. Örneğin toplumsal emek-günü, bireysel emek-saatleri toplamından oluşur; bireysel üreticinin bireysel emek-zamanı, böylece, onun toplumsal emek-gününe yaptığı katkıyı, oradaki payını oluşturur. Toplum ona, şu kadar emek verdiğini saptayan bir sertifika verir (bunda ortak fon için harcanmış olan emek düşülür) ve bu sertifika ile toplumun tüketim maddeleri stokundan kendi emek miktarına eşit maliyette bir miktar alır. Topluma bir biçimde sunmuş olduğu emek miktarını, başka bir

biçimde ondan geri alır.”

Marx'ın Gotha ve Erfurt Programlarının Eleştirisi kitabından yapmış olduğumuz bu alıntı, bize Ekim Devriminin ve proletarya diktatörlüğünün adalet tesisi konusunda açık bir fikir veriyor. “*Herkesten yeteneğine göre, herkese emeği kadar*” anlayışının geçerli olduğu komünizmin bu ilk aşamasında, tüm emek üretisinin bireyler arasında emekleri oranında bölüşümü söz konusudur.

“Eşit hak” olarak nitelendirilen bu bölüşüm mantığı, Marx tarafından hala burjuvaziye özgü olarak nitelendirilir. “*Dolayısıyla burada, eş değerlerin değişimi meta değişiminde yalnızca ortalama olarak var olup, bireysel durumda var olmadığından, ilke ile pratik artık gelişmemekle birlikte, eşit hak, hala -ilke olarak- burjuva bir haktır.*”

Marx, bu bölümün ilerleyen paragraflarında, bu hakkın, her hak gibi özünde eşitsizliğe dayandığını, doğası gereği her insanın başka yapılar ve koşullarda olduğunu, bu durumda eşit olmayan emek için eşit olmayan bir hakkın ortaya çıkacağını söyler. Ama bu sorunların kapitalizmin bağrından henüz çıkmış bir toplum için bir tür yazgı olduğunu ve bu sorunların var olan ekonomik yapıdan kaynaklandığını da ekler. “*Ama bu gibi kusurlar uzun ve sancılı bir doğumdan sonra kapitalist toplumdan çıkıp geldiği biçimiyle komünist toplumun birinci aşamasında kaçınılmazdır. Hak, hiçbir zaman, toplumun ekonomik yapısının ve ona tekabül eden kültürel gelişmesinin üstüne çıkmaz.*”

Marx'ın alıntısında geçen komünist toplumun birinci aşaması dediği, sosyalizm, henüz sınıflı bir toplumdur. Dolayısıyla hak, adalet, eşitlik gibi kav-

ramlar da, sosyalizm aşamasında, sınıflı toplumlara özgü bir biçimde, sınırlarını ve içeriklerini bu sınıfların mücadelesinde bulur. Bu aşamada yürütülen her türden adalet tartışması da yine bir sınıfsal tahakkümü ön varsayar: Proletaryanın burjuvazi üzerindeki tahakkümünü...

Ekim Devriminin ve dolayısıyla proletarya diktatörlüğünün, Marksist düşünce bağlamında genel bir adalet anlayışlarının bulunmadığı ortadadır. Tarihsel koşullar, somut durum ve Marksizm/Leninizmin ilkeleri, Ekim Devrimi'nin ve proletarya iktidarının temel referansıdır. Ekim Devrimi'nin ve dolayısıyla proletarya diktatörlüğünün her ne kadar tesis etmeye çalıştığı genel bir adalet anlayışı bulunmasa da, düzenlenmiş bir haklar manzumesi ve bu aşamada hala yürürlükte olan bir adalet algısı var olacaktır. Lenin tarafından “işçi sınıfının çıkarına olan” şeklinde özetlenen bu olgu, sınıfsal çıkarların tüm topluma dayatılması olarak kendisini gösterecektir.

Ekim Devriminin ve dolayısıyla proletarya diktatörlüğünün, Marksist düşünce bağlamında genel bir adalet anlayışlarının bulunmadığı ortadadır. Tarihsel koşullar, somut durum ve Marksizm/Leninizmin ilkeleri, Ekim Devrimi'nin ve proletarya iktidarının temel referansıdır. Ekim Devrimi'nin ve dolayısıyla proletarya diktatörlüğünün her ne kadar tesis etmeye çalıştığı genel bir adalet anlayışı bulunmasa da, düzenlenmiş bir haklar manzumesi ve bu aşamada hala yürürlükte olan bir adalet algısı var olacaktır. Lenin tarafından “işçi sınıfının çıkarına olan” şeklinde özetlenen bu olgu, sınıfsal çıkarların tüm topluma dayatılması olarak kendisini gösterecektir.

2. Sınıfların Ortadan Kaldırılması Vaadi

Proletaryanın egemenliğinin sağlandığı sınıflı toplum aşamasının, diğer tüm sınıflı toplumlardan apayrı ele alınması gerektiği hususuna gelirsek, burada yukarıda değindiğimiz ve iki ayrı başlıkla ele alabiliriz dediğimiz konunun bu ikinci başlığını atmış oluruz.

İşte gerçek kopuş burada ifadesini bulur. İktidarı ele geçirerek önce devirdiği sınıfı, yani burjuva sınıfını tasfiye eden proletarya, tüm insanlığa bir vaatte bulunur: sınıfların ortadan kaldırılacağı vaadi.

Bundan önceki hiçbir sınıflı toplum modelinde, egemen olan hiçbir sınıf, böylesi bir vaatte bulun-

mamıştır. Proletarya, kurduğu diktatörlükle önce düşmanı olan sınıfı, daha sonra kendisi dâhil bütün sınıfları ortadan kaldırmayı vaat eder. Onun ‘nihai’ olarak yaratmak için uğraştığı hedef komünist toplum hedefidir, komünizmdir.

Sınıflı toplumların içlerinde buldukları sınıfsal sınırlar, komünizmde ortadan kalkmış, sınıfsız ve dolayısıyla sınırsız bir toplum inşa edilmiş olacaktır. Uzlaşmaz (ve bu sebeple nihai olarak o toplumu yıkıma götürecektir) çelişkiler, komünizm aşamasında ortadan kalkacak ve dolayısıyla bugünkü toplumun uzlaşmaz çelişkilerinden kaynaklanan çatışmalar ve ortaya çıkan kurumlar, komünizmde yok olacaktır. Artık üretici güçlerin gelişimi ile birlikte sınıfların ortadan kalkmış olduğu, hukukun, devletin sönmüldüğü bu evrede, burjuva kavramlar da ortadan kalkacaktır. Komünist toplumun ileri aşamasına bir kavram olarak taşınmış olsa bile adalet, artık burjuva toplumdaki anlamından sıyrılacak, toplumsal olarak başka bir anlama gelecektir. Yani komünist toplumda bugünkü anlamıyla bir adalet (hukukun adaleti) kavramı da olmayacaktır.

Bu açıklamamızı Marx, yine Gotha ve Erfurt Programlarının Eleştirisi’nde:

“Komünist toplumun daha yüksek bir aşamasında, bireylerin iş bölümüne köleleştirici bağımlılıkları ve bu arada zihinsel emek ile bedensel emek arasındaki karşıtlık sona erdiği zaman; emek artık yalnız bir geçim aracı değil, ama kendisi yaşamsal gereksinim olduğu zaman; bireylerin çok yönlü gelişmeleri, üretken güçlerini de artırdığı ve kooperatif zenginliğin bütün kaynakları gürül gürül fıskırdığı zaman –ancak o zaman, burjuva hukukun dar ufukları tümüyle aşılabılır ve toplum, bayraklarının üstüne şunu yazabilir: ‘Herkesten yeteneğine göre, herkese ihtiyacına göre!’”

Marx’ın burjuva hukukun dar ufuklarının tümüyle aşılabacağı dediği bu aşamada, komünizm aşamasında, metnimizin konusunu oluşturan adalet yani hukuksal adalet kavramının da dolayısıyla aşılabacağını rahatlıkla söyleyebiliriz.

“Kuşkusuz ki” denecek, “dinsel, ahlaksal, felsefi ve hukuksal düşünceler tarihsel gelişimin akışı içerisinde değişmişlerdir. Ama din, ahlak, felsefe, siyaset ve hukuk bu değişmeler içerisinde hep ayakta kalmışlardır. Ayrıca bir de bütün toplum

durumlarında ortak olan özgürlük, adalet vb. gibi önsüz-sonsuz doğruluklar vardır. Ama komünizm önsüz-sonsuz doğrulukları kaldırıyor, bunları yeni bir temel üzerine oturtacağı yerde her türlü dini ve her türlü ahlaki kaldırıyor, dolayısıyla da tüm geçmiş tarihsel gelişmeye ters düşüyor.”

...

Ama hangi biçimi almış olurlarsa olsunlar, bütün geçmiş çağlarda ortak olan bir olgu vardır ki o da toplumun bir bölümünün ötekisi tarafından sömürülmesidir. Öyleyse gösterdiği bütün çeşitliliğe ve farklılığa karşın, geçmiş çağların toplumsal bilincinin, ancak sınıf karşıtlıklarının tümünden ortadan kaldırılmasıyla tamamıyla çözülecek olan belli ortak biçimler ya da genel düşünceler içerisinde hareket etmesinde şaşılacak bir şey yoktur.”

Yukarıda tarif ettiğimiz kopuşun, içeriksel olarak anlamına kavuştuğu nokta burasıdır. Sınıf karşıtlıklarının ortadan kaldırılmasıyla birlikte, sınıflı toplumlara özgü ortak biçimlerin (Örn: adalet), ortadan kalkacak olması iddiası... Sınıfların ortadan kaldırılması vaadi, motivasyonunu işte bu iddiadan almaktadır. Komünizm, tüm sınıflı toplumlardan bir kopuşu ifade eder ve bu kopuş tüm geleneksel biçimlerden, olgulardan ve kurumlardan kopuşu da içerir.

Komünizmin, yukarı-da Marx’tan alıntı yaptığımız, *“herkesten yeteneğine göre, herkese ihtiyacına göre”* ilkesi, bu kopuş nedeniyle, adalet anlayışı ile açıklanamaz. Sınıflı toplumlara özgü bir kavram olarak adalet, artık sınıfsız bir toplumda, belki sadece kavramsal olarak adını taşıyacak ve fakat içeriğini tümüyle kaybedecektir.

Ekim Devrimi’nin ya da proletarya diktatörlüğünün, bu bağlamda, bir adalet vaadi yoktur. Onun vaadi, sınıfların ortadan kaldırılması, yani komünizmdir.

IV. SONUÇ YERİNE: EKİM DEVRİMİ’NİN BUGÜNE İŞİĞİ

1917 Ekim Devrimi ile toplumun çoğunluğu ilk defa, toplumsal üretici güçleri denetleme olanağına kavuşmuştur. Ekim Devrimi, on yıllar boyunca sürecektir olan proleter devrimler çağını başlatmıştır. Ekim 1917 ile başlayan bu çağ, kapitalizmden komünizme geçiş çağıdır. Bu çağ, Marx’ın sözleriyle *“devrimci dönüşüm”* çağıdır. Ekim Devrimi’nin bugün bize tuttuğu ışığın dalgalarından birisi budur.

Bu çağda yaşanan sosyalist denemelerin her yeni örneği, bu çağı ve bu çağın olanaklarını daha da genişletmiştir. Bir bütün olarak sosyalizmin sınırları içerisinde üretici güçlerin kesintisiz gelişimi ve çoğalması sağlanmıştır.

Sınıflı toplumların evriminin belli bir aşamasının kaçınılmaz sonucu olan devrim, 1917 Ekim’inde proletaryanın zoruyla gerçekleşmiştir. Zor, bütün süreçler içerisinde yeni toplumun ebesi olarak, tarihi süreci hızlandırıcı bir rol oynamıştır. Ekim Devrimi eski toplumun alt edilerek yeni bir toplumun inşasında zorun rolünü tarihsel olarak tescillemiştir. Bu da Ekim Devrimi’nin, yine bugünüme tuttuğu ışığın dalgalarındandır ve hatta en önemlilerindedir.

Ekim Devrimi ile kurulan Sovyetler Birliği ve devamında kurulan bütün sosyalist toplum örnekleri, bizlere eski toplumu yıkmamanın ve yeni bir toplumu kurmanın olanaklı olduğunu göstermiştir.

Bu noktada bugün içerisinde bulunduğumuz koşullara bakacak olursak, kapitalizmin evriminin, sermaye birikiminin tarihsel eğiliminin, toplumun ezici çoğunluğunun kitlesel olarak mülksüzleştirildiğini, sefalete ittiğini, yoksullaştırdığını ve bunun kaçınılmaz sonucu olarak sosyal devrimler ve sosyal ayaklanmalar noktasına ulaştırdığını söyleyebiliriz. Komünizm bu bağlamda, çağımızın ve günümüzün güncel bir olgusudur. Modern kapitalist ilişkiler her yönüyle komünizme işaret ederken, 100 yıl önce bu yolu açan Ekim Devrimi’nin bizlere tuttuğu ışığı iyi nüfuz etmek gerekmektedir.

Ekim Devrimi’yle birlikte proletarya ve burjuvazi arasındaki sınıflar mücadelesi yeni bir biçim altında, kapitalizm ve sosyalizm arasında geçmiştir. II. Emperyalist Paylaşım Savaşı, bu iki sistem arasındaki savaşın ne kadar şiddetli geçtiğinin en büyük kanıtıdır. Kapitalizm ve sosyalizm arasındaki savaş çeşitli biçim ve yöntemlerle daha sonraki süreçte de devam etmiştir. Proletaryanın ve komünist hareketin kapitalizme ve burjuva topluma karşı verilen bunca yıllık mücadelesi boyunca, yüzlerce birikim elde etmiştir. Ekim Devrimi’ni ve bütün kıtalarda bir yüzyıl boyunca süren devrimci ve komünist mücadelelerce sağlanan deneyimleri, birer kazanım ve mevzi olarak görmek gerekmektedir.

Burada önemli olan yalnızca bugüne aktarılan

bilgi ve deneyimlere işaret etmek değil, bu bilgi ve deneyimleri, bugünkü ve yarınki mücadelede kullanılacak biçimde Marksist eleştiri süzgecinden geçirmektir. Bilgi ve deneyim, proletaryanın ve ezilen diğer emekçi sınıfların elinde bir güçtür.

Bugün proletarya, insanlığın girdiği yeni evreye, yüksek sınıf bilinciyle ve zengin mücadele biçimleriyle giriyor. Burjuvazinin ve hak, hukuk, adalet gibi burjuva kavram ve kurumların geçersizliği, günbegün ortaya çıkıyor, teşhir oluyor. Buna karşılık proletaryanın eski topluma son vererek, yeni bir toplum kurmak yönündeki tarihsel rolü, önderliği ve kapasitesi, sürekli biçimde, proleter olmayan kitleler tarafından benimseniyor.

İnsanlığın kurtuluşunun, proletaryanın ellerinde olduğu, onun önderliğinde gerçekleşecek bir devrimle sağlanacağı bizim açımızdan tartışma götürmez. Bu halde, 2017 yılından 1917 yılına bakarak, Ekim Devrimi’nden alacağımız en büyük ders, proletaryanın burjuvazi üzerindeki tahakkümünün, yani proletarya diktatörlüğünün öncelikli olarak kabulüdür. Zira bu tahakküm, tarihsel bir zorunluluktur.

KAYNAKÇA

Ağtaş, Özkan. Ceza ve Adalet, Metis Yayınları, Eylül 2013, 1. Basım.

Engels, F. Ailenin Özel Mülkiyetin ve Devletin Kökeni, çev. Kenan Somer, Sol Yayınları, Ankara 2010, 15. Basım.

Engels, F. Konut Sorunu, çev. Güneş Özduval, Sol Yayınları, Ağustos 1992, 2. Basım.

Keskin Ferda, “Çağdaş Marksizmde Adalet Tartışmaları.”

Malinin, V. A. Marksçı Leninci Felsefenin Temelleri II, çev. Veysel Atayman. Konuk Yayınları, Kasım 1979 1. Basım.

Marx/Engels. Gotha ve Erfurt Programlarının Eleştirisi, çev. Barışta Erdost. Sol Yayınları, Ankara-Ekim 2010, 5. Basım..

Marx/Engels. Komünist Manifesto, çev. Muzaffer Erdost. Sol Yayınları, Ankara 1998, 4. Basım.

Marx/Engels. Seçme Yazışmalar Cilt I. 1844-1869, çev. Yurdakul Fincancı. Sol Yayınları, 1995, 1. Basım.

Serozan, Rona. Devlet ve Hukuk, Ayrıntı Yayınları, Aralık 2016, 1. Basım.

bir zamanlar her mevsim

yaln gecelerimiz vardı bizim

öyle ki

olsa da bulutların ardında ay

düşlerimizin ışıltısını kiskanırdı sabahı özleyen güneş

ah cancaazım

bir bilsen ne çok özlüyorum

şimdi çok uzak

çok derinde kalmış

kuş bakışı baktığım

o zarif şakalarla

haşin azarlarla yaşadığım çocukluğumu

söyle bana canımın bütünü

biz

nasıl ve hangi gelecekte

dünü özlemek yerine

güzelliklerini konuşacağız yarının

yoksa bunun için

çocuk mezarlığı yapılmasına dünyanın

selama durmamız mı lazım

selah

23:30

26 10 2017

YUNAK

Renas Toprak

“Bu akıbeta uğrayan ilk kişi değil o.”

Faust/Goethe

“Kafa ön bölgesi ile alın parçalanmış olup, burun kemiği ve üzerindeki cilt ortadan ikiye ayrılmış, kafa boşluğu ve kafa kaidesi görünür hale gelmiştir. Kafadaki saçlı deride, kafa kubbe kemiklerinde geniş doku kayıpları var. Cesetten herhangi bir ateşli silah mermi çekirdeği veya parçası veya metalik cisim elde edilemediği, atışların elbiseli bölgelere isabet etmesinden dolayı, atış mesafesinin tayini için elbiselerin atış artıkları açısından incelenmesi gerektiği, kişinin ölümünün çoklu ateşli silah mermi çekirdeği yaralanmasına bağlı, çoklu iç organ yaralanmasından gelişen iç ka-

nama sonucu meydana geldiği kanaatindeyiz. Makulü kapadık, ailesine teslim edilebilir, alıp götürsünler, biz size ön raporu hızlıca, fotoğrafları da ekleyip yollarız savcı bey.” dedi pratisyen hekim.

“Biz domuz avına çıkmıştık sayın savcım. Bir iki hevlek nohut ektik, ona dadandı deyyuslar. Çalılığın arkasına sinmişim. İlerden hışırtı gelince bastım te-tiğe. Durup dururken yevmiyeci ırgatlara niye ateş edeyim. Geçen babamların bostanda ufak bir atışmamız oldu. Anlamadığımız bir dilde türkü neyin söylüyorlardı. Verdik paralarını çekti gittiler. Zati dilleri dişleri anlaşılmıyor bir kısmının sayın savcım. Dedim babama gönder bunları, Suriyeli getirtirim. Kimseyle

bir nizam gürültüm yok, vatanına, milletine sadık bir insanım çok şükür sayın savcım. Ben domuzu avına çıkmıştım, bu çıktı karşıma.” dedi Kekeç Rıza ifadesinde.

...

Sabah sisi gövdesini sürükleye sürükleye uzaklaşıyordu tepenin ardından. Şöyle gözlerini süzüp baktı Hüsne Kadın. Akılsız, başsız sisin bile acelesi var bizimkiler domuz gibi uyuyorlar, diye iç geçirdi. Bastığı yere dikkat kesilip, etrafı kolaçan ettikten sonra fistanını sıyıdırıp, sınırın dibine çömeliverdi küçük suyunu dökmek için. Bir ferahlık kapladı gövdesini. İçinde kuru bir dal çıt edencesine genç kızlığını düşledi doğrulurken.

Ah dizlerim dedi, ah!

Yatak kötek düdüldü. Uykudan kalkan, gümelenin yanındaki derede elini yüzünü yıkayıp sofraya oturdu. Bugün on dönümlük bahçede götüre iş almışlardı. Bu son işti. Bu da bitti mi ver elini Siverek.

Kim demişse, insanın yurdu doğduğu değil doydduğu yerdi diye, halt etmişti. İnsan bir garipçe kuştı, şu uçsuz bucaksız gök altında. Uça uça gelinip konacak bir dal bulunmayan yerdi göç. Göç olmak, ırgat olmak birdi, bir yanın yanın yitikliği idi. Elin ne parası bitiyordu ne işi. İnsan güçten düşüyor, eskiyor, yürek soğuyordu. Sere kocamak çöküyordu.

“Haydi oğul haydi, güneş tepeye varmadan, biraz yol alalım.” dedi Hüsne Kadın.

Öğlen güneşi tepeye çıkmıştı. Sıcak sanki derilerinden süzülüp yüreklerine akıyordu akrep gibi.

Gerçi ihtiyarlar şikayetçi değildi. Bekir Emmi çalışırken atlete kalıp, sıcak kemiklerimin arasına girsin, diyordu gevrek gevrek gülerken. Sonra bitmek üzere olan sigarası ile bir diğeri yakıp, bir uzun hava tütürüyordu sesinin yanıklığında:

“Oy De îro mi go dilê min bû Behra Wanê

Kelemê derd û kulan e oy

De îro mi go best û çem û kanî hemu bi ser de helyane hawar e limin...

Ax were lê lê hesretam dayê oy...

De îro mi go çiya û zozan, şax û newal

İki hafta evvel kavga etmişlerdi bahçe sahipleri ile. Bekir Emmi gene bir uzun hava tutturmuşken, bahçe sahibinin ortanca oğlu gelip: “Dayı dilin dışın anlaşılıyor, adam gibi konuş.” demişti.

İşi bırakmışlardı o saat. Hüsne kadının oğlunu güç bela zapt etmişlerdi. Üstüne üstlük dört günlük yevmiyede içeride kalmıştı.

“Beladan uzak duralım oğul, parasının içine sığayım!” deyip susmuştu.

*Samsun’da tarım işçiliği yaparken öldürülen Kürt işçi Pehrihan A. için yazılmış son sözdür.

GÜZ GÜNÜ

bu benim ellerimde bir tutku
evler kurarım üst üste
üst üste yollar bağlarım
kazık çakmak isterim dünyaya
çam kozalağı fideler
kayısı çekirdeği kuruturum
sonra gül yaprağı
dut yaprağı falan

şarıl şarıl bir yağmur isterim
ağustos ortasında
akrep sokuğu sanırım etimi
dişleyen sıcaklığı
serin akşam rüzgarı alnımı
okşar avuçlarıyla
ellerim gelir aklıma
dönüp bakarım
çıkarıp attığım kıyıda yoklar
yüreğimi yangın sarar
aklım çıkar
ellerimsiz yiterim
kör olurum

evler bozulur üst üste
üst üste yollar çözümlür
dünya ipinden boşanır
bir kıyıda çam kozalağı
kayısı kurusu ahuzar
bir kıyıda dut ağacı
gül ağacı tarumar

Renas Toprak

ÖNSÖZ ODTÜ Oyuncuları'yla Röportaj

ÖNSÖZ: *Antakya'ya hoş geldiniz. 3 gün boyunca çok güzel bir oyunu Antakya halkıyla buluşturdunuz.. Bildiğimiz kadarıyla ODTÜ Tiyatro Topluluğu'nun Antakya'ya ilk gelişi bu oyunla oldu. O zaman şöyle başlayalım; Antakya'yı ve buranın insanlarını nasıl buldunuz?*

ODTÜ Oyuncuları: ODTÜ Oyuncuları olarak yaptığımız şenliğe Antakya'dan katılan tiyatro grubunun aracılığıyla buraya geldik. Onların önerisiyle Antakya'ya ve Samandağ'a geldik. Buradaki insanlar oyunlar sırasında ve sonrasında yapılan söyleşilerle ve kaldığımız yerde tanıştık. Ve gayet sıcakkanlı, yardımsever, misafirperver insanlar, çoğu noktada biz mahcup kaldık. Tekrar gelmeyi çok istiyoruz. Oyunun söyleşilerinde insanların yaklaşımı, oyuna ilgisi, tiyatroya ilgisi çok heyecan verici, alışık olmadığımız bir durum bu. Samandağ'daki seyirci çok meraklı. İlgili insanlar geldi oyuna. Oradaki söyleşi de keyifli geçti.

ÖNSÖZ: *Daha önce, Brecht'in şiirlerinin dramatize edildiği oyunlar izledik. Bu oyunların kendi içerisinde belli sıkıntıları vardı. Brecht şiirlerindeki*

duyguyu sahnede alamadık. Ama sizin sahnelediğiniz "Komün Günleri" oyununu gayet başarılı gördük. Bu başarının alt yapısını bize anlatabilir misiniz?

ODTÜ Oyuncuları: Şiiri sahnelemenin belli zorlukları vardır. Şiirdeki metin, sahne üzerinde oynanacak ve sahnelenecek şekilde yazılmadığı için onu sahnelemenin de fazladan zorlukları vardır. Brecht'in oyunlarını ele aldığımızda sahnede oynamak için çok uygun ve dramatik yapısı olarak da uygun metinlerdir. Oyunu izlediğimiz de başarılı olması için arkasında yatan çok fazla faktör var. Çünkü tiyatro çok bileşenli bir sanat dalı diyebiliriz. Bileşenlerin her birinin çok titizlikle, çok özenle ele alınması gerekiyor. Altında yatan çok büyük disiplin ve tecrübe gerekiyor. Bu bileşenlerin her biri çok önemli, yani izlediğimiz Brecht'in oyunundan ya da şiirlerinden dramatize edilmiş bir şeyde de büyük ihtimalle bakılınca bir sürü unsur sebep olmuş olabilir o duygu verememesine ya da başarılı olamamasına.

ÖNSÖZ: *Brecht'in eseri dışında bu oyunu sahnelemek için "Paris Komünü"ne dair başka eser-*

lerden yararlandınız mı?

ODTÜ Oyuncuları: Komün Günleri metni Brecht'in yazdığı bir oyun ancak hayatta iken oynanmamış. Tam olarak sahne üzerinde oynanacak hale de gelmediğini söyleyebiliriz. Bunu da nereden söyleyebiliriz, Brecht'in kurduğu ve halen Berlin'de devam eden tiyatro topluluğu var, 'Berliner Ensemble', onlar Brecht öldükten sonra bu metni oynamışlar. Brecht'in orijinal metnini sahne üzerinde uygun hale getirmişlerdi. Biz, Brecht'in bazı orijinal sahnelerini direkt olarak bazı sahnelerini de Berliner Ensemble'da oynadığı haliyle olan metinden aldık. Bu şekilde metni düzenlemeye çalıştık. Bir bu boyutu var. Bir de tiyatro metnini sahnelemek için metnin üzerine çalışmak gerekiyor. Onun arka planında neler var, oyun içerisindeki oyun kişileri neden bu şekilde davranıyor, aralarındaki ilişkiler nedir, onları kavrayabilmek için sadece Brecht metni değil, hemen hemen her tiyatro metinlerinin incelenmesi gerekiyor. Şüphesiz ki biz de Paris Komünü dönemindeki olup biten olayları, o ruh halini anlamak, buna sebep olan tarihsel koşulları kavrayabilmek adına bir sürü dokümanı taradık durumu anlayabilmek için. Bunlar tabii biraz hissettiriyor. Bu taramada sadece yazı metinler değil, görseller, özellikle tiyatro olduğunda çevresindeki görselleri de taramak gerekiyor.

ÖNSÖZ: *Kalabalık bir ekiple bu oyunu oynadınız. Biz artık bir oyuncu daha izledik sahnede bu da oyunun dekoruydu. Bize direkt hepimizin ODTÜ öğrencisi olduğundan kaynaklı bir ODTÜ mimarisi mi diye düşündürdü. Bu konuda yanılıyor muyuz?*

ODTÜ Oyuncuları: Dekor oyunda çok önemli bir şeydir. Oyunda çok fazla sahne değişimi var. Kalabalık bir oyuncu kadrosuyla oynanması gereken bir oyun. Oyunda oyuncu olarak 34 kişi var, ses odasında ve bu turne için bize destek veren arkadaşlarla birlikte 39 kişiyle Antakya'ya geldik. Çok kalabalık oyun olduğunda ve sahne değişimi arka arkaya çok olduğunda dekorun iyi tasarlanmadığı durumda anlatıyı sergilemek çok zor olur. O yüzden dekorun nasıl tasarlandığının bu oyun içerisinde çok önemi var. Bu dekorda ilk kurguladığımız haline göre çok farklı bir yerde şu an. Başka bir tasarımla bu oyunu çok oynadık. Şu an ki kullandığımız dekorla ilk kez burada oynadık. Arkadaşlarla buraya gelmeden önce, turne için dekoru düzenlemek ve sahnelere göre tasarlamak gerektiğini

konuştuk. Oturup çizimler yaptık, onları sahne üzerinde denedik ve işleyip işlemediğini gördük, biraz güncelledik. Bu turne aslında dekoru biraz daha iyi hale getirmek için vesile oldu. Belki sadece fazladan bir oyuncu değil aslında oyunun yarısı. Dekor, kostüm, müzikler, makyaj bunların hepsi oyuncularla birlikte oyununun çok önemli bir ögesidir. Oyunun görsel tasarımına baktığımızda dekor çok çok temel bir şeydir.

ÖNSÖZ: *Biz oyunu sahnede izlerken, bu topraklar için önemli bir yerde duran Taksim Komünü'ne dair izler gördük. Sizler oyunu hazırlarken Paris Komünü ile Taksim Komünü arasında benzerlikler gördünüz mü?*

ODTÜ Oyuncuları: Tabii ki benzerlikler var. Paris Komünü ile Taksim Komünü arasındaki olaylar bağlantılı ve bu olaylar rastlantı değildir diye düşünüyoruz. Bizim de bu oyunun topluluk olarak önümüze gelmesinin vesilesi de Gezi Olayları'ydı. Taksim Komünü'nün toplanmış olması gündemimize gelmişti, acaba Paris Komünü'nü oynatalım mı diye düşündük, ancak o zamanlarda alt yapı bu oyuna uygun değildi. Başka bir oyunu oynamaya karar vermiştik. Bu sene biraz daha cüret edebildik ve çıkardık.

ÖNSÖZ: *Madem konu sanat ve Paris Komünü, muhabbetimize şöyle devam edelim. Bilindiği gibi Fransız Şair Rimbaud, Paris Komünü'nde barikatlar arkasında durmuştur. "Ben Bir Başkasıdır" kitabında, arkadaşına yazdığı mektupta, şöyle bir cümleyle karşılıyor. "Bir emekçi olacağım. Çılgınca öfkeler, beni, şimdi size bu mektubu yazarken, hala nice işçinin öldüğü Paris Savaşına doğru ilerken, beni burada tutan düşünce bu. Şimdi hiçbir zaman çalışmam, asla; grevdeyim." Rimbaud, bir sanatçı olarak, böyle bir duruş sergilerken, özellikle olağanüstü zamanlardan geçtiğimiz bu günlerde, sizce sanatçının tutumu ne olmalıdır?*

ODTÜ Oyuncuları: Açıkçası kendimde bu soruza cevap verecek cüreti gösteremem. Çünkü bizim topluluk olarak da kendimizi sanatçı olarak nitelendirme istemiyoruz. Biz sanatın, tiyatronun herkes tarafından yapılabileceğini ve yapılması gerektiğini düşünüyoruz. Hepimiz bir şekilde tiyatro yapabiliriz. Aslında sanatçı olmanız gerekmiyor tiyatro yapmak ya da tavır göstermek için. Soru biraz zor, ancak bu

oyunu oynarken ister istemez oyunun bizim üzerimizde yarattığı değişimi gözlemlediğimizde birçok kişinin barikatın arkasına geçtiğini hissedebiliyoruz. İnsan oyunu oynarken kendini barikatın arkasında hissetmeye başlıyor, o durumu anladıkça nasıl davranman gerektiğini, nasıl tavır takınman gerektiğini ve ne tür şeylerin bizi beklediğini biraz daha iyi kavırıyoruz gibi görünüyor.

ÖNSÖZ: *ODTÜ bu coğrafyanın tarihinde önemli bir yer tutuyor. Büyük direnişlere, başkaldırlara sahne olmuştur. Bununla da kalmayarak, öğrenci gençliğin önünü her daim politik olarak açmıştır. ODTÜ bu kez karşımıza sanatla çıkıyor. Ama bildiğiniz gibi 15 Temmuz darbe girişimi sonrası çıkarılan KHK'larla, öğretmenler, akademisyenler açığa alındı. Dernekler, gazeteler, televizyonlar kapatıldı. Bu süreçte siz, ne gibi zorluklarla karşılaştınız?*

ODTÜ Oyuncuları: Toplulukta bulunmuş ve akademik olarak yaşamına devam eden birkaç arkadaşımız KHK'larla işlerinden çıkarıldı. ODTÜ içerisinde birçok akademisyen biraz tedirginlik yaşıyor sürekli,

bir şeyler yapamıyor olmaktan dolayı biraz mahcupiyet yaşıyorlar ve bir yandan da birçok hoca korkuyor. Son dönemde belediyenin ve rektörün kampüs içerisinden geçirecek yol sorununa vs. normalde birçok akademisyenden tepki beklerken, belki de KHK'lar olmasa tepki gösterebilecekken gözlemlediğimiz kadarıyla tepki gösteremiyorlar. Rektöre dahi herhangi bir tepki gösterilmiyor. Topluluk olarak bu konularda diğer topluluklarla bir araya gelir, tartışılır ve daha sonrada ona uygun tepki verilir, eylem yapılacaksa yapılır. Yol meselelerinden dolayı bir hareketlilik oldu. Bu mevzu okullar kapalı olduğu zamana denk geldi ya da getirildi. Döndüğümüzde belediyeden ya da rektörden bunun hesabını sormak için çabalayacağız. Çünkü herkesin canını yaktılar.

ÖNSÖZ: *ODTÜ'nün Antakya ile özellikle bir bağı var, o da Ahmet Atakan. ODTÜ'deki eylemler için Antakya'da ölümsüzleşti.*

Bizler burada Antakya Ayışığı Sanat Merkezi olarak, kurslar, atölyeler, tiyatro oyunları, Antakya halkıyla buluşuyorduk. Sivas Katliamı için "Sivas '93" Gezi'de ölümsüzleşenlerin annelerine ithafen

"Oğulları Öldürülen Analar" ve Nazım Hikmet'in hayatından bir kesiti anlatan "Yaşadım Diyebilmen İçin" adlı oyunları oynadık. Fakat KHK ile sanat merkezimizin kapılarına kilit vuruldu. Sadece biz değil, İzmir Yenikapı Tiyatrosu da kapatılarak, sahneler karartılıyor. Brecht sanatın dört duvara sıkıştırılmayacağını ve halkla buluşmasını savunmuştur. Sizin de bu konuya dair fikirlerinizi almak istiyoruz.

ODTÜ Oyuncuları: Sıkıştırılması çok kolay görünmüyor. Bu oyunu oynama kararı aldığımızda açıkçası tedirginlik hissettik. Acaba bizimle de uğraşırlar, birçok şeyi sekteye uğrattırlar ya da bizimde topluluğumuzu kapatırlar mı diye düşünmüştük. Birçok kişi bize sormuştu "Emin misiniz bu oyunu oynamaya?" diye. Ancak bu oyunu ODTÜ'de, şimdi de Antakya ve Samandağ'da oynadık, oynadığımız zamanda o kadar da korkulması, çekinilmesi gereken bir şeyin olmadığını tam tersine bunu oynadığımız için daha da güçlendiğimiz ve cesaretlendiğimizi, belki de izleyicileri de cesaretlendirdiğimizi hissedebiliyoruz. Topluluğumuzu kapatsalar tam tersine belki daha da güçlenebiliriz. Çevremizi örgütlemek için bir vesile olabilirdi. Koşullar ağırlaştığı zaman ele ele tutuştuğumuzda daha güçlendiğimizi fark edebiliyoruz. Yan yana gelmekte fayda var. Yenikapı Tiyatrosu'ndan ta-

nıdığım arkadaşlarım var ancak nasıl devam ettiklerine dair bir bilgim yok.

ÖNSÖZ: *Ayışığı olarak biz 4 ilde aynı anda kapatmayla karşılaştık. Antakya, Adana, Antep ve İzmir. Bu kurumlar sanata dair faaliyet yürüten sanat merkezleriydi. Bizim de savunduğumuz ve Brecht'in dediği gibi sahne sadece dört duvar arasında bulunan yer değildir, biz sokakları zaten bu anlamda kullanıyoruz. Kendi sanatımızı orada kullanıyoruz, yazıyoruz, çiziyoruz ve oynuyoruz.*

Bu güzel röportaj için teşekkür ediyoruz. Son olarak, sizlere söylemek istediğiniz bir şey var mı?

ODTÜ Oyuncuları: Biz teşekkür ediyoruz. Değer verip bizi bu röportaja davet ettiğiniz için, fikirlerimizi, düşüncelerimizi merak ettiğiniz için teşekkür ediyoruz. Buraya gelmek çok şeye vesile oldu. Sizinle tanışmaktan çok mutlu olduk. Umarız sizinle iletişim halinde kalırız. Siz de Ankara'ya gelerseniz, biz de her yıl yaptığımız şenlikte sizinle birlikte tiyatro yapma ya da oyun izleme fırsatı buluruz.

ÖNSÖZ: *Tekrar teşekkür ediyoruz. Çalışmalarınızda başarılar.*

ANTAKYA / ÖNSÖZ

DERİN SULAR (SUBMERGENCE)

Gökçe Şahin

İstanbul Kültür Sanat Vakfı (İKSV) tarafından bu yıl 16. kez düzenlenen Filmekimi festivali kapsamında, Cannes'da ödül alan pek çok ünlü yönetmen ve senaristlerin filmlerine, ev sahipliği yapıyor.

Festival filmleri arasında Juliette Binoche, Gerard Depordieu gibi isimlerin yer aldığı Bright Sunshine; Oscar'lı Emma Stone ve usta komedyen Steve Carrell'in oyuncu kadrosunda olduğu Battle of The Sexes; amansız bir intikam öyküsü, düzene karşı başkaldırı olarak Fatih Akın yönetmenliğinde perdeyi açan Paramparça gibi beklenen isimleri ağırlıyor.

Festivalin bir diğer filmi olan Submergence (Derin Sular) ise Alman yönetmen Wim Wenders tarafından beyaz perdede izleyicileriyle buluşuyor. Oyuncu kadrosunda Alicia Vikander, James Mcavay, Celyn Jones, Audrey Quoturi ve Alex Hafne yer alıyor.

Film, savaş muhabiri J.M Ledgard'ın romanından uyarlanmış.

Normandiya'da birbirine aşık olan, düşleri peşinde ayrı yönle giden hidrolik mühendisi ile biyomatematikçinin hikayesini anlatıyor.

Filmi, kavuşamama başlığı üzerinden görüyoruz. İki ayrı bireyin sahip olduğu düşünceler, heyecanlar, tutkular ve idealleri doğrultusunda politik bir ayrılık sürecine tanık oluyoruz. Onları buluşturan ortak noktanın sevgi dışında su'dur. Yaklaşık olarak %70'inin su olduğu dünyamızda, aslında suların da birbirine uzak olduğunu ve 'coğrafya kaderdir' derken buna suyun da dahil olduğunu görüyoruz.

Bir biyomatematikçinin, denizin diplerindeki mikroorganizmaları sadece mesleki olarak gözlemlediğini, bunu yaparkenki heyecanını, bilime

hayranlığını, Wim Wenders bize materyalist bir sunumla gösteriyor. Filmde bu tutku Atlantik'te büyük bir dalışın beklenmesi çerçevesinde gerçekleşiyor.

Dalış derinliği okyanusun dört kat altında olan bu tarihi an boyunca yaşayıp yaşamayacakları belli değildir. Geçen süre zarfında imkan buldukça yazılan mektuplar bizi tıpkı az sonra göreceğimiz derinlik gibi içine çekiyor. Dalış sırasında da yazılmaya devam edilen artık veda halini alan mektuplar bir bunalımın kendisine dönüyor.

Dalışın gerçekleştirildiği okyanusun dördüncü katına Hades ismi verilmiş. Hades Yunan mitolojisinde ölümlere hükmeden yeraltı tanrısıdır. Bu katmana Hades isminin verilmesinin bir diğer sebebi bu katmanda ışık

ğın ve canlılığın olmayışıdır.

Bütün bu süreçte haber alınamayan hidrolik mühendisi ise mühendis kimliğini kullanarak Somali'ye gider. Orada eğitilen ve şehir merkezlerine gönderilen intihar bombacılarını bularak her yere yayılan teröre son vermeyi amaçlar. İsteği, sorunun kaynağında çözümün bir parçası olmaktır.

Filmde gördüğümüz iki farklı bireyin, düşleri peşinde çıktıkları yolculukta derin suların birbirini bulamayan katmanlarıdır... Bu yol öyle farklıdır ki; birinde öleceğini düşünür, buna her şeyiyle inanır, birinde ise durmadan, her şeye rağmen daha iyi yaşayacağını düşünür...

Hayatın ne getireceği ya da bizden ne götüreceği belli değildir. Kurduğumuz düşler, alışkanlıklarımız, karşı durduklarımız bir bütün olarak içimizde yerini alıyor. Toplumsal ya da sosyal alanda düşkün bir alan, varlığını kesintisiz sürdüren dünyaya karşı bizi bencil yapar mı? Ya da insanlığın kurtuluşu için bedenimizi dahi gerektiğinde feda edebilecek olmamız bizi kahraman yapar mı? İşte bütün bu sorular, filmde belleğinize doğru işliyor.

Filmde Heminway alıntısı yapılmışken burada bir

kez daha söylemiş olalım.

"İnsan ada değil ki
Yetsin kendi başına
Bir çakıl yerkürede
Okyanusta bir damla
Bir kum tanesi kopsa kıyısından
Küçülür Avrupa
Bir burun eksilmiş gibi anakaradan
Kendi toprağını yitirmiş gibi
Ya da bir dost yurtluğunu
Bir kişi bile ölse eksilirim ben
Tüm insanlığın parçasıyım dedim ya
Sorma her seferinde
Çanlar kimin için çalışıyor diye
Çanlar senin için çalışıyor."

Evrende milyonlarca maddenin varlığı içindeyiz. Bir aradayız. Hem gereğinden fazla kalabalık hem bu kalabalığın içinde yapayalnızız. Ölümümüze kadar yaşamın tam içindeyiz. Ve 'her canlı ölümü tadacaktır'. Enpniastes dahil... Madde ile var olup, öldüğümüzde maddeye dönüyoruz. Derin Sular ve evrim teorisi için buna sudan gelip suya gidiyoruz diyelim.

Erik Ağacı

Ergül Çiçekler

Yol yokuşla sınıdır. Burası, dördüncü-beşinci vi- tesle çıkabileceğimiz bir yokuş değil. Dik olmasının yanında bir de berbat bir virajı vardır. Yolun iki yanında, askeri binalar, tel örgüler ve kaş- larının çatık kalması için kesin kes emir almış nöbetçiler sıralanır. Onların arkasında da namlula- rını şehre çevirmiş onlarca tank. Resmi görüşe göre bunca tank şehri korumak için ama insan sormadan edemiyor: Madem öyle neden hepsinin nam- lusu şehre dönük? Şehri korumakla gö- revli olanlar sadece tank namluları değil, yüzlerce çatık kaşlı asker... Bu koruma görevine tel örgülerin neredeyse her metre- sine üç tane asılmış uyarı levhaları katılır. “Dur!”, “Yasak!”, “Sağ- dan Devam Et!”, “Bekleme Yapma!”, “Durma!”, “Hız Yapma!”, “Fotoğraf Çekme!”, “Görüntü Alma!” Konuşma, bakma, aklından bile geçirme... Sen kimsin be?! Biz Viyanalara gitmiş, Plevne- lerde çarpışmış, Sina Çölü'nü fethetmiş bir orduyuz! Bas git, alınının ortasından vururum seni... Her adımda

bir levha, her levhada o soğuk, o kanlı yüz, yolu ku- şatmıştır.

Nihayet kaplumbağa hızıyla da olsa tepeye ula- şıp bu kuşatmadan kurtulunca bitiyor çatık kaşların, yüzlerce namlunun, zamanın moda deyimiyle kamu düzeninin gözü. Tesadüf bu ya tam da bu noktada asfalt yol da bitiyor. Resmi binaların, uyarı levha- larının, resmi ideolojinin bittiği noktadır toprak yolun başlangıcı. Yöre in- sanı, cümle şoförü, ya- yası, atlısı, iti, tilkisi, kurdu, boz ayısı, asfalt değil, toprak yol sever. Çünkü asfalttan sonrası onların dünyasıdır. Hayat asfaltın ötesi ve berisidir. Berisi toprak yani biz. Ötesinde öteki. Onlar Viyana önlerinde kelle alırken, Sina Çölü'nü fethederken, her kum tanesi değerlidir elbette... Çinli akıncı- ları arkalarına alıp dörtnala kaçarken biz buradaydık. Hatta İskender'den, Topal Timur'dan, Kör Yıldırım'dan önce de biz buradaydık ve yeminle bu toprak yol da gene bu- radaydı.

Bir zamanlar tamamen meyve bahçeleriyle kaplı bu geniş vadiler, düzlükler, yamaçlar, su kemerleri ve

her şey, Osmanlı ile Rus Çarlığı arasındaki sonu gelmeyen savaşların sonunda tümüyle yanıp kül olmuştur. Kimse bir daha tek bir fidan ekmemiş. Sadece şurada burada üç beş söğüt kalmış hepsi bu. Geriye kalan her şeyi zamanla yeşil çimenler büyümüştür. Yabani sarımsaklar, tereler, şılanlar, reyhanlar saymakla bitmez. Öyle ki, bu küçük şehirdeki bitki çeşitliliği Avrupa'nın iki katı olduğu söyleniyor. Bu oran oraları görmeyenler için abartılı gelebilir. Ama sadece görmeyenler için!.. Bu çeşitlilik her düzü, yamacı, her taşın oyuğunu doldurmuş, kaplamış, ele geçirmiştir. Israrla kesilmelerine rağmen yaban otları, dam üstlerini, bacaları, dar patikaları, toprak yolları ele geçirir. Kar etmez, yılda bir iki defa damlardan otları tırpanlamak. Buradaki çimenler, çiçekler, çalılar, dünyanın geri kalanından farklıdır. Kaşla göz arasında boy verip çiçek açarlar. Traktör römorklarına düşen bir arpa tanesi çimlenir kısa zamanda, hatta döşemenin içinden ya da köy minibüslerinin koltuk aralarında sıkça rastlarsınız boy veren yulaf, buğday ya da arpa çimenlerine, hatta papatyaya bile görürsünüz. Her santim, her yarık yeşilin kök salacağı bir yerdir, bir mevzidir. Alanın ve coğrafyanın tartışmasız hakimidir bu bitki örtüsü. Gerçek budur ve halk da bu gerçeğe saygılıdır. Ancak arazinin tek hakimi olmasına rağmen

Orada bulacağınız tek şey toprağın bir kaç santim altında yatan kafatasları, kollar, bacaklar, paslanmış süngüler ve filintalardır. Nice nice anaların göz yaşlarının sebebi bu savaşlarda insanlar birbirini lime lime doğrarken, top gülleleri meyve bahçelerini yakıp yok etti. Şimdi mevziler duruyor ama ağaçlar yok. Ne elma, ne armut, ne ceviz ağacı. Sadece mevziler... Geriye kalan sadece bu. Ne Osmanlı, ne Rus hanedanlığı, ne çar, ne sultan sadece mevziler...

tek
b i r
yere gir-
mezler. O yer
Rus harbinden
kalan savaş mevzileridir.

Bu mevzilerde iki ordu, iki hanedanlık için birbirini doğramakla kalmadılar, aynı zamanda doğanın da canına kıydılar. Yaktılar, yıktılar ve iki taraf da kaybederken esas bedeli doğa ödedi. Hanedanlar ise bu vahşeti kahramanlık destanımış gibi anlatmaya, duyurmaya çalıştı. Ama doğa unutmadı ve unutulmasın diye de her yeri çiçeklerle bezerken, savaş mevzilerini çırılçıplak bıraktı. İnsanların gözlerine diken gibi batsın diye. Hala da kilometrelerce uzayıp giden bu mevzilerde bir tutam ot bile yetişmez. Orada bulacağınız tek şey toprağın bir kaç santim altında yatan kafatasları, kollar, bacaklar, paslanmış süngüler ve filintalardır. Nice nice anaların göz yaşlarının sebebi bu savaşlarda insanlar birbirini lime lime doğrarken, top gülleleri meyve bahçelerini yakıp yok etti. Şimdi mevziler duruyor ama ağaçlar yok. Ne elma, ne armut, ne ceviz ağacı. Sadece mevziler... Geriye kalan sadece bu. Ne Osmanlı, ne Rus hanedanlığı, ne çar, ne sultan sadece mevziler...

Zor ve ağır koşullardan dolayı genç devrimcinin bedeni oldukça zayıf düşmüştü. Çok sürmemiş hastalık da başlamıştı. Durumu gören yoldaşları; "Bak sana burada bakma imkanımız çok zayıf, iyisi mi sen köyüne git, orada sana daha iyi bakarlar, hem özlem giderir, hem de bir taraftan orada neler yapabileceğimizi anlamaya çalışırsın. Sonrasında da ona göre bir örgütlenme çalışması yaparız." dediler. Bunun üzerine hiç vakit kaybetmeden köyüne gitti. Zaten henüz "Aranıyor" listesinde değildi. Şimdiye kadar öğrenci eylemlerinden dolayı bir kaç defa gözaltına alınmış olsa da henüz devlet onu zindana atılacaklar ya da öldürüle-

cekler listesine yazmamıştı.

Köy minibüsünden iner inmez yengesi koşup karşılamıştı onu, “Gurban olduğum.” diyerek. Evet “Kurban” değil de “Gurban” olduğum. Çünkü bu yörenin insanı “K” harfini hiç kullanmaz. Sevinmişti yengesi ama üzüldüğünü belli etmemeye çalışarak. Anlamıştı kendi oğlundan ayırt etmediği genç kaynının hastalanmış olduğunu. Rengi soluktu, zayıftı, ayakta zor duruyordu. Kaldığı nemli, rutubetli evlerin hediyesi kalp romatizması yüzünden zorlukla nefes alabiliyordu. Morarmış parmak uçları bu hastalık yüzünden kirli kanla temiz kanın birbirine karıştığını gösteriyordu. Yediği her şeyi geri çıkarıyor, uzun süre yürüyemiyor, konuşmıyor, hatta uyuyamıyordu. Herkes gibi o da biliyordu bunun bir adım sonrası veremdi...

Hemen o akşam yengesi doktorların genç için uygun gördüğü ilaçlarla dolu poşeti döktü önüne ve her ilaç kutusunu eline alarak tek tek sordu: “Bu ne için?” Gelen cevaplara göre ilaçları ikiye ayırdı. Bir grubu vitaminler, diğeri tedavi maksatlı ilaçlar oluşturuyordu. Yengenin vitaminler konusunda tavrı netti. “Köy yerinde vitamin ilacı mı olur? Bunlar çöpe!” Zamanın koşulları nedeniyle sadece beşinci sınıfa kadar okumuş olsa da çok zeki ve bilgili bir kadındı yengesi. Tabi elbette haklıydı da... Köy yerinde vitamin ilacı almak saçmaydı. Hemen o geceden başlayarak vitamin ilaçlarının yerini bal katılmış sütler, tabak tabak sütläçlar, köy yumurtası, tereyağı, kuşburnu pekmezi, yıllanmış kaşar ve gravyer peynirleri, taze sebzelerden çorbalar, mis kokulu yoğurtlar, keteler, kömbeler aldı. Öyle ki, sadece on günde ayakta bile zor durabilen genç, at binmeye ve köy takımıyla maça çıkmaya başlamıştı bile.

Kendi yaşlıları onun düşüncelerine katılıyor ve değer veriyorlardı. Dağları, kentleri özgürleştirmekten, köylerde kolhozlar kurmaktan bahsediyorlardı. Hatta tel örgüleri, uyarı levhalarını, ama ille de o asfaltı dozerlerle sökmeyi düşünenler bile vardı. Ciddi-

yetle konuşulan konuların arasına espriler de sıkıştırılıyordu, hem de demli ve sıcak çay kıvamında. Fakat hepsi de çok iyi biliyordu ki, dünyanın bu noktasında devrim ve devrimcilik, moda uymak ya da serüven arayışı değildir. Bu niyetle yapılamaz, çocuklar bile bilir burada bir devrimci ya vurulur resmi mermilerle ya da atılırlar zindana resmi mercilerce. Burada kavga elbette siyah ve beyaz değildir, ama grinin tonlarını daha gören olmadı.

Alabildiğine genç ve alabildiğine özgürlük dolu hayaller kurulsa da zaman ağıt yüklüydü. Gençlerin sözleri güneş kadar sıcak, su kadar berrak olsa

Alabildiğine genç ve alabildiğine özgürlük dolu hayaller kurulsa da zaman ağıt yüklüydü. Gençlerin sözleri güneş kadar sıcak, su kadar berrak olsa da umutların yeşermesi için kanın ve zulmün durması için önce zalimin süngüsü kırılacak ve kırılan o süngüyle yepyeni bir yaşamın göbek bağı kesilecekti. Tereddütsüz ki, bunun için de çok ama çok ağır bedeller ödenecek, ödeniyordu da. Köyden ayrılan gençlerin çoğu geri dönmüyor, dönenlerse tabutlarla dönüyordu. Bu nedenle onun köye sağ salim dönmesi yeni bir şey sayılırdı.

da umutların yeşermesi için kanın ve zulmün durması için önce zalimin süngüsü kırılacak ve kırılan o süngüyle yepyeni bir yaşamın göbek bağı kesilecekti. Tereddütsüz ki, bunun için de çok ama çok ağır bedeller ödenecek, ödeniyordu da. Köyden ayrılan gençlerin çoğu geri dönmüyor, dönenlerse tabutlarla dönüyordu. Bu nedenle onun köye sağ salim dönmesi yeni bir şey sayılırdı. Ama herkes onun hasta olduğu için geldiğinin de farkındaydı. Bu nedenle sağlığı düzeldikçe dost ve akrabalarında hüzünlü bir vedalaşma havası oluşuyordu. Bazen kendi akranlarıyla anarları o an aralarında olamayanları. Kızıltepe'de vurulan Derya'yı, Colamerg'de vurulan

Selim'i, Şemsi yengesinin kızı Zozan'ı, geçen sene cenazesi gelen Newroz'u. Halis vardı hani, çok iyi top oynardı, geçen yıl benzin döküp yakmışlardı Batman'da. Sayıları artarak çoğalıyordu aralarından ayrılanların ve bu nedenle sohbetler gelip bir noktada duruyor, gerisini derin bir sessizlik alıyor, ağır bir suskunluk oluşuyordu. Köyde yaşlılar ve çocuklar çoğunlukta, gençler çok azdı ve her ayda azalıyorlardı. Köyde sanki iki kuşak yaşıyordu. Çocuklar ve yaşlılar. Gençler ya dağlarda ya da mezarlardaydılar. Köye sık sık gelirdi belediyenin cenaze aracı. Bu araç devletin “Matem müjdeleyen kanlı baykuşu” gibiydi. O gelince sapa sağlam gidenlerden biri dönmüş olurdu; param parça, lime lime, gözleri oyulmuş,

parmakları kesilmiş, bedenine defalarca sigara basılmış, ateşe atılmış olarak.

Gene de farklı bir vedalaşma hüznü vardı. Yanından geçtiği her ağacın,

her derenin, her yamacın dün gibi duran canlı anıları vardı.

Mesela şu söğüt ağacından kaç kez düşmüştü. İşte şun-

lar saklambaç oynadıkları harabeler. Büyüdüğü ev,

okuduğu ilk okul binası, su içtiği çeşmeler, son

kez görüyordu onları ve biliyordu

özleyecekti her birini. Hem de delicesine

özleyecekti. Üstelik birinin bile

yokluğuna alışmadan tümüne hasret kalacaktı.

Ama elbette biliyordu hepsi ondan sonra da var olacaktı.

Söğüt ağaçları, dingin akan dereler, tarlalar, çiçekler, okul binası

hepsi... O ise sadece çekip gidecekti. Sessizce ve vefasız sayılmadan...

Anlatılanlara göre, yirmi yıl önce ziyaret için

geldiğinde, evin yanında, kendisine uzatılan bir kaç eriği yiyor. O eriklerden birinin çekirdeği

düşüyor toprağa, ya da düşen çekirdeklerden biri filizleniyor. Büyüyor,

koca ağaç oluyor. Gözü gibi bakmış ona amcasının

oğlu, yengesi, arkadaşları... Adıyla anmışlar, onun

ağacı demişler, onun ağacı... Hiç görmemiş

olsa da şimdi özlediklerinin arasında bir de

bu erik ağacı var! Kim bilir, belki bir gün gölgesinde

bir bardak demli çay içer dostlarıyla birlikte, yani sağ

kalanlarla, kim bilir... Uzanır yatar gölgesinde,

sonra gelir yanına esmerce bir kız çocuğu, kocaman

meraklı ve zeytuni gözleriyle erik ister ondan, çocuk boyunun

erişemediği dallardan. O da uzanır koparır en güzellerinden ve verir. Çocuk

gülümser kocaman zeytuni gözleriyle ve o göz-

Kim bilir,

belki bir gün gölgesinde bir bardak demli çay içer dostlarıyla birlikte, yani sağ kalanlarla, kim bilir...

Uzanır yatar gölgesinde, sonra gelir yanına esmerce bir kız çocuğu, kocaman meraklı ve zeytuni gözleriyle erik ister ondan, çocuk boyunun erişemediği dallardan. O da uzanır koparır en güzellerinden ve verir. Çocuk gülümser kocaman zeytuni gözleriyle ve o gözlerde bulur genç öldürülen tüm yoldaşlarının yüzlerini. Sonra gece olur, gelir durur başının üstünde yıldızlar. Sonra şahidi olur erik ağacı şen şakrak bir sofraya kurulur, ne kurşun sesi, ne zindan parmaklığı.

Buluşur bütün dostlar o sofranın etrafında, erik ağacının altında... Şimdilerde, çıkarsa içerden bir de gül ağacı ekeceğini söylüyor, erik ağacının hemen yanına.

Şimdi-lerde, çıkarsa içerden bir de gül ağacı ekeceğini söylüyor, erik ağacının hemen yanına.

Şimdi-lerde, çıkarsa içerden bir de gül ağacı ekeceğini söylüyor, erik ağacının hemen yanına.

Şimdi-lerde, çıkarsa içerden bir de gül ağacı ekeceğini söylüyor, erik ağacının hemen yanına.

Şimdi-lerde, çıkarsa içerden bir de gül ağacı ekeceğini söylüyor, erik ağacının hemen yanına.

Şimdi-lerde, çıkarsa içerden bir de gül ağacı ekeceğini söylüyor, erik ağacının hemen yanına.

Şimdi-lerde, çıkarsa içerden bir de gül ağacı ekeceğini söylüyor, erik ağacının hemen yanına.

Şimdi-lerde, çıkarsa içerden bir de gül ağacı ekeceğini söylüyor, erik ağacının hemen yanına.

Şimdi-lerde, çıkarsa içerden bir de gül ağacı ekeceğini söylüyor, erik ağacının hemen yanına.

lerde bulur genç öldürülen tüm yoldaşlarının yüzlerini. Sonra gece olur, gelir durur başının üstünde yıldızlar. Sonra şahidi olur erik ağacı şen şakrak bir sofra kurulur, ne kurşun sesi, ne zindan parmaklığı. Buluşur bütün dostlar o sofranın etrafında, erik ağacının altında... Şimdilerde, çıkarsa içerden bir de gül ağacı ekeceğini söylüyor, erik ağacının hemen yanına. Çıkarsa 20 senedir tutulduğu hücreden, yani çıkarsa sağ salimen, bir de gül ağacı olacak erik ağacının yanında. O gül ağacına bülbüller konacak, sakalar ötecekler, aşka davet edecekler, sevdaya... Gül en çok da bir selam olacak vurulup düşenlere, sonra peşi sıra başlayacak evrenin ve insanın en güzel şarkısı, gül ve erik ağacının gölgesinde.

İyileştikten sonra genç döndü İstanbul'a ve bir yıl sonra yapması gereken şeyleri yaparken Mayıs başında akbabalar çullandı üstüne hiç ummadığı bir anda... İşkenceye başladıklarında bir yıl olmuştu erik ağacı toprağa düşeli. Hem de kimseden, kimselerden habersizce. Belki bir çok tesadüfün sonucu, belki yaramaz bir kedinin toprağa açtığı minik bir oyuk sayesinde, belki onu bulup bir deliğe taşıyan bir fare sayesinde, yeşerebileceği kadar derine. Çok değil, ama birazcık, usulca, kabuğunu çatlatma, yavaşça filizini uzatmaya yetecek kadarcık. Habersizce sır içinde, sanki intikamını almak için tüm meyve ağaçlarını yakan Rus ve Osmanlı hanedanlıklarından, onların savaşından, askerlerinden, uşaklarından, yalakalarından, çanak yalayıcılarından ve en çok da ardılı olmaktan dolayı övünenlerden... Sanki bir selam ve bir vefaydı yakılan tüm fidanlara, bir kafa tutuştu, bir meydan okuyup tel örgülere, çatık kaşlı nöbetçilere... Yaşamı boğarcasına kuşatan "Keep out"lara. Ve, veya, belki de hep olduğu gibi sadece ayak uydurmuştu olup bitene. Değil mi ki, "esgere esgere" ana avrat söver yöre insanı, çiçek koklar gizli gizli. Kalpsiz olmak, küfürbaz olmak, hoyrat olmak, güç gösterisi; hisli, saygılı, kibar olmak, zayıflık. Çarpık düzenin, çarpık terazisi. Çünkü çoktan unutuldu "gülü gül ile tartmak" gülü çöpe sayar oldular. Terazi-

nin kefelelerinde artık irin ve altın var. Yani güzel olan birçok şey gibi bir çekirdek bile saklıdan gizliden başlamıştı büyümeye; köke, filize, ormana inat değil mi bir yolunu bulmak. O da buldu onca savaşa, kana, dumana, yangına inat. Böyle kapladı inatla, zaten hep böyle başlar yolculuklar bu topraklarda.

Tendonları koparken İstanbul, Vatan Caddesi'ndeki SS merkezinde, çıkan ses, kopan tendonlardan gelmiyordu. O çekirdeğin çatlama sesiydi... Ya da keşke böyle olsaydı, keşke, o acılar ve o zebaniler olmasaydı. "Söyle lan!" diye bağırdıklarında ağız dolusu küfürlerle hiç bir canlı organizmanın yaşayamayacağı kadar derin olan o lağım çukurunda olanlar, ellerinde sopa, ıslak kayış ve elektrik telleri ve belki de işte tam o sırada yürüdü ilk köklerini yürütüyordu toprağın derinlerine damar damar. Su vermeden bir başına ne yaptığını ve neyi yapmadığını bilerek.

Önemlidir kök salmak. Bir ırmağın kendine akacak bir yatak bulması, yoksa da yaratması gibi. Hiç yatağı olmayan bir ırmak olabilir mi? Altını eşer, önüne çıkan her engelin, sağından solundan dolanır, olmadı, dolup dolup taşmasını bilir. Bazen inceden inceye dolar, inceden inceye akar sezdirmeden, milim milim taşıp milim milim aşındırarak engelleri. Sonra bir an gelir, bir kağıt gibi dağılır dağ gibi o engel. Biz buna sel deriz, ama esas önemli olan öncesi ve sonrasıdır. Nasıl oluştuğu ve ne yaptığı yani. Tabi bir ihtimal daha var, o da akmayan ırmakların damarlardan denizlere ve göllere kendi yatağında ölmesidir kuruyarak. Çünkü akmayan su ölür. Yani mesele şudur ki, bir ırmak bendini yıkamazsa, yol olur gider, hepsi bu. Erik çekirdeği gibi o da ırmaklar gibi bir yol bulmalıydı kök salması için. O da bir nehrin akışındaki bilgeliği ve gücü taşımalıydı. Ya derine gidecekti kök kök ve filiz filize tepcekti topraktan ya da ölecekti olduğu yerde.

Bağırdıklarında tekrar "Söyle ulan!" diye yürüyordu daha çok kök daha derinlere ve o sırada elektrotlar dolaştırıyordu çıplak teninde işkenceciler. İşte o

anda daha da boy veriyordu çatlayan tohum; ışığa, güneşe doğru, ya da kıldıklarında kaburgalarını ve kan tükürmeye başladığında nihayet filiz güneşle arasındaki son toprak katmanı da yırtıp atmıştı...

Kaçımız yürümedik ki böyle sessizce saklayarak tüm sırlarımızı, hepsini koruyarak, kimseye eyvallah demeden, kaçımız durmadık ki filize. Başka nasıl çatlar ki toprakta tohum? Nasıl açar gelincik nasıl büyür koca çınar, nasıl yürür her şey güneşe, inadına bir tohum çatlamazsa toprakta?

Bilselerdi koşup gelir köklenmeden daha, filize durmadan, henüz merhaba diyemeden hayata söküp atarlardı olduğu yerden. Nehirlere set çekenler, körpe fidanlara da hiç acımazlar. Bilirler akan her damla suyun, çatlayan her tohumun, yeşeren her filizin kendi sonları olduğunu. Bu nedenle gelirlerdi tankla, topla, süngüyle “Bu ne cüret, hem de bir meyve ağacı! Bak sen şu asiye! Biz boşuna mı yaktık, hem de alayını, hem taa yüz elli sene önce!” diye bağırırlardı. Yutmaz onlar böyle numaraları. Çünkü yarın dikilir tam karşılıklarına boy veren her ağaç. Hem de her dalıyla, her meyvesiyle, her tohumuyla ve o meyveleri yiyen her insanla. Öyle ya, bugün erik diken, yarın nar diker,

ceviz diker... Sonra toprağı onun sanır da hep birden hep bir ağızdan “Welat” der.

Hakimin karşısına diktiklerinde onu, yüzü gözü mosmor, harap edilmiş o genci işkenceden farksız sorgulardan sonra götürüp attıkları Eskişehir tabutluğundaki ilk hücresindeyken biraz daha boy vermişti o filiz. Ya da baskın yaptığında gardiyanlar, vatan millet edebiyatı ve tekbir çekerek ve ellerinde tahta kallaslarla döve döve yoldaşlarını öldürdüklerinde. Uzamaya başlamıştı erik fidesi işkencelerde direnerek, direndiğini bilerek ve direndiğini kimseler bilmiyorken.

Suyun sesi taşın da sesidir. Bir derenin, bir çağlayanın sesi sadece suyun sesi olabilir mi? Hiç payı yok mudur bu seste içindeki irili ufaklı onca taşın, kayanın? Yani suyun bile en az bir ortağı ihtiyacı var sesini duyurabilsin diye. Çünkü bir ses en az iki kişiye aittir. Bu yüzden konuştuğumuzda asla kendimiz için konuşmuyoruz. Ve tersinden, sustuğumuzda sadece kendimiz için susmuyoruz. Su akmazsa kayanın da suyun da sesi duyulmaz. Belki biri çıkıp der “Ne alakası var bunların erik ağacıyla?” Ağacın toprağı ihtiyacı vardı, ama bu onu özel kılmaya yetmezdi. Milyonlarca aşk

yaşandı da niye sadece Mecnun gibiler akıllarda kaldı. Suyun sesini çıkarması için taşa ağaçların da rüzgara ihtiyacı var. Yine de itiraz edenler olacaktır. Aslında sessiz akan derelerin sularını sevdiğini söyleyecektir. Mecnun'a değil kader, kısmete inanarak. Onlar için söyleyecek söz bulmak zor. Zaten anlatırsın anlamazlar, söylersin duymazlar, gösterirsin görmezler. Adeta sadece yaşamaya ve almaya gelmişlercesine, kalmaya hiç niyetleri yoktur. Sormaz mısın, sormaz mı, sormazlar mı kendilerine “Almak için mi doğduk biz? Ben, o... Dönüşünce bir kez omuzlarının üstündeki kendilerine o yuvarlak yarı kıllı şey, dönüşüne beton gibi, demir gibi ağırlığa cezası da bu olur. Artık ömür boyu taşımak zorundalar o ağır şeyi. Bu nedenle abartıyoruz böyle şeyleri altı üstü bir erik ağacı yetişmiş, Sanki ölümsüzlük meyvesi veriyor, hayat işte, hepsi bu, hem saçma, hem de günah.

Oysa bilmezler onlar... Bilmezler dostum, arkadaşım, annem, sevgilim... Bilmezler... Sesler nerede çoğalır... Yankı nerede olur... Taşa mı çarpmalı her yürek, taştan taşa mı duyulsun diye sesi... Bilmezler... Oysa sesin sende çoğalır dostum, arkadaşım, sevgilim, can yoldaşım... Bilmezler! Sesim sende çoğalır. Yoldaşım, annem, işçi kardeşim... Bilmezler! Sesim bende, sesim sende yankılanır. Yüreğin bana çarpar, yüreğin yüreğime aksi sedanım senin, aksi sedamsın. Belki bir taksi şoförü, Renault'da işçi ya da daha bir saat önce yeni doğum yapmış genç bir annesin. Belki Cudi'de yaralı bir gerilla, belki ilk okuldan sınıf arkadaşım, arkadaşımın arkadaşı sen henüz tanımadığım ya da çoktandır tanıştığım arkadaşısın. Her kim-sen isterim ki, sesinin yankısı olayım.

Zor değil hiç tanımadığım arkadaşım, dostum sana dünyanın en kolay eyleminden bahsediyorum. Hep yalan söylediler sana, “Zor” dediler, hep imkansız kıldılar. Ama gerçek tam tersiydi. İnsan insana güvenir, dostudur insan insanın. Var olamazdı insan insansız. Olamayacak da. Unut Habil ile Kabil'in hikayesini. İnsan insana düşman olarak başlamadı hikayesine ya da başlatmadı. Birlikte çizdiler mağaralara nasıl bir-

likte mamut avladıklarını. Yarın birlikte gidecekler başka galaksilere. O yüzden dostumsun benim hiç tanımadığım dostum. Dost olarak başladık, sonradan icat edildi düşmanlık.

Yalana inanmak kolay, gerçeğe zor. Yalnızca kurgu, yalnızca bir öykü diyeceksin belki ama çok azı. Keşke hepten kurgu olsaydı, keşke o işkenceler olmasaydı, mesela elektrik verilmeseydi o gence, mesela atılmasaydı Eskişehir tabutluklarına. Mesela yoldaşlar katledilmeseydi gözlerinin önünde. Bir o genç mi, daha niceleri var onun gibi. Evet, o genç hala yaşıyor, ama bu sadece bir tesadüf. Kurgu değil, bu gerçek.

Erik ağacı mı? O da gerçek. Hala köyün tek meyve ağacıdır. İnanmayan gider ve görür. Evet, üstelik o ağaç hala o gencin adıyla anılıyor. Bizzat dikmemiş ve hiç görmemiş olmasına rağmen. Şimdi orada, yirmi yıl sonra ve dalları erik dolu. Hala orada dikenli teller, kışlalar, üstünde “Durma, bekleme, çek git, ulan oğlum bak çekecem tetiği!” vari yazıları yazan, uyarı levhaları duruyor... Hala asfalt yolun bitimine kadar onların, sonrası bizim.

Yeni mahalleler eklendi şehre, yeni sokaklar. Hepsi toprak, o yüzden hükmü yok asfalt tarafındakilerin. Mevziler de hala oradalar, çirkin canavarlar gibi ağızları hala aç. Hala iç içe kemikler; Kürt'ü, Rus'u, Türk'ü, Ermeni'si vurdukları gibi birbirlerini, vuruldukları o ilk halleriyle yatıyorlar koyun koyuna ve elbette onlardan önce ölmüş onları bekleyen ana, baba, eş veya sevgilileri kimleri varsa onlar. Osmanlı yok artık, Rus Çarlığı da. Ama ardılları hala aynı iki yüzlülükle kutsal saydığını söyleyip duruyorlar bu meydanları. Ve beyninden çok işkembelerini besleyen profesörler kitaplarca döktürüyorlar palavrayı bu mevzilerdekilerden hareketle. Oysa hiç biri umursamıyor zerre kadar orada can verenlerin hiç birini. Mevziler hala açık, hala çimenler çiçekler uzak duruyorlar oralar-dan.

Bir gün görürseniz erik ağacının yanındaki gül ağacını, işte o zaman o genç geri dönmüştür.

10 Ocak 2017

SOL YANINIZA ÖLSEM

*Şarkın güneşine
kan sıçradı!
Ama, kalmadı zalimin
ihtişamı- itibarı.
Topraktan arşa uzanan
Gezginler;
Umudu büyüten ulu bir dergahın
sahibisiniz...*

*Hangi şarkının güftesi
susuz bırakmaz sizi,
hangi şiir ikram-ı hürmet eder size,
kaç türkü ev sahipliği yapar size,
bilemem!!
Lakin,
gönlüm yatalaktır!!
Elleriniz karanfilsiz!
Şirini-şerbet ekşiği hücreleriniz...*

*Sol yanınıza ölsem,
Kaç yazar Cebrail?
Mor ve mavi aşkına
çok görmese melekler,
çığlık-çığlığa sarılısam
bütün karıncalara.
Oof, ele güne karşı,
yine
sırılsıklamlardan
Kalmayım bu gece...*

*kaş ve göz-istan
yine ıslak!!
yine gam
yine keder
fırtınası var.
Asın beni Ezidilerin
sancılarında!
bedelse bedel!
bir daha batacak değil ya
Nuh'un gemisi,*

*Havva anamızın
namusunu hiç sorma, kardeş!!!
Çizmeyi aşan
dertlerimiz var!
zihinler suni,
diller zehri-zemberek!!*

*Çifte dikili heveslerim
benim,
örtbas edilir mi
iftiraya uğramış
gözyaşlarımız?
Penceremin önünde
unutmadığım zaman dilimlerim,
bağımızın bahçemizin
evliya-i, erenlerim
vicdanlar zemheri ayazı,
beş para etmez
zulmün abadı...*

*Nuriye dört yapraklı yonca
Şeyh Ahlati,
Semih' bir gülün hikayesi
Şeyh Bedreddin...*

*Cüzzamlı hafızalarımızın
kadim nöbetçileri,
Hayallerimizin tamircileri,
kıyamete kalmaz
kuyu bir kahve
keyfimiz...*

*Kimse asmasın suratını
hiçbir gönül çengeline,
zekkar zerrelidir onlar,
Karışacaklar toprak anaya
akacaklar
ummana....*

==== Recep ÇÖL====22.09.2017====

Adım Umut

Elif Can

Hepiniz tanırsınız beni... Kiminiz göz ucuyla baktı bana, kiminiz yürekten... Ama her biriniz yüreğine kattı.

Ben satırlarla, sözlerle yolculuk yaparım. Yaprakları çevirmenin, göz açıp kapamanın hızıyla akarım; zamanlar, mekanlar, insanlar arasında.

Hayatım kimi zaman size şu kadicık gelir; minicik. Kimi zaman Everest'ten büyük, yazılı tarihten uzun, kocaman. Gerçekte ise hayatın olduğu tüm zamanlarda ben varım.

Yollarımız sık sık kesişir, bazen göremezsiniz beni, ama her an yanı başınızda, bir soluktan kısa mesafede olurum. Muştularda sarmaş dolaş oluruş, üzüntülerde yürekdeki gölgecik ortaklaşır.

Gözlerden uzak tutulmaya çalışılırım, bir kutuda hapis kaldığım söylenir. Ama sorarım size, öyle miyim? Bakın yanınızdayım, nefes alıyorum, beraber atıyor yüreklerimiz. Elini uzat, dokun bana. Ulaşılmaz olmadım hiç. Bakın ellerim elleriniz kadar sıcak.

Ne zaman bir karanlık çökse içine iyi bak orada olacağım. Yokluk, yoksunluk, zulüm, esaret, açlık, ölüm her biri ebem sayılır. Şafağın ebesi en koyu karanlık gibi. Kan ağlarken sen, ben doğarım. Belki ilk anda fark edemezsin beni, hani bir katre kadar ışık sızıp parçalar ya karanlığı, işte aynen öyle kararmış,

kanlanmış yaşamını parçalayacağım. Yeter ki gör beni, benimle soluklan.

Mavidir adım. Gökyüzü ve deniz kadar bitimsizim. Huzur veririm yüreklere. Beni karanlık bir kutuya kilitleyip sizi bensiz bırakmak istediler. Yaşadığımız dünyaya "yalan" dediler. İnananlar da oldu elbet düşlerini ahirete ertelediler. Oysa kutu binlerce yıl önce parçalandı. Su kadar, gökyüzü kadar, sen kadar gerçek bu dünya. Değişim için, özgürlük için attığımız her adımda tüm zamanlarda olduğu gibi ben olacağım.

Adı kahramanlıklarla anılıp, tarihte yerini alanların ya da adsız kahramanların hep yanında, yüreğimdeyim. Mesela Prometheus, Olimpos dağında oturan tanrıların ateşini karanlıkta kalan insanlara sunarken bensiz düşünülebilir mi? Ya da Spartaküs, yüzyıllarca önce ayağında zincir, sırtında kırbaç eksik olmazken, onu ayağa kaldıran geleceği ellerine alırdır kuvvet neydi? Kendi geleceği için söz sahibi olmak isteği bensiz düşünülebilir mi? Tabi ki, hayır.

Kalıplar, sınırlar, sınıflar insanı yaralar. Özgürlük tür yolculuğum. Nice kıtlıklar, savaşlar, ölümler, katliamlarla dolu olsa da tarih, insanlık her zaman başını yukarı kaldırdı. Çizilen yolda daha iyisi için ilerledi.

Değişen, değişmesi gereken o keskin anlarda dil-

lere pelesenk oldum. Liderler, şairler, yazarlar, ozanlar binlerce yıl hep beni anlattı. Bense hiçbir yenilik yapılamaz. Yeni insan bense düşünülemez. Marx, Engels binlerce yıldan süzüp gelişimimi anlattı. Paris Komünarları, onların sloganlarıyla göğü fethetti. Onlar 146 yıl önce komünizm ruhuyla şaha kalktığında silahlanıp 71 gün korurken komünal yaşamı ben de onlarla paylaştım. Yenilen ekmekte, eldeki silahta, dildeki sözlerde ve yürekte ben vardım.

Lenin dersler çıkararak Paris Komününden ve koca tarihten, kurdu Sovyet iktidarını, 100 yıl geçti aradan. Doğu Avrupa, Çin, Küba, Kore, Vietnam adımları takip etti. Şimdi Küba emperyalizmin göbeğinde bir hançer.

"Daha fazla Vietnam Ernesto'ya bin selam" sesleri yükseldi dünyanın dört bir köşesinden. İşte ben o sözlerdeyim. Yayıldım, çoğaldım, kuşattım insanlığı.

Yenilgilere bakıp benden uzaklaşanların varlığını unutmamış değilim. Oysa Lenin gibi bakıp görebilmeli yeni olanı, gelişmekte olanı.

Yabancıyı değilim, sizlerden biriyim. Karadeniz'in hırçın dalgaları 15 yerinden bıçaklanırken ben-

dim Suphi'nin yüreğinde olan. Nazım'ın dizelerinde gördüğüm beni. Bazen Deniz denir adıma. (Unutmam ki, dünyanın, doğanın, insanın dörtte üçü su.) Üç tarafı denizlerle çevrili bu topraklarda nehirlere eklenip Deniz'e karıştım, Denizlerle çıktım so-

kağa, değişmesi gerekenleri haykırdı, köy köy kasaba kasaba. Sınırları aşım Filistin'e uzandım, öğrendim savaşmayı. Nurhak'ta yanan ateş oldum. Deniz'le dans ettim. Şarkılar söyledim, ezgileri hala devam eder.

Darbeler, darbeleri izledi. Sokaklar kuşatıldı, evler döndü zindanlara. Kayıpların, işkencenin, vahşetin haddi hesabı olmadı. Benim de kayıp olduğumu söyleyenler oldu ama oradaydım, içinizde. Emegin gününde yüzbinlerce emekçiyle doldurmadık mı Taksim'i? Onlar bizim gücümüzde güçsüzlüğü gördüler.

Dağıtmak, parçalamak, beni sizden koparmak istediler. Taksim Kızıl Meydan'a döndü. Beni sizlere hatırlatanlar her yıl o tarihi meydanlarda kızıl bayraklarla yerlerini aldılar ve milyonlara ulaştığımız günleri de gördük.

Zonguldak madencileri, İzmir belediye işçileri, İstanbul işçi ve emekçileri, Ankara'ya iktidara yürüyen

Ma- **vidir**

adım. Gökyüzü ve deniz kadar bitimsizim. Huzur veririm yüreklere. Beni karanlık bir kutuya kilitleyip sizi bense bırakmak istediler. Yaşadığımız dünyaya "yalan" dediler. İnananlar da oldu elbet düşlerini ahirete ertelediler. Oysa kutu binlerce yıl önce parçalandı. Su kadar, gökyüzü kadar, sen kadar gerçek bu dünya. Değişim için, özgürlük için attığımız her adımda tüm zamanlarda olduğu gibi ben olacağım.

Tekel işçileri, Türkiye ve Kürdistan'ın dört bir yanından gelip Ankara'ya çadır kurduğunda hep ben vardım.

Züğürdün tesellisi olmadım hiç, bilincin ürünü, tarihin çocuğuyum ben. Gücüm, kuvvetim haklılığımdan, gelecek tasvurumun gerçekliğinden gelir. Beni en iyi tutsakların anlaması, anlatması tesadüf değildir. Sınıfından, toplumdan soyutlayıp duvarlar ardına atılıp, tel örgüler demir kapılar ile kuşatılan tutsaklar ben olmasam nefes alabilir miydi? Her anlarında ben oldum yanlarında. Düşüncelerinden, düşlerinden vazgeçmeleri için her türlü işkence uygulanırken; Amed'de, Ulucanlar'da katledilirken onlarca can; "Ölürüm de diz çökmem karanlığın önünde, bir mermi de benden." diyerek bedenini silah yapıp parçalarken... Hep yanlarındaydım. Beni onlar ayakta tuttu. Düşünün bir kez, 19 Aralık'ta 22 zindana birden saldırıp 28 can katledilirken, Murat canımızın seslenişini, "Asıl siz teslim olun, etrafınız sarıldı!" düşünün bu güven, cüret nereden geliyor. Ölüm Oruçlarında günler mevsimlere yıllara evrildi. Aynı kararlılıkla göğü fethe çıktılar, teslim olmadılar, beni hiç yalnız bırakmadılar. Zindanlardan sokaklara taşım.

Sadece insan değil, doğa da katledilir bu topraklarda. Emeğin, bedeninin, duyguların pazara çıkması gibi doğa da sermayenin hizmetine peşkeş çekilir. Giyilen kıyafete, yürünen sokağa, oturlan ağacın gölgesine müdahale artınca, nefes alamayıp çıkıldı Gezi Parkı'na. Ağaca sarılan kollar kırılmaya çalışıldı. Vahşetin ucu bucağı olmayınca çadırlar alev alev yanınca, tüm ezilenler bir olup kuşattı meydanları. Taksim Gezi Parkı yüreği oldu eylemlerin. Yaşama vurulan zincirleri tek tek parçalamaya başladım. Medeni'yle birleşti canlarımız. Fırat'ın doğusu batısına karıştı. Ben orada aranızdaydım.

6-8 Ekim köprü oldu. Gezi'den ulaştım, Rojava'nın sokaklarına. Yeniden inşa için ilerleyen genç canların arasındaydım. Fırat'la Dicle'yi kavuşturan benim adına türküler yakılan kızlarım oğullarım vardır. Rojava'nın parlayan ateşinde beni gördü tüm insanlık Arin olup Kobane'de devleştim.

10 Ekim'de onbinlerin içinde patlayan karanlık da kuşatmadı beni. Sel olup akmaya devam ettim. Kendi içinde savaşa girdi burjuvazi. Tanklar indi, uçaklar havalandı. Beni hangi yöntemle boğacakları noktasında çatışmaya başladılar. Dertleri yalnızca sermayeyi biraz daha fazla yaşatmak. Son demlerindeler artık. Sonunu görünce savaş kaçınılmaz. Ancak bilinmelidir ki, son sözü ben söylerim.

Özgürlüğün, komünizmin türküsüyüm ben. Bu türkünün her notasında ona can verenler, canıma can olanlar vardır. Mücadele birliğiyle bestelenir, kızıl bayraklarla geleceğe akarım. Adım umuttur benim.

Güzel Şahin anısına

*69 kızıl gün boyunca
il il
sokak sokak
yürüyen
işgal eden
her tür saldırıya
yalınca karşı koyan
Güzel anamız*

*kızlarının oğullarının peşinde
haykıran
hesap sorup, sorgulayan
beyaz tülbendinin üzerinde
kızıl bantlı
güzel anamız*

*sana özgürlük sözüümüz vardı
sözüümüz sözdür
içimizde yalnızca
gecikmenin hüznü*

*F tipi eylemlerinde
Cumartesi anlarıyla
sadece tutsakların değil
ezilen, ötekileşen
her kesimin yanında
gördük seni
sözüümüz söz*

*yıllarca
gece demeden, gündüz demeden
açlık, zulüm demeden
koşup kucakladın yaşamı
yaşamımızı
öfkemizi, acımızı biliyor
yukarı kalkık yumruğun*

*sözüümüz söz
o büyük günde
birlikte halaya duracağız!*

20-22 Eylül 2017

KIRPI

Aysel Hoşgıt

Babaannem, köy evimizin taş merdiveni oturmuş, yarım Türkçesiyle heyecanlı bana bir şeyler söylemeye çalışıyordu. "Anlamadım babaanne ne oldu?" dedim. Hem zorlanır, hem de üzülürdü bizimle konuşurken babaannem. Çerkezce unutulacak diye hayıflanıp dururdu. Dediği gibi de oldu. Şimdi hiç birimiz dilimizi konuşamıyoruz.

Elinde bir sopa ile fındık harmanına yaklaşan kirpi sürüsünü gösterdi. Öğlen sıcaklığı bastırmadan karınlarını doyurmak için koşuşan bu hayvancıklara yaklaşmak pek mümkün olmadığından ancak sopayla iteleyerek topaç olmalarını sağlar, sonrada bunları kürekle fındık harmanından uzaklaştırırdık. Fındıkları başka türlü muhafaza edemezdik. Tavukları ve ördekleri de harmana yaklaştırmamak bizim görevlerimiz arasındaydı. En büyük yardımcımız ise heybetli görünüşüyle çoban köpeğimiz Yumak olurdu. Dikenli olmalarına, kendilerini korumalarına rağmen kıyamazdım bu hayvanlara ben.

Babaannem, acele et kızım, biliyorsun baban görürse yine kızar bize diye hayıflanıp duruyordu. Babam sadece fındık zamanı kızardı bize. Bir yıllık geçinmemiz buna bağlı derdi. Harmanı bekleme sırası o gün bendeydi. Tabi bütün torunlarının biricik des-

tekçisi de babaannem. Emektar Hasan Emmi de gece harmanı beklediği için gündüz uyuyordu. Bir yandan da tarlada fındık toplanmaya devam ediyordu. "Bu sabah ben namaza kalktığımda gitti ameleler tarlaya." dedi babaannem. Sıcak bastırmadan daha iyi çalışsınlar diye babamın talimatıydı bu. Okullar açılmadan da bu işlerin bitmesi gerekir.

Toparlanıp kasabaya gidilecek ve kış orda kalınacaktı okul için.

O gün akşam olmak bilmedi. Öyle sıcak bir gün ki, babaannem yarı Türkçe, yarı Çerkezce söylüyor, ben sana bugün oruç tutma demedim mi? Zaten çok zayıfsın, bu uzun günlerde dayanamazsın, küçüksün, sana günah yazmaz falan. Aynı odada yatarız ve ben sahurda herkesten önce uyanır, mutfaktan gelen yiyeceklerin kokusundan menüyü tahmin eder, babaanne uyan sofraya hazır diye seslenirdim.

Açlıktan, susuzluktan yorulmuş bir vaziyette yaşlılıktan yumuşamış koluna yaslandım babaannemin. İftar hazırlıkları başlamıştı. Babaannem, beyaz başörtüsünü burnuna kadar çekmiş yemek kokularından etkilenmemeye çalışıyordu. Yüzüne baktığımda boncuk mavisini gözleri pırl pırl, gülümseyerek bu akşam iftarda etli biber dolması da var, nasılda güzel koktu dedi. Mutfaktan gelen kokulardan menünün zengin olduğu

Elinde bir sopa ile fındık harmanına yaklaşan kirpi sürüsünü gösterdi. Öğlen sıcaklığı bastırmadan karınlarını doyurmak için koşuşan bu hayvancıklara yaklaşmak pek mümkün olmadığından ancak sopayla iteleyerek topaç olmalarını sağlar, sonrada bunları kürekle fındık harmanından uzaklaştırırdık. Fındıkları başka türlü muhafaza edemezdik. Tavukları ve ördekleri de harmana yaklaştırmamak bizim görevlerimiz arasındaydı.

anlaşılyordu. Etlı biber dolmasının kokusu bütün bahçeyi sarmıştı. Bu kokuyu alan kediler merdivene kadar gelip ayaklarımıza dolanmaya başladılar. Kedi ordusu demek daha doğru olur çünkü yirmiye yakın kedi vardı anımsadığım kadarıyla bahçemizde. Hiçbir koşulda eve girmezlerdi. Ancak böyle güzel koku alınca, ya da acıkınca, merdivene gelip koro halinde miyavlamaya başladılar. Babaannemin onların soy ağıcını anlatması çok hoşuma gider, bir yandan da nasıl ayırt ettiğine şaşırırdım. Hepsı birbirine benzeyen, bir sürü kedinin, o bunun annesi, şu onun ninesi, teyzesi, üç kuşak kedi sülalesi, oynaşmaya başladıklarında, saatlerce başlarından ayrılamazdım. Günde iki öğün yemekte, onları seyretmek ayrı bir keyifti bizim için. Bahçenin bütün hayvanlarının dost olması işin en güzel yanı. Öyle kareler var ki zihnimde. Tavuklar yemlerini yerken, köpeğimiz Yumak, komşu tavukları yaklaştırmazdı mesela. Kediler karnını doyururken, tavuk ve ördekleri de onlara yaklaştırmazdı.

Öyle bir konuşmaya dalmışız ki akşamın nasıl geldiğini anlamadık. Koyunlar kuzularken benim ne kadar heyecanlandığımı, doğururken annesi ölen bir kuzuyu nasıl biberonla beslediğimi, ahırın kapısı açıldığında, bütün diğer kuzular annelerini emmek için koşarken, annesiz kuzunun nasıl bana koştuğunu hatırladık babaannemle. İneğimiz sarı kız, karlı bir kış gecesi doğum yaptığında, ben de danayı göreceğim diye, annemin peşinden ahıra gitmek isteyip ağladığımı, sonra babaannemin benim ağlamama dayanamayıp, el feneriyle ahıra gidip, bana buzağıyı gösterdiğini, geceleri Yumak fazla havladığında, babaannemi uyandırıp avluda birimi var diye huysuzlandığımı anlattı. İftar topu patlayıp, ezan okunmaya başlayınca ev halkı masanın başındaydı. Babaannem kalabalık masada kendine ayrılan yere oturup beni de yanına oturtup orucumuzu açmıştı. Mis gibi kokan etli biber dolmasının yanı sıra, yengemin yaptığı başka nefis yemeklerle karnımızı doydurmuştu.

Şimdiki evimizin balkonuna kediler gelir. Sandalyemize oturur. Köyümdeki kedilerimiz gelir aklıma. Hiç kıyamam onları rahatsız etmeye. Balkonun önündeki küçük bahçeye de iki tane kirpi gelir bazı geceler, kendine has yürümeleleri vardır. Küçük bir ses duydıklarında hızlıca topaç olmaları hep ilgimi çekmiştir. Sabahları uyandıgımda Hasan Emmi'nin, gece harmana gelen kirpileri, koca findık küfesine doldurup götürürken, dikenli bir top yığını şeklinde görünen halleri gelir gözümün önüne. Bir de o güzelim yaz akşamlarında, bahçemizden toplanan taze biberlerle pişirilen etli biber dolmasının mis gibi kokusu gelir burnuma, şimdi benim pişirdiğim etli biber dolmaları hiç böyle güzel kokmuyor der, dalar giderim geçmişime.

*İçimde dönenip durur bir yılan,
Mağara kadın yılan
Sancı doğum yaratan
Derler ki;
kadınlar mağaralarda
doğururken insanı
Mağarada bir yılan dolanır
Ve eşleşir
Kadın, yılan
Mağara, rahim
İnsan, lanetli bir varoluş..*

*İçimde dönenip durur bir yılan
Mağara kadın yılan
Mağara beni hapseden bir beton
yığındır
Ben o mağarada bir yılan
Ve insan lanetli bir varoluş...*

*İçimde dönenip duran yılan,
Lanet diye okunmuş bir ferman
Bir kadını mağaralara
hapsederken
İçimde ölen insanlar
İçimdeki mağaralarda
Yılanlarla söyleşirler*

Gulareş Kara

MARAŞ KATLIAMI'NDA NELER OLDU?

A. Asya

Akşam eve erken gel, dışarıyı tehlikeli. Okulda kimseye karışma, hakkını arama, herkes nasıl yaşarsa biz de öyle yaşarız öğütlerini annelerinden duymayan yoktur sanırım. Sokağa çıkmazsam, haksızlığa sesli şekilde karşı çıkmazsam ortalama bir insan ömrü yaşarım diye düşünenler Maraş Katliamına dönüp bak-sın. Evlerinin kapıları kırılarak girdiler Alevileri katletmeye. Tecavüz, yağma, talan işkence ile doğumuna günler kala bir bebekten yaşlı, felç insanlara kadar önlerine çıkan her aleviyi öldürmeye yeminli insanlar. İnsan değil kuklalar. Kuklalar yargılansın değil derdim. Derdim, kuklacının elindeki tüm ipleri kesmek. Böylelikle insanlığa düşman kuklaların çocukları da insan kalabilir. Öyle bir makas bulmalıyım ki asırlarca yapılan zulümlere son verebilmeli ellerim. Bizim ellerimiz, emeğimizi insanlığımızı kurtarmak için hareket ederken kuklaların ellerinden kan akıyor. Bizim kanlarımız. Kuklacının ellerinde yoldaşlarımızın kanları...

Devrimcileşen kitleleri sistem içinde tutabilmek için bir kukla daha çıkar sahneye. O zaman altını henüz bezlememiş ve titreyen vücuduyla "Benim tek bir vazifem vardı o da bu ülkeye komünizmin gelmesini engellemektir. Görevimi başardığımı sanıyorum." diye itiraflar yapmamıştı. Sermayeye itaat yeminleri ederek işçi sınıfına vaatlerde bulunuyordu. Alevi katliamı ile verilen mesaj topluma bir gözdağı vermek, sindirmekti. Çünkü katliamlar yapılırken de buna karşı çıkan sadece aleviler değil Kürtler değil devrimci demokrat Türk Sünni kesimi de içerisindeydi. Devlet eliyle organize edilmiş bir katliamda, katliam öncesi hazırlıklara değinip ardından katliamı yaşayanları an-

latmaya çalışacağım.

4 NİSAN 1978 kendine Etko adını veren (Esir Türkleri Kurtarma Ordusu) faşist örgüt esir Türkleri kurtarmak için Maraş'ın yoksul emekçi mahallesi Yörükselim'de Erenler Kahvehanesi'ni tarar. Gıjık Dede katledilir ve Hüseyin öğretmen de yaralanır. Esir Türkler kurtarılamamış olacak ki saldırılar devam eder.

17 Nisan 1978; CHP ilçe başkanlığına bombalı paket bırakılır. Paketi açan kişi ölür.

Kasım ayında ÜGD (Ülkücü Gençlik Derneği) kurulur. Başına, 1976 Pazarcık katliam faili getirilir.

13 Aralık günü Endüstri Meslek Lisesi'nde faşistler okul içerisinde Mustafa Yüzbaşıoğlu ve Hacı Çolak adlı öğretmenleri ve öğrencilerine tehdit mektupları gelir. Kim oldukları tespit edilince okulu basıp öğretmen ve öğrencilerini darp edilir.

19 Aralık günü Çiçek Sineması'na bomba atılır ortam iyice gerginleşmiştir.

20 Aralık günü Akın Kiraathanesi taranır.

21 Aralık günü Tüm Öğretmenler Birleşme ve Dayanışma Derneği (TÖB-Der) üyesi Hacı Çolak ve

Mustafa Yüzbaşıoğlu öğretmenler okul çıkışı evlerine yürüdükleri bir sokakta katledilirler. Hacı Çolak hemen oracıkta, Mustafa Öğretmen ise hastanede katilin eşkalini bildiren ifadesini verdikten kısa bir süre sonra can verir.

22 Aralık Cuma günü iki öğretmenin cenazesi otopsi yapılıyor gerekçesiyle geciktirilir. Öğretmenlerden biri suni kökenli olduğundan camiye doğru yürüyüş başlar. O güne kadar ki en kalabalık yürüyüş olur Maraş'ta. Yürüyüş alanına girerken insanların üzerileri aranarak girebilirler. Sadece Kürt Aleviler değil Türk Sünni kökenli demokrat aydınlar da katılır Maraş esnafı dükkânlarını kapatıp, öğretmenler ve öğrencileri okulları boykot ederek katılırlar. "Komünistler camiye giremez, Aleviler camileri yakmaya geliyor, Komünistlerin cenaze namazı kılınmaz!" söylemleri ile camiden çıkan kitle kışkırtılır. İmam Mustafa Yıldız Cuma vaazında şu 'öğütleri' verir:

"Oruç tutmak, namaz kılmakla hacı olunmaz, bir alevi öldüren beş sefer hacca gitmiş gibi sevap kazanır; bütün din kardeşlerimizi hükümete ve komünistlere, dinsizlere karşı ayaklanmaya çağırıyorum.

Çevremizde bulunan Alevileri ve CHP'li Sünni imansızları temizleyeceğiz."

Burada imamın hitap ettiği kitle yoksul faşistlerdir zira zenginlerin hacca gitmesi için mahallelerde katliama katılmasına gerek yoktur parasını verir sevabını alır.

Daha önceden hazırlıklar yapılmış camiye yaklaşılnca yoğun bir ateş bombardımanı, taşlar sopalarla birçok insan yaralanmış, panik halinde en yakın emekçi mahalle Yörükselim'e sığınmışlardır. Cenazeler ortada kalmıştır.

Gergin bir sessizlik başlar. Bazı kaynaklar yakın zamanda nüfus müdürlüğünden geliyoruz denilerek emekçi mahallelerinde ev ev gezildiğini hangi evlerde ne kadar alevi yaşadığı tespit edilerek katliamın boyutunun hesaplandığını ve evlerin daha sonra basılarak silahların toplatıldığını yazar. Yani aleviler hem fişlenir hem savunmasız bırakılmak istenir.

22 Aralık gecesi Alevilerin mahallelerine saldırıcağını yayan kuklaların silahlanma çağrıları ile hazırlıklar görülür, faşist komşularının evleri arı kovana gibi sabaha kadar hiç durmaz. Gündüz cenazeye yapılan

saldırıda Alevilerin 3 müslüman şehit ettiği haberleri Maraş'ta yayılır. Cami hoparlöründen sabaha kadar sürekli kışkırtıcı çağrılar yapılır.

23 Aralık'ta polisler karakola çekilmiştir. Alevilerin kendilerini koruyabildiği mahallelerde deneme yapan faşistler; 24 Aralık'ta ilan edilen sokağa çıkma yasaklarıyla birlikte asker kışlaya döner.

Asker yetersizliği diye formüle edilen davranışların ardında topyekün bir devletin kendi halkını yok etme, sindirme politikaları gözükiyordu. 24 Aralık günü çevre köy ve ilçelerden gelenlerle birlikte vahşice katledildi insanlar.

"Komünistleri bırakmayın, Allah yoluna kesin, Sütçü İmam aşkına vurun. Bugün cihad günüdür. Bir alevi öldüren cennete gider. Alevileri öldürelim memleketi temizleyelim. Alevileri öldürelim şahit kalmasın!" diye bağırarak faşist kışkırtıcılar Yörükselim, Yenimahalle, Serintepe gibi yoksul mahallelere saldırdılar. Öyle bir zulüm ki bu ölüler yerden kaldırılamaz, yaralıları hastaneler muayene etmez, hastane kapısında bekleyen faşistler yine de gelebilenlere son darbeyi orada vurur. Çocuk, yaşlı, hamile demeden sürer katliam. Aleviler sünnetsizdir denilerek öldürdükleri birçok erkeğin pantolonunu indirilir. Attıkları sloganlarla sanki devletten bağımsız işliyor izlenimi vermeye çalışılarak; "Karaoğlan'ı çağırın sizi kurtarsın, Türkes burada, Ecevit nerede?"

Günlerce uygulanan katliamın ardından Alevilerin %80 i Maraş'ı terk etmiştir.

Şimdi size katliamda yitirdiğimiz bazı insanları tanıttacağım.

Katliam başladığında ilk saldırılan evlerden birisi Kamil-Gülşen Ün ailesinin eviydi. Kapıya dayandıklarında camları taşıyarak, içeri yanıcı maddeler atılır. Kamil devlet memuruydu ve kimseyle kendince bir sorun yaşamadığı için de onlara saldırı olabilece-

ğini hiç düşünmemiştir. Kapılar kırılmış yaka paça dışarı alınmış işkence ile ağır yaralanmıştı. Katliama katılanların birçoğunu tanıyordu. Gülşen'in ve oğlu Zekeriya'nın sürüklenerek getirildiğini gördü işkence ediyorlardı gözleri önünde, kalkmaya çalıştı kalkamadı, kanlar boşanıyordu üstünden. Katliamcılar başka evlere saldırıp yağmalarken komşuları geldi yardıma. Hastahaneye götürdülerse de saldırganlar Kamil'in muayene olmasını engellediler. Hastahane bahçesinde kan kaybından öldü.

Güllü Ergönül evde çocuklarını saklamaya çalışıyordu. Kırılan kapı sesiyle içeri doluşanlar benzine evi yakmaya çalışıyorlardı. Ali 7, Türkan 5 yaşındaydı. Güllü'yü sürükleyerek dışarı

Ev-
lerinin ka-
pıları kırılarak girdiler
Alevileri katletmeye. Tecavüz,
yağma, talan işkence ile doğumuna
günler kala bir bebekten yaşlı, felç insan-
lara kadar önlerine çıkan her aleviyi öldür-
meye yeminli insanlar. İnsan değil kuklalar.
Kuklalar yargulansın değil derdim. Derdim,
kuklacının elindeki tüm ipleri kesmek. Böyle-
likle insanlığa düşman kuklaların çocukları
da insan kalabilir. Öyle bir makas bulmalı-
yım ki asırlarca yapılan zulümlere son vere-
bilmeli ellerim. Bizim ellerimiz, emeğimizi
insanlığımızı kurtarmak için hareket
ederken kuklaların ellerinden kan
akıyor. Bizim kanlarımız. Kuk-
lacının ellerinde yoldaşla-
rımızın kanları...

çıkartırlar ve türlü işkencelerle katlederler. Ali ve Türkan'ı komşuları bulduğunda başka bir alevi aileye emanet bırakırlar. Kaçma hazırlığında olan aile ise Ali'ye "Çocuğu doktora götürüp getiriyoruz bizi bekleyin." diyerek kaçarlar. Alevi aileler valiliğe gidiyorlardı. "Ben bir şey yapamam saklanın." diyordu valilik. Sokaklarda "Alevi evi gösterin!" naralarıyla yürüyordu faşistler. Faşist kadınlar benzin taşıyorlardı, kesici aletler getiriyordu.

Bu zulme susmayan Türk-Sünniler, Alevilere evlerini açıyorlardı. Faşistler kapıya dayanıyor onları bize verin diyordu; kimisi veriyor, kimisi camı pahasına koruyor, saldırganlar başka evlere gidiyorlardı. Kimi Alevilerin oturduğu evin sahibi de bağırıyor "Bu aleviler gebersin de varsın ev de gitsin!" diye bağırarak kendi evine ateş açıyordu.

Ümmühan Duman Sünni bir kadındı. Alevi olan Mahmuthan'la evlendiğinden beri kendi toplumundan dışlanmıştı. Mahmuthan'ın bakkal dükkânı yağmalanırken üst katta aile tedirgindi. Ümmühan cama çıkmış "Ben de müslümanım, namaz kılıyorum." diyerek

ailesini kurtarmaya çalışmış. Üst kata çıkan katliamcılar sınava tutmuşlardı. Tüm soruları cevaplamasına rağmen işkence ile öldürülür.

Cenazeler öbek öbek durur köşe başlarında. Soğuk hava depolarında yakınlarını bekler. İnsanlar cenazelerine sahip çıkmaya korkarak göçer. Birçoğu nerede gömülü bilinmiyor.

128 yaşında Nazım Dede devleti tanıyanlardan. Dersim’de yaşananları, Ermenilerin yaşadıklarını biliyordu. Bir çığlık sesi geldiğinde hangi komşusunun sesi olduğunu anlıyor yüreğine bıçak saplanıyordu. Birçoğunun doğumunu bilir, elleriyle evlendirmişti. Bu zulüm de kalp krizinden ölü. Evdekiler bir yanda dedelerine yanarken bir yanda evdeki yangını söndürmeye çalışıyorlardı anaların ağtılar arasında.

Cennet anne Elbistan’lıydı. Torunu Hasan’ın patronu Sünni kökenli demokrat biriydi. Katliamcıların kapılarını kırmalarını beklerken, Hasan’ın patronu gelmiş umut ışığı olmuştu. Kendi evine götürecekti. Acele etmeleri gerekiyordu. Cennet anne yürüyemi-

yordu. Gözleri de çok az görebiliyordu. Bizi yavaşlatmasın, yaşlıdır dokunmazlar, diyerek anneyi evde bırakıp giderler. Kapılar tekmelendiğinde anne yalnız başınadır, ağıt yakıyordur. Seni kurtarmaya geldik diyerek onu kapıya çıkartırlar. Çok ağır işkencelerle vahşice katledilir.

Kimi evlerin kapısında sesleniyorlardı; “Ali Abi komşuyuz, bizden size zarar gelmez.” Umut etmek istiyordu insanlar, inanmak istiyordu açıyorlardı kapıları. Çocuklara tecavüz ediliyor, yağma, talan, işkence arasında kan akıyordu Maraş’tan.

Göründüğü gibi çok da yabancı gelmedi bu yaşananlar değil mi? Hatta yeni hazırlıkların hepimizin gözleri önünde yapılıyor olması da tesadüf değil. Dünyanın her köşesinde, her gün o kadar çok katliam yaşanıyor ki. Kimileri yanbaşımızda, kimileri adını duymadığımız şehirlerde, ülkelerde. Yaşamı savunanların inatçı başkaldırılarıyla umut yeniden filizlenip boy veriyor. Bu zulüm baki değil. Özgürlüğün ülkesinde insanca yaşayacağımız günler pek yakında.

Denemeler

Gülsu Naz

Bir Delinin Hatıra Defteri

Günlük yaşantıda insanlarla olan ilişkinin ve hayatın bize “zorunluluk” olarak koyduğu görevlerin insan üstündeki etkilerini koskoca sahnede tek başına yöneten Genco Erkal’dan izlemek sanata ve tiyatroya olan inancımı daha da artırmıştı zamanında. Hayatı ustaca sahneye yansıtan bu oyun yeri gelince zekice espirileriyle hem güldürüp hem düşündürdü, yeri gelince de hayatın acı gerçeklerini hiç acımadan yüzümüze vurdu. Ya hayatın zor ve yalanlarla dolu yolunun bir parçası olacaktın, ya da onun yalanlarının karşısında onların yarattığı “normal”in aksine, biraz vahşi, biraz saf duygularınla, kendin olarak karşılarda duracaktın. Kolay olmayacaktı koskocaman karanlık bir hiçliğin içinde bir alev topu gibi parlamak, bedelleri

de olucaktı. Belki benliğinden bile uzaklaştıracaktı seni. Ama sen ne olursa olsun onların yarattığı çizgilerin dışında, ufukların ötesinde usulca salıncacaktın.

Bu iki yol ayrımını ustaca bize gösteren bu oyun hem düşünmemizi, hem de bir şeylerin farkına varmamızı sağladı belki de o yüzdendir ki 50 yıldan beri oynanan, oynanmaya da devam edecek bir oyundur. Sanırım bu kadar yazdığım şey bu oyunu neden sevdiğimi ve bende neden güzel duygular çağrıştırdığını anlatmıştır. Bu tiyatro oyununa düşünmemi ve bunun hakkında yazmamı sağladığı için minnettarım.

Şairler ve Yazarlar Yazılarını Nasıl Yazarlar

Bana göre yazılar duygunun en yoğun olduğu ve kafanda dolaşan tilkilerin kuyrukları kalbine bir kelepçe misali sarıldığında ortaya çıkan ve sayfalarda yaprak yaprak yerlerini bulan bir ifade şeklidir.

Çoğu şair ve yazar hayatın zorluklarını bir acı su

misali tatmış ve gerçeklerin ışığı karşısında bir meyve misali olgunlaşmış yeni hayatlara ve bakışlara kucak açmıştır. Bu yenilik ve bakışlar yerine sığmaz olunca da yeni yuvasında, yani huzur kokan kitap sayfalarında yerini bulmuştur.

Bu yüzdendir ki şimdi her kitapta yeni bir hayat bulup başka bakışlara kucak açabiliyoruz. Onların tecrübelerinden tecrübe edinip hatalarımızın üstüne gidebiliyor ve onları doğrularımız haline getirebiliyoruz.

Bu durum bir döngü haline gelmiş ve her ilhamda yeni bir yazı ve her yeni bir yazıda yeni bir etkileşim oluşup kitapların yazılma süreci bir döngü haline gelmiştir.

İhtiyacım Yok!

Herkes bir şeye ihtiyaç duyar. Yazmaya arzu duyar mesela. Kalbine, beynine dolup taşınca düşünce tomurcukları, yeni hayatlarda fizlenmek için dürter durur insanı. Sığmaz olur yerine. Yeni yuvasını, defter sayfalarını, bekler; biraz sabırsız. Ya da yazabilmeye ihtiyaç duyar. Korkar olur kalemi eline alıp düşüncelerine yeni yuvalar inşa edememekten. Korkar onları değiştirmekten bu çaba uğrunda. Bazen de durur işte. Öylece. Kendinden bir şeyler katmadan hayata. Top-

lumun önüne ittiği şeyleri olmazsa olmazı sanar ve tüketir kendini onlara. Ve olmazsa olmazı sandığı o şeyler hep daha da fazlasını ister, bencilce. Sense hiçbir şey katmadan hayata karanlığın içindeki değersiz, minik, siyah bir nokta olursun onun uğrunda. Var gibi, ama aslında hiç olmamış gibi.

Bu oyun oynamamız için önümüze sunulduğunda "Evet, bizim oynamamız gereken oyun bu" diye düşünmüştüm. O günden bugüne, yani 4. oynaşımıza kadar hiç fikrim değişmedi, aksine oyuna daha da bağlandım ve benimsedim. Satıcı karakteriyle biraz kendimi harmanladım ve ortaya benim satıcım çıktı. Onu oynarken ondan en nefret edebileceğim şekile bürünmesini istedim. Sinsiliğine içimdeki kapalı kapılar ardına sıkılmış sinsilikten ekledim. Biraz daha, biraz daha arttı canavarlığı. Biraz daha canavar olsun ki görsünler istedim. İplerin kimin elleri tarafından sıkı sıkıya tutulduğunu bir nebze de olsa anlamalarıydı

Okur

dileğim. Hala da öyle. Ve ben her o sahneye çıktığımda biraz daha canavar olmasını isteyeceğim ondan. Hem en nefret ettiğim yalanlar gibi, hem de göstermeyi en sevdiğim gerçekler gibi. Satıcıya bize bunları gösterdiği için minnettarım. Umarım terkederken kasabayı ardında kendi gibi olanları da sürükler. Bir daha hiç gelmemek üzere...

Bu oyun hem bize, hem de izleyenlere tüm çıplaklığıyla şunu gösterdi: İHTİYACIM YOK! Dolaplarca giysiye, görkemli bir eve ya da daha iyi bir arabaya ihtiyacım yok! Toplumun önüne koyduğu çizginin içini doldurmak yerine, o çizgilerin dışına taş. Tüm o sınırlara, çıkmazlara inat. Son olma, sonsuz ol. Bütün ihtiyaçların orada, tam da sonsuzluğun içinde saklı. Onu bulduğunda sen bu yazıyı okuyan, beni anlayacaksın.

gülümsemeler içinde

*işte bak karşımdasın.
gülümsemeler içinde,
capcanlı,
dokunsam kırılır;
baksam hayal gibi...*

*ne güzel
seni yakından yaşamak
gamzelerinde güllerin birikimini görmek,
ne güzel...*

*ben, öylece ne dalıp giderken gözlerine,
sen, ürkekçe bir buse konduruyorsun yanaklarıma.
sonra utancından,
başını gömüyorsun kızıl saçlarına.
kızıl saçların da,
nazlı nazlı salınır omuzlarına
derken,
titrek ellerinden güzelliğin dökülür üstüme.
etraftaki kuşlar,
yapraklar gülüşür bu halimize.
sense, gene gülümsemeler içindesin.*

*sen şimdi gülümsüyorsun ya,
bende gülümsüyorum bu zamanın ızdırabında.
ve sen güldükçe,
ölümün o karanlık halini unutuyorum.*

*ama biliyorum,
birazdan gideceksin.
gitme diyemiyorum,
utanırım,
korkumu görürsün diye*

*keşke gitmesen,
hep aydınlık olsa
ve biz,
gülümsemeler içinde kalsak...*

sinan hüseyin

Çünkü Yaşamak Galip Sevgilim Hayat...

Avaşın

Yıkıcılar ve yaratıcılar görev başına

Sınırların kanatmadığı zamanları da yazar tarih. Bir toprak parçasına vurulan, o ilk bıçağın hemen öncesini. Biz adına, yeryüzü günleri diyelim. Hani suların rengine giderdi yüzümüz. Kuş uçardı, gökyüzü hani. Elma yasağının tanınmadığı bir bölüşümü yaşadık seninle. Yani henüz tanrı-ları bile doğurmamıştık... Koşardık iklimler boyu/ Gülerdik seslerin en çoğul hali. Vesselam ayrıksız yaşamaktı yeryüzü günleri...

Sonra, mülkiyetli bir ilişki biçimine değiştik zamanı. Kutsal ayrılıklar çektik aramıza. Dikenli tellerin acısını içirdik yeryüzü çocuklarına. Savaş buyurduk dağlara, taşlara ve insana. Savaş buyurduk kuşlara, karıncalara ve insana... Susmadı ellerimiz. Yangınlar düşürdük tüm kavuşmalara. Bak burada mesela; kalbim dört parça yara. Doğuda ve batıda, kuzeyde ve güneyde; tam dört parça kara...

Bir yanda Heskîf; Dîjle'nin iki yakası/ Sular mağlubu... Kırsal yalnızlıklarımız siliniyor haritalardan. Siliniyor elleri tarih yazıcılarının. Dinamit döşeniyor on iki bin yıllık ömrün tanıklığına. Dinamit diyorum.. uçuyor ilk öykülerin sayfaları...

Ve orta yerinde ülkenin, sürüyor zulme karşı manifestosu iki bedenin. Yenilgilerden doymayan, açlıkla terbiye diye bir filmin uzun tekrarıdır sahne. Açların ülkesinde, açlıkla terbiye! Açlık sevmekte, düşte, düşüncede.. ve midede açlık. Dağıtılıyor çok uluslu meydan. Dağıtılıyor meydan kan revan. Tutsak düşmeyen

umudun gözbebeklerine kelepçe sunuyor buyurgan. Çivi gibi kazınmış eski bir şarkı bu.. ezber makamında tarihi ağlatan. Filmin uzun ve paslı bıçak kesigi acısında, ağır hikayesini işliyor aynı zaman...

İçimiz tufan ve biriken isyan: nerede oğul Süleyman? Tüm sokaklarında ve haykırışlarında inancın, geçiyor bir 'Güzel' kadın. Geçiyor kadın ve erkek sesleri arayışın. Anneleri 'faili meçhul' yaraların, Cumartesilerin... Ve bekleyenler, bekleyenler.. hep bekleyişle ömrü tamam edenler. Tutulsun kaydım; bu coğrafya dersinde hükmen bir kayıp fotoğrafıdır yaşamım. Adımın geçmediği kimlikler bilirim...

Susturulmuş, yanılmalı yaşamlar toprağı burası. Ulusal ve sınıfsal düşüyor başlar aşağı.. daha aşağı. Yine de baş verir umudun yüzleri. Ve yine de bizindir bu ezgin öyküler. Ve de biliyorum, bir arayış başlayacak birazdan. Yaşanılmalı günlerin gerçekliğini, olabilirliğini okuyacağız kitaplardan. Kitapların her cümlesinden bir devrimin güzelliğini yaratacak düşlerimiz. Ülkelerin ve şehirlerin içinden geçecek mutluluk halimiz. Ağaçlara ve upuzun çayırlara, yağmura ve insana; verilsin müjdemiz. Birazdan, bir mümkünün düşlerinden yazılacak tarihimiz. Çoğalmalı, çoğaltmalı karşı koyuşları. Övgüler dizilsin ki o kitap yoksunları bizden değildir. Lanetler edilsin ki o kapital tapıcıları bizden değildir. Şimdi, düşen taşlar yeniden toplanmalı, düşen taşlar yeniden. O iktidarlar, Mina Dağı'nın kendisidir. Yıkıcılar ve yaratıcılar görev başına diye sarıl kendi ellerine. Ve bir yürüyüş eyle değişti değişecek bu iklime...

Yeni Başlayanlar İçin Oyunculuk Eğitimi Alma Rehberi

Kemal Oruç*

Bir şekilde oyunculuk sizi cezbetmiştir; siz de amatör ya da profesyonel oyuncu olmak için ya da kişisel gelişiminize fayda sağlayacağını düşündüğünüz için oyunculuk eğitimi almaya karar vermişsinizdir.

Bu yazıda istediğiniz oyunculuk eğitimine ulaşmak için hangi yolları izleyeceğinizi ve karşılaşılabileceğiniz durumları anlatacağım.

İhtiyaçlarınızı Belirleyin

Neden oyunculuk eğitimi almak istiyorsunuz? Profesyonel olarak tiyatrodan ya da sinemada oyunculuk yapmak için mi? Kişisel gelişiminize katkıda bulunsun

diye mi? Sosyalleşmek için mi? Amatör bir ekiple oyun sahnelemek için mi? Oyunculuk okullarına hazırlanmak için mi?

Profesyonel oyunculuk yapmak için alacağınız eğitimin (üniversitede ya da özel bir oyunculuk okulunda) size oyunculuk disiplini kazandırması ve gerekli donanımı sağlayabilmesi gerekir. Seçeceğiniz okulun özelliklerinin (eğitmenler, okulun bulunduğu bölge, eğitim içeriği, ücreti vs.) ihtiyaçlarınızı karşılayabileceğinden emin olun. Diğer bir taraftan sadece sinemada oyunculuk yapmak istiyorsanız, gideceği-

niz kurumun sinema oyunculuğu eğitimi veriyor olması gerekir. Oyunculuk temelde aynı olsa da, tiyatro ve sinema gibi iki farklı alanda uygulanması teknik farklılıklar gerektirir. Eğitim içeriğinin istediğiniz alana yönelik olduğundan emin olun.

Oyunculuk eğitiminin kişisel gelişiminize katkıda bulunacağı ve sosyalleşebilmenizi sağlayacağı kesin; ama verilen çalışmalarını yerine getirmede başarısızlık hissi sizi rahatsız edebilir ve hayal kırıklığına uğrayabilirsiniz. Bu nedenle oyunculuk atölyesi yerine bir yaratıcı drama atölyesine katılmanızı öneririm. Yaratıcı drama kişisel gelişiminize daha fazla katkı sağlayacaktır, çalışmalar daha keyifli olacaktır ve diğer katılımcılarla etkileşiminiz daha güçlü olacaktır.

Diğer bir taraftan, kurumların çoğu profesyonel/akademik sınıf ya da hobi/kişisel gelişim sınıflarını ayrı ayrı açmaktadır. İhtiyacınıza göre hangi sınıfa katılmanız gerektiğini belirleyin. Duruma göre sizin isteğinizle ya da eğitmenlerin yönlendirmesiyle sınıflar arasında geçiş yapabilirsiniz.

Amatör olarak oyunculuk yapmak demek, o işten para kazanmadan, gönüllülerden oluşan bir ekiple oyun sahnelemek demektir. Ekipteki bireyler ne kadar donanımlı ve çalışmaya hazır olursa sahnelenecek oyun da o kadar kaliteli olacaktır. Dolayısıyla katılacağınız temel oyunculuk atölyesi size bu donanımı sağlayabilmelidir.

Bütçenizi Belirleyin

Oyunculuk eğitimleri ücretsiz ya da ücretli olabi-

lir. Bir bütçeniz yoksa ücretsiz eğitim veren özel kurumlara ya da kamu kurumlarına, amatör tiyatrolara ya da okul tiyatrosuna başvurmanızı tavsiye ederim. Ayrıca ücretli eğitim veren kurumların açtığı burs sınavlarına katılabilir, tam burs alırsanız, ücretsiz eğitim alabilirsiniz. Öğrenci kulüpleri ve bazı dernekler aylık 20-30 TL kadar bir eğitim alabilir. Belediye ya da halk eğitim merkezi gibi kamu kurumlarının eğitim için ücret talep etmesini ise doğru bulmuyorum. Bu o kurumların zorunlu hizmeti olmak zorundadır. Belediyenizden talep edin!

Kişisel gelişim için oyunculuk eğitimi almak istiyorsanız, yüksek ücretli eğitimlerden uzak durmanızı tavsiye ederim. Böyle bir eğitim için aylık 150-250 TL kadar ödemeniz normaldir.

Bir bütçeniz varsa ve profesyonel eğitim almak istiyorsanız gideceğiniz kurumun taleplerinizi karşılayabileceğinden emin olun. Özel eğitim kurumları (şirketler) ayda 2000 TL'ye kadar sizden ücret talep edebilir. Kurumun yüksek ücretli olmasının sebebi eğitim içeriği değil de, yoğunluğu sebebiyle eğitime bir türlü gelemeyecek olan, ünlü dizi oyuncularının eğitim kadrosunda yer alması olabilir. Dikkat edin! Çok daha uygun fiyata (Örneğin aylık 300 TL), donanımlı öğretmenlerin bulunduğu profesyonel eğitim kurumları bulabilirsiniz.

Devlet konservatuvarlarında ya da devlet üniversitelerinde artık harç verilmiyor. Özel üniversiteler ise sizden yıllık 20.000-50.000 TL arası bir ücret talep edebilir. Genellikle başvuran herkese %50 burs verirler.

Oyunculuk Eğitimi Nerede Alınır ve Nasıl Başvurulur?

- Üniversite bünyesinde bulunan konservatuvarda ya da oyunculuk bölümünde;

Üniversite bünyesindeki konservatuvar ya da Güzel Sanatlar Fakültesi'ne bağlı oyunculuk bölümünde eğitim almak için üniversite giriş sınavında barajı geçmeniz ve daha sonra yetenek sınavında başarılı olmanız gerekir. Üniversiteler her yıl web sitelerinde yetenek sınavı tarihlerini ve koşulları yayımlar.

Üniversite bünyesinde bulunan bir oyunculuk okuluna hazırlanma sürecini detaylı bir şekilde öğrenmek için www.kemaloruc.net adresinde bulunan "Yeni Başlayanlar İçin Oyunculuk Okullarına Hazırlık Rehberi" adlı yazımı okuyabilirsiniz.

- Özel eğitim kurumları (şirketler), özel tiyatrolar, vakıflar, dernekler, sanat merkezleri, belediye gibi kamu kurumları ya da halk eğitim merkezleri bünyesinde;

Elbette gönül ister ki herkes üniversite düzeyinde oyunculuk eğitimi alsın ve iyi oyunculuk yapsın. Fakat günümüz koşullarında üniversitelerin çoğunda oyunculuk bölümü olmasına ve bölümlerin her yıl yüzlerce mezun vermesine rağmen çok azı oyunculuk yapmakta/yapabilmektedir. Dört yıllık oyunculuk eğitiminin uzun süre alması ve sonucunun düşük verimli olması daha kısa süreli alternatif oyunculuk eğitimlerinin ortaya çıkmasına vesile olmuştur.

Bu kurumlarda uzun süreli oyunculuk okulları ya da birkaç ay süren oyunculuk atölyeleri yapılır. Halk

eğitim merkezlerinde MEB onaylı oyunculuk eğitimi verilir ve bu eğitimler oyuncu yerine oyunculuk eğitimi yetiştirmek için yapılabilmektedir. İçeriğini ve eğitmenlerin kimler olduğunu iyi araştırın. Zira zorunlu ve ücretsiz çalıştırılan eğitmenlerin bulunduğu bir halk eğitim merkezi size pek bir şey vermeyebilir. Diğer bir taraftan iyi eğitmenlere de denk gelebilirsiniz.

Her kurum web sitesinde, sosyal medyada, TV’de ya da afiş, el ilanı yoluyla duyurularını yapmaktadır. Özellikle web sitedeki eğitim detaylarını incelemeniz ve sonra verilen iletişim bilgileri yoluyla kuruma ulaşmanız gerekir.

Şirketler genellikle sözleşme yaparlar. Örneğin sekiz aylık bir eğitim almak için sözleşme yaptığınızda eğitim almayı bıraksanız bile sekiz aylık ücretin tamamını ödemek zorunda kalırsınız.

- *Üniversitelerin sürekli eğitim merkezlerinde ya da öğrenci kulüplerinde;*

Üniversitelerin sürekli eğitim merkezleri (SEM) herkese açık eğitimler düzenlemektedir. Bu eğitimler ücretlidir ve sadece yeterli katılım sağlandığında başlar. Her üniversite web sitesinde bu eğitimlerin duyurusunu yapar.

Üniversite kulüplerindeki eğitimler ücretsizdir ya da eğitim giderlerini karşılamak için küçük aidatlar alınır. Eğitim veren kişiler genellikle aynı kulüp bünyesinde yetişmiş olan aynı üniversitenin üst sınıflarda olan insanlardır. Nadiren bu kulüplerde profesyonel eğitmenler de eğitim vermektedir. Çoğunlukla kolektif eğitimler/çalışmalar sonunda bir oyun sahnelenir.

Her kulüp sezon başında bir stant açarak ya da afiş, el ilanı yoluyla tanıtımlarını yapar, üye toplar ve üyelerle birlikte eğitim çalışmaları yapar.

- *Okul tiyatrosu bünyesinde;*

Genellikle ilkokuldan üniversiteye kadar her dönemde tiyatro kulüpleri ya da okul tiyatrosu vardır. Tecrübeli öğretmenler, öğrenciler ya da profesyonel bir eğitmen eşliğinde kısa süreli eğitimler düzenlenir ve sonra oyun çalışılır.

Duyurular sınıflarda ya da ilgili panolarda yapılır.

Genellikle seçme yapılır.

- *Bir amatör tiyatro bünyesinde;*

Mahallede, köyde, okulda, fabrikada ya da plazada vs. kurulan amatör tiyatrolar her yıl kolektif atölye çalışmalarından sonra kolektif çalışmalar yaparak oyun sahneler.

Panolarda ilanlarını görebilirsiniz ya da en yakın sahnede denk gelebilir ve onlara katılmak istediğinizi söyleyebilirsiniz. Genellikle kapıları düzenli çalışmalar yapabilecek herkese açıktır.

- *Özel ders;*

Profesyonel bir oyunculuk eğitmeninden özel ders alabilirsiniz. Ama bunun maliyeti oldukça yüksek olabilir. Eğitim almak istediğiniz kişiye bizzat ulaşarak özel eğitim almak istediğinizi söyleyebilirsiniz.

Bunların dışında eğitiminize katkı sağlayacak kısa süreli ücretli/ücretsiz workshoplar, paneller, söyleşiler, oyunculuk kampları yapılır. Bunların duyurusunu yapan sosyal medya hesapları ya da web siteleri vardır.

Eğitim alacağınız kurumun resmîyetine dikkat edin. Bir üniversite bünyesindeki kulübün bile resmîyeti vardır. Korsan eğitim kurumları sizi aldattığında verdiğiniz ücreti ya da talep ettiğiniz eğitimi alamayabilir; paranızı ve zamanınızı kaybedebilirsiniz. Ayrıca kurumun resmi olması eğitim sonunda alacağınız belgenin resmîyetini de belirler.

Kolektif bir atölye her yerde yapılabilir; ama bir ücret ödeyip gittiğiniz eğitim kurumunda eğitiminin yeterli donanıma sahip olması gerekir. Bir apartman dairesinde alacağınız eğitimle “eğitim için” yeterli donanıma sahip (ışıkları, yer döşemesi, dekor parçaları, aksesuarları, oturma alanı, yeterli genişliği vs. olan) bir stüdyoda ya da sahnede alacağınız eğitimin kalitesi farklı olacaktır.

Kayıt olmadan önce eğitim ortamını görmeyi, varsa örnek derslere katılmanızı tavsiye ederim.

Kimler Eğitim Veriyor?

En önemli konulardan biri budur! Eğitim veren eğitmen gerçekten eğitmen mi?

İyi bir oyuncunun iyi bir eğitmen olabileceğini

sakın düşünmeyin. Olmayabilir de! Oyunculuk ve eğitimlik birbirinden ayrı iki alan; yapmak ve öğretmek birbirinden ayrı işlerdir. Bir kişinin eğitmen olabilmesi için elbette tiyatro pedagojisi alması gerekir. Maalesef ülkemizde böyle bir eğitim söz konusu olmadığı için oyunculuk bölümü mezunları eğitimlik yapmaktadır. Oyunculuk bölümlerinde eğitim formasyonu verilmediğine göre bu formasyonu kişinin ayrıca alması gerekir. Diğer bir taraftan, eğitim fakültesinde ünvanlı öğretim görevlisi olup çok kötü öğretmen olanları da gördüm. Bu durumda şu kişiler eğitim verebilir diyebiliriz:

- Oyunculuk okullarından birini tamamlamış ve eğitim formasyonu almış kişiler,
- Oyunculuk alanında alaylı olarak yetişmiş, kendini alanda kanıtlamış ve eğitim formasyonu almış kişiler,
- Oyunculuk bölümünü tamamlamış ya da alaylı olarak yetişmiş ve eğitimlik konusunda kendini eğitmiş kişiler.

Her koşulda kişinin alan bilgisini ve pratiğini iyi bilmesi ve eğitimini almış olsa bile kendini eğitmen olarak yetiştirmiş olması gerekir. Eğitmenin bir eğitim yöntemi olması önemlidir ve kişiye göre bu yön-

temini esnetebilmesi önemlidir. Çünkü özellikle sanat eğitimi dikteyle yapılamaz. Yöntem her bireyin ayrı ayrı gelişimini sağlayacak şekilde gerçekleştirilmelidir.

Eğitim almak istediğiniz kurumdaki eğitmenlerin eğitimini, ne kadar süredir eğitimlik yaptığını, oyunculuk üzerine üretimlerini; özellikle kitap, makale, söyleşi ya da anlatıma dayalı ürünlerinin olup olmadığını araştırın. Eğitmenliği seven insan, sahip olduğu bilgileri bulduğu her alanda paylaşmayı sever. Oyunculuk bölümünden yeni mezun olan birisi, kısa süreli eğitim alıp alanda yeni olan birisi, iki gösteriye çıkıp eğitimliğe heves eden birisi size yardımcı olamayacaktır.

Önemli bir konu da eğitmenin derslere düzenli katılıp katılmadığıdır. Özellikle dizi/sinema alanında çalışan, yoğun turne programı olan ya da birçok kurumda aynı anda eğitim veren eğitmenler dersleri aksatabilmektedir.

Ayrıca eğitim veren kişilerin öğrencilere karşı tutumu da önemlidir. Bunu kurumda daha önce eğitilmiş olan öğrencilerden öğrenebilirsiniz.

Ülkemizde yaşanan oyunculara eğitimlik yaptırmak neredeyse bir gelenek halini almaya başladı.

Bir eğitimci derste sürekli anılarını anlatmaya başladıysa bir müfredatı yok demektir. Elbette anı, örnek olay vs. eğitimde yeri olan önemli unsurlardır. Fakat bunlar kuramsal ve pratik eğitime destek için kullanılır; temel eğitim unsuru olarak kullanılmaz.

Teorik derslerde anlatım bir yöntem olarak kullanılır; ama uygulama derslerinde sürekli anlatan bir eğitimci ve oturduğu yerde dinleyen öğrenciler varsa bir sorun var demektir. Özellikle oyunculuk dersleri öğrenci merkezli ve eyleme dayalı olmalıdır.

Eğitim İçeriği

Eğitim alacağınız kurumda ders müfredatı olup olmadığı çok önemlidir. Bir eğitimci eğitim sürecini planlamayı bilmelidir. Örneğin sekiz aylık bir eğiti-

min tümünü içeren, günlük, haftalık, aylık planları içeren bir müfredat olmalıdır.

Her derste rastgele bir şeyler yapan eğitimcinin dersleriyle, tüm süreci planlamış, amaçları, hedefleri olan bir eğitimcinin derslerinin kalitesinin aynı olmayacağı kesindir.

Diğer bir taraftan eğitimde süreklilik önemlidir. Eğitimcilerin sürekli derse girmesi ve her öğrencinin gelişimini takip etmesi ve eğitim planlarını buna göre şekillendirmesi önemlidir. Dolayısıyla her hafta değişen eğitimcilerin olduğu kurumlarda mutlaka sabit eğitimcilerin de olması gerektiğini hatırlatmak isterim.

Bir özel eğitim kurumundaki eğitimin içeriğinde şu temel dersler olabilir:

- Oyunculuk,

- Diksiyon,
- Tiyatro/Sanat Tarihi,
- Oyun Çözümleme,
- Jimnastik/Hareket/Dans/Performans,
- Şan
- Yaratıcı Drama (Oyunculuk eğitimine yönelik).

Oyunculuk dersi temel eğitimden sonra tiyatro ve sinema oyunculuğu olarak ayrıca alanlara ayrılabilir. Her dersin hem teorik hem de pratik olarak yeterli sürede verilmesi gerekir. Bazı dersler birleştirilmiş olabilir. Eskrim gibi dersleri farklı kurumlardan alabilirsiniz.

Eğitim sonunda ek olarak oyun sahnelenmesi eğitimi destekleyici, önemli bir unsurdur. Bunun için yeterli sürenin olması, her öğrencinin ve öğretmenin bu

sürede bütün çalışmalara katılması önemlidir. Aksi takdirde oyun sahneleme bir hevesten öteye gitmeyecektir.

Uyarılar

- Bir kurum size ücretli ya da ücretsiz eğitim verdiğinde karşılıklı anlaşma yapmışsınız demektir. Baştaki anlaşma kurumu ve içeriğini kabul ettiğiniz anlamına gelir. Size vaat edileni sonuna kadar almak sizin hakkınızdır. Vaat edilmemiş olanı ise istemeniz doğru olmaz. Elbette süreçte iyileştirmeye yönelik her çaba her iki taraf için de yararlı olacaktır.

- Bir eğitimin pahalı olması onun kaliteli olduğu anlamına gelmez. Önemli olan içeriktir. Düşük bütçeye uygun iyi kurum, iyi eğitmen, iyi müfredat size çok daha faydalı olabilir.

- Bütçeniz yoksa ve kurum burslu öğrenci almaya uygun değilse ısrar etmeyin. “Tiyatro eğitimi neden ücretsiz değil ki?” düşüncesini aklınızdan çıkarın. Türkiye’de tiyatro yapıyor olmanın koşulları zaten ağır. Tiyatro eğitimi veren insanların da kiralari, faturalari, mutfak masraflari vs. olduğunu unutmayın. Bu durumda ya ücretsiz eğitimlere yönelin ya da istediğiniz eğitimi alabilmek için bir iş bulup çalışmaya başlayın. Kendine emek vermeyene kimse emek vermek zorunda değil.

- Kurumda bir eğitmen size dünya görüşünü zorla dayatmaya çalışıyorsa oradan uzaklaşın. Eğitimin temel amacı dünya görüşü sunmak değildir; eğitmen eğitim sürecinde bu konuda iyi bir model olabiliyorsa katılımcı zaten onun dünya görüşünü benimseyecektir. Bu konuda herkes birbirine saygı duymak zorundadır.

- Eğer eğitmen derslere gelmiyorsa ve sürekli onun yerine asistanı derslere giriyorsa size haksızlık yapıyor demektir.

- Kurumda “Burada on ay eğitim alıp oyuncu olacağımızı sanıyorsanız yanılıyorsunuz. Ben dört yıl eğitim aldım da oyuncu oldum.” diyen bir ünlü eğitmen varsa, ona “Öyleyse neden bir ton paramızı alıp bize on ay eğitim veriyorsunuz?” demeniz yerinde olacaktır. On aylık bir eğitimin müfredatı, hedefi, amacı vardır. İyi bir eğitmen bu sürecin gerçekliğini bilir ve on ayda verilebilecek donanımı öğrenciye en iyi şekilde sağlamaya çalışır; elbette eğitmense!

- “Biz seyirci yetiştiriyoruz.” diyen kurumdan uzak durun. Seyirci yetiştirmek isteyenler “Seyircilik Atölyesi” açsın.

- Eğitmen size karşı sabırlı değilse, sizi aşağılıyorsa ya da alışmanızla ilgilenmiyorsa onu uyarın ve bu durum devam ediyorsa kurumdan uzaklaşın.

- Kurumda ayrımcılık (cinsiyet, ırk, sınıf vs.) varsa hemen o kurumdan uzaklaşın!

- Kurumdan uzaklaşmanıza neden olan kurumun işleyişi, eğitmenin yukarıda anlatılan olumsuz tavırları vs. ise sözleşme imzalamış olsanız bile ödeme yapmak zorunda değilsiniz. Derhal yetkili merciye Őikayette bulunun ve hakkınızı savunun.

- Siz devamsızlık yapıyor, çalışmalarınızı yerine getirmiyor ve yukarıda belirtilen olumsuz tavırları sergiliyorsanız eğitim kurumundan uzaklaştırılabileceğinizi ve sözleşme gereği belirtilen ücretin tamamını deyebileceğinizi aklınızdan çıkarmayın.

- Eğitim sonunda alacağımız belgenin kağıt olarak pek bir değeri olmayacağını bilmenizi isterim. Öyle olsa elinde oyunculuk bölümü diploması ya da sertifika olan herkes oyunculuk yapabiliirdi. Sahnede ya da kamera önünde ya oynarsınız ya da oynayamazsınız; işte bütün mesele budur.

- Bazı kurumlar sizi oyun kadrosuna ya da oyunculuk ajansına alabilir. Bu herkes için geçerli değildir. Bunu eğitim sürecindeki disiplinli ve doğru çalışmalarınız belirler.

Son olarak şunu söylemekte yarar var: Oyunculuk ğretilemez. Ancak eğitim aldığımız kurum ya da kişi sizin oyunculueunuzu keşfetmek için rehberliğinizi yapar. İyi bir kurum sizin motivasyonunuzu sağlar, size öğrenme ortamı sağlar, doğru yöntemlere ulaşmanız için yol gösterir; siz de oyunculueun nasıl yapılacağını keşfedersiniz. Siz kendinizi eğitmediğiniz sürece size on yıl da eğitim verseler oyunculuk yapamayacağınızı aklınızdan çıkarmayın.

Yaşamdan kopuk eğitim olmaz. Mutlaka bolca gözlem yapın, oyun izleyin, kitap okuyun ve sürekli kendinizi daha iyi tanımaya çalışın. Bedeninizi, nasıl nefes aldığınızı, sesinizi, düşüncenizi, hayallerinizi, birikiminizi sizden daha iyi bilen yok. Kendi eğitmeniniz olun; bütün çalışmalarınızı düzenli yapıp eğitim ortamının ve danışmanlığınızı yapan eğitmenin sizi geliştirmesine izin verin. Aynı Şekilde eğitim ortamını geliştirmeye çalışın.

Bu iş akıntıya karşı kürek çekmek gibidir. Ne kadar doğru çalışırsanız o kadar gelişirsiniz. Çalışmayı bırakırsanız gerileyeceğinizi unutmayın.

İyi dersler!

*Tiyatro Eğitim Derneği Başkanı

www.kemaloruc.net

03.10.2017

LENİNİST MİZAH KOLEKTİFİ

"Bütün Espriler Emegın Olacak!"

**YAŞASIN KÖTÜLERE
KARŞI MÜCADELEMİZ!**

**ÇATLASIN PATLASIN
FAŞİZM!**

**YA AĞLAYACAZ
YA GÜLECEZ!**

ŞİMDİ GÜLME ZAMANI!

3. Rojên Çand û Hunera Kurdî ya Stenbolê

3. İstanbul Kürt Kültür Sanat Günleri 25-29 Cotmeh/Ekim

3. Kürt Kültür Sanat Günleri 25-29 Ekim günlerinde İstanbul'da gerçekleştirildi. Sanat Günleri kapsamında 5 gün boyunca farklı mekanlarda tiyatrodan sinemaya, konserden resim sergisine bir çok etkinlik yapıldı. Biz de Önsöz olarak, okurlarımıza, yağlı boya tabloları ile sanat günlerinde yer alan tutsak bir ressamı tanıtmak istiyoruz. "Yirmi yıllık özlemin ve ihtiyacın demlenen yansımalarını tabloya renklerle nakşetmiş" ressam ama biz ancak siyah beyaz olarak ulaştırabiliyoruz sizleri.

Murat Satılmış

1973 yılında Diyarbakır’da doğdu. Ortaokul yıllarında bölgelerarası bir yarışmada resim yeteneğinden dolayı birincilik ödülü aldı. Yağlı boya ve benzeri çizimlerle ilgi ve yeteneğini artıran sanatçı Dicle Üniversitesi Matematik bölümünde okurken siyasi nedenlerden dolayı tutuklanıp 36 yıla mahkum edildi. Cezaevi koşullarında resim yapmaktan ziyade resim alanının teorik takibine yöneldi. Yirmi yıllık aradan sonra tekrardan resim yapmaya başladı. Yirmi yıllık özlemin ve ihtiyacın demlenen yansımalarını tabloya renklerle nakşetti.

Mekanın en sert ve hissedilir sınırlara gömüldüğü zindanlarda en insani duygu olan sanatla “SINIRSIZ” olanı yakalayıp sınırların parçalanabilir olduğunu resimlerindeki ortak duygularla bize hatırlattı. Ortadoğu’da kurgusal sistemlerin kurgulamalarıyla yaratılmış olan zamansal, zihinsel ve gelecek sınırlarının yarattığı tahribatlara fırçası, kullandığı renk ve tonlamalarla farklı bir bakış sunarak, arşivsel verilerle yeniden deşifre etti.

Okur

HAYATIN KADINI VE EMPATİ

*Hesap verecek kimim kalmış ki?
Bitirim bir kaldırım kenarında heder
olmuşum.*

*Nasıl anlatayım içinizdeki arzulu
kadını?*

*Ah! O kadının gözü dönmüş,
günahların çeperine asmış
körpeliğini...*

*Uçuşup giden toz parçalarıdır zaman
Nasıl tutulur ki?*

*Bu keşmekeş akşamların yaratıcısı
benim!*

*Eğer böyle kederli geçmeseydi
günlerim,
gecelere taşıyacak neyim kalırdı?*

*Gecenin koynunda;
yüzlerce kaderci kadın ağlaşır.
Ateş kırmızısı boyunların;
çürük izlerine tanıklık eder göz
bebeklerim*

*Kırık pençelerimde aşınır yüzlerin
astarı*

*Dilimdeki şarkı dağlanmıştır
Bir caddenin tenhasında,
önce topuk seslerim kaybolur..
Muhakkak çorabım kaçmıştır
saçlarım dağılmış,makyajım akmıştır.*

*Dişiliğin sert soğuşunda yanarken
ve hoyrat ateşinde üşürken
Kirli bir düzenin erimeye başlayan
sermayesiyim.*

*Kırmızı şarabın kekremsi tadında,
hikayeleşir söyleyeceklerim
Efsunlanır saatler, arzularınızın
vakitsizliğinde
Önce kor olur sonra küle dönerim!
Külümnden bahtsız kadınlar uçuşur,
şehirlerin kirli sokaklarına.*

*Saçlarıma şehvetli ellerden taç
takanlar!*

*İçimin sokaklarına yalın ayak
koşanlar!*

*ve hiçbir ayıbın olmadığı bir yere
çıplak düşenler!*

Size bedenimden sofralar kurdum.

Bölüşüyorum kendimi...

Böldükçe kendimi, azalıyorum

Her gün azala azala küçülüyorum.

Bir yerlerde! Biliyorum..

bir yerlerde payıma düşenle

çoğalacağım

*Çoğala çoğala yalnız kendimin
olacağım*

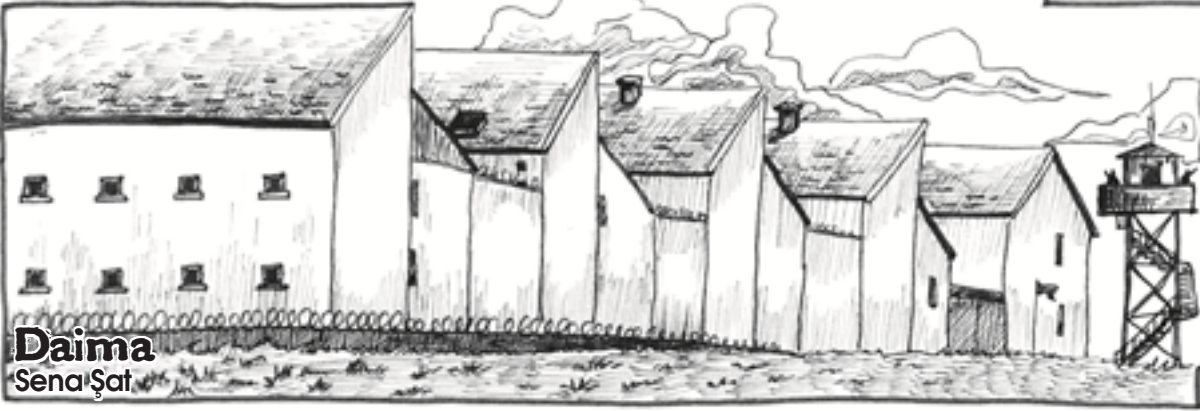
Çoğaldıkça kendime kalacağım..

Güneş Helvacı

4. Bölüm

ÜMRANİYE CEZAYEVİ

EYLÜL 1999

GÖRDÜYÜZÜN GÖZ AĞI TUTSAKLARA NI
DAVRANIMDURU ANA HEPSİ DEVLET ADI-
NA YAPILAN GÖZLEMLERİNİ.

SONUÇTA BİZİM GÖZLEMİNDE
İYİ DAVRANIMI DA, KÖTÜSÜ
DE DEVLETİ İKTİDARA DÜŞ-
ÜŞÜMÜNE YERDEN ONLARA
BİR NAK ZORUNDAYIK.

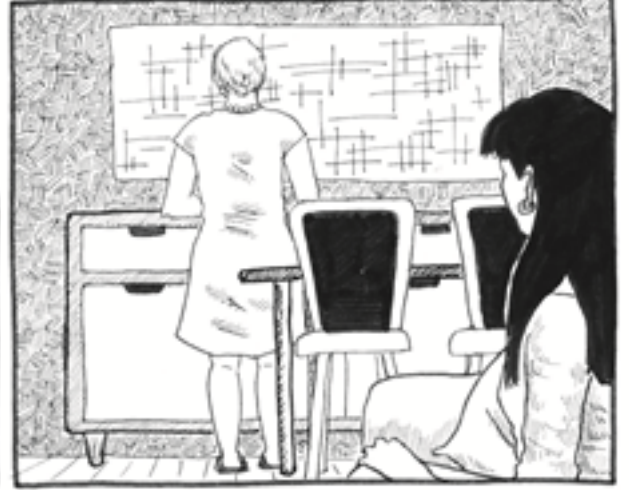
GEL, İÇERİ GEÇERİM.
ANLATIYEMEN SAĞMA-
NI İKTİDARIN ŞEYER
YOR.

SİZE İYİ
DAVRANIMIN
OPERASYONU
SİZİNDE
NASILDI?

OTUR
HABİTİM
DEĞİL.

AETİK KALMADI
BİNLERDEN, BAK
BU DA ANTIKA
EŞYA...

BAK, BU ALÜM-
DİKLER, ANKARA'
DANI AKADAMALARI
MİZİN GÖNDERİLMİŞ
Bİ GİZLİ KOPYALARI
Nİ DİŞERİ GÖNDERMİŞ
TİK. YOKSA HEPSİ
YOK OLMUŞTU ŞİM-
DİYE KADAR.

